

У нумары:

Дарога, якою ідуць усе

15 верасня — Дзень бібліятэк.

Стар. 4

Аблічча рэха

Роздумы над новым раманам
Юрыя Фатнева.

Стар. 7

**Тэнар-прэм'ер.
Беларус...**

Старонкі жыцця Міхася
Забэйды-Суміцкага.

Стар. 11

**Формула перамогі:
Вялікая філалогія
як сапраўдная паэзія**

«ЛіМ» прапануе чытачу
новую рубрыку.

Стар. 12

Купалінка-пераможца

Лепшае дзіцячае выданне
па выніках Нацыянальнага конкурсу
«Мастацтва кнігі-2010».

Дадатак «Кніжны свет»

**Каб год для вас быў неблагім —
падпішыцеся на «ЛіМ»!**

**Для індывідуальных
падпісчыкаў:**

1 месяц — 10600 руб.
Падпісны індэкс — 63856

**Ведамасная
падпіска:**

1 месяц — 14000 руб.
Падпісны індэкс — 638562

**Індывідуальная льготная падпіска
для настаўнікаў:**

на 1 месяц — 6500 руб.
Падпісны індэкс — 63815

**Льготная падпіска
для ўстаноў культуры і адукацыі:**

1 месяц — 10500 руб. Падпісны індэкс — 63880

Сярод герояў «Палескай хронікі»

**5 верасня краіна адзначыла Дзень беларускага
пісьменства. Сталіцай знакавага для Беларусі
свята, якое ладзілася ўжо сямнаццаты раз, сё-
лета былі абраныя Хойнікі. Ды і невыпадкова:
гэтая зямля вельмі багатая на таленты.**

Ужо з раніцы з усіх куткоў невялічкага, але вельмі прыгожага гарадка даносілася музыка; гараджане і госці Хойнікаў крочылі па вуліцах з усмешкамі на тварах, назіраючы за шматлікімі святочнымі мерапрыемствамі. У сталіцу свята прыехалі шмат паэтаў і пісьменнікаў з розных краін свету, афіцыйныя асобы рэспублікі, журналісты, мовазнаўцы, кнігавыдаўцы, дзеячы культуры і мастацтва, замежныя дэлегацыі ды звычайныя людзі, якія хацелі адчуць свята.

Трэба адзначыць, што сёлетняе свята адбылося пад духоўным «патранатам» ге-

нія Івана Мележа. Учарашні і сённяшні дні «Людзей на балоце» паўсталі перад глядачамі ў выглядзе гістарычнай тэатрызаваанай кампазіцыі. На сцэну выйшаў «жывы» Іван Мележ і павітаў сваіх землякоў. Гэта было вельмі кранальна.

На цэнтральнай плошчы горада, дзе размясцілася галоўная сцэна, адбылося ўрачыстае адкрыццё свята. Старшыня арганізацыйнага камітэта па падрыхтоўцы і правядзенні Дня беларускага пісьменства, намеснік прэм'ер-міністра Рэспублікі Беларусь Уладзімір Патупчык зачытаў віншаванне Прэзі-

дэнта краіны Аляксандра Лукашэнкі ўдзельнікам і гасцям Дня беларускага пісьменства. Пры гэтым падкрэсліў: «На працягу сямнаццаці гадоў свята праходзіць праз усю Беларусь. На сёлетнюю ўрачыстасць усіх нас да сябе гасцінна запрасіў старажытны Палескі край, зямля самабытных і працавітых людзей, сапраўдная скарбонка культурных каштоўнасцей і традыцый беларускага народа. Багатае шматгалоссе палескага жыцця не можа не закрануць сэрца кожнага, хто хоць раз завітаў у гэты чудаўны куток Беларусі. Хойніцкі край падараваў нам вялікага майстра слова, выдатнага беларускага пісьменніка Івана Мележа. Дзякуючы яго творам культурна-духоўнае багацце Палесся набыло асабліва ярскі каларыт.»

Старшыня Гомельскага выканаўчага камітэта Аляксандр Якабсон адзначыў: «Пісьмовае слова з'яўляецца сімвалам нацыі, падмуркам яе культуры. Таму наша задача як удзячных нашчадкаў і патрыётаў свайго Айчыны — захаваць гэтую трывалую нітку, якая злучае часы, пакаленні і народы. Я лічу за гонар, што свята праходзіць ужо трэці раз на Гомельшчыне».

На працягу ўсяго дня праходзілі святочныя мерапрыемствы: канцэрты, гульні на дзіцячай пляцоўцы ў парку, спартыўная праграма на гарадскім стадыёне. Прыгожыя рэчы, сувеніры з нацыянальным каларытам можна набыць у горадзе майстроў. У розныя краіны паехалі вырабы з саломкі, дрэва, гліны. Паўсюль на вуліцах гучала родная беларуская мова.

Традыцыйна ладзіўся фестываль кнігі і прэсы, на якім былі прадстаўлены экспазіцыя «Кнігі Беларусі», тэматычныя выставы, экспазіцыі прадпрыемстваў «Белсаюздрук», вядучых рэспубліканскіх перыядычных выданняў і СМІ Гомельшчыны, прэзентацыі беларускіх выдавецтваў і новых кніг, сустрэчы з пісьменнікамі.

(Працяг на стар. 2)

Пункцірам

• Кіраўнік дзяржавы Аляксандр Лукашэнка аб'явіў падзяку 16 прадстаўнікам розных сфер. Сярод іх спецыяльныя карэспандэнты аддзела рэпартажаў АТН Нацыянальнай дзяржаўнай тэлерадыёкампаніі Наталля Жаркевіч і Наталля Марцалева, каментатар дырэкцыі інфармацыйнага і грамадска-палітычнага вясчання Першага нацыянальнага канала Беларускага радыё НДТРК Алена Швайко.

• Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка павіншаваў народнага артыста РСФСР Валянціна Гафта з 75-годдзем.

• У галерэі "Лабірынт" Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі адкрылася выстаўка "Лепшыя кнігі Беларусі". У экспазіцыі прадстаўлены выданні, якія атрымалі ганаровыя дыпламы пераможцаў Нацыянальнага конкурсу "Мастацтва кнігі-2010", а таксама кнігі-дыпламанты I, II, III ступеняў. Асобна адзначаны беларускія выданні — дыпламанты VII Міжнароднага конкурсу дзяржаў-удзельніц СНД. Выстаўка працуе да 30 верасня.

• 12 верасня ў межах святкавання Дня горада ў Мінску адбудзецца адкрыццё скульптурнай кампазіцыі "Раніца", прысвечанай вядомаму беларускаму жывапісцу першай паловы XIX стагоддзя Валенцію Ваньковічу. Бронзавы помнік, выкананы скульптарам Уладзімірам Слабодчыкавым і архітэктарам Барысам Казаковым, з'явіцца на тэрыторыі Дома-музея Ваньковічаў.

• У выдавецтве "Тэхналогія" выйшаў зборнік артыкулаў па беларусістцы і багаслоўі ў гонар 80-годдзя з дня нараджэння і 50-годдзя святарства айца Аляксандра Надсана "Сонца тваё не закоціцца, і месяц твой не схавецца". Кніга, укладальнікам якой стала Ірына Дубянецкая, прысвечаная выдатнаму навуковому, рэлігійнаму і грамадскаму дзеячу і змяшчае навуковыя даследаванні ў гуманітарных і багаслоўскіх дысцыплінах 100 аўтараў з 14 краін свету.

• У выставачнай зале галерэі "У" да 19 верасня можна пабачыць выставу "Карціна алеем", дзе дэманструюцца фатаграфія, відэа, інсталляцыя, арт-аб'екты, скульптура вядомых мастакоў і карціны маладых аўтараў па матывах гэтых твораў, напісаных алеем.

• Да 600-годдзя бітвы пад Грунвальдам выдавецтва Беларускага экзархата выдала навукова-папулярную кнігу Аляксандра Вялькі і Міхаіла Марціновіча "Грунвальдская бітва". 80-старонкавае выданне багата ілюстраванае малюнкамі, рэканструкцыямі, мапамі і схемамі.

• Беларуская нядзельная школа імя Уладзіміра Караткевіча адкрываецца ў Таліне, ужо атрыманы дазвол міністэрства адукацыі Эстоніі на стварэнне ўстановаў. Цяпер праводзіцца набор вучняў, якія цягам года будуць вывучаць беларускую мову, гісторыю і літаратуру.

• Урачыстасці, прысвечаныя 200-годдзю з дня нараджэння вядомага беларускага жывапісца XIX стагоддзя Івана Хруцкага, адбыліся ў Нацыянальным полацкім гісторыка-культурным музеі-запаведніку. Ускладанне кветак на магілу мастака, адкрыццё выставы, а таксама міжнародная навукова-практычная канферэнцыя сталі асноўнымі мерапрыемствамі ў гонар Івана Хруцкага. Падрыхтавала Саша ДОРСКАЯ

У Саюзе пісьменнікаў Беларусі

На хвалях сяброўства

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі не ўпершыню праводзіць літаратурныя сустрэчы ў санаторыі "Сасновы бор", што знаходзіцца недалёка ад Радашковічаў. На гэты раз перад слухачамі (а гэта былі ў асноўным адпачываючыя з Масквы, Санкт-Пецярбурга, Мурманска і іншых гарадоў Расіі) выступілі паэт Міхась Башлакоў, паэт, кампазітар і выканаўца Дзмітрый Пятровіч і празаік Наталля Касцючэнка.

Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, паэт Міхась Башлакоў чытаў свае вершы, а таксама вершы рускага паэта Юрыя Фатнева, як заўсёды эмацыянальна, страсна. Член Саюза пісьменнікаў Беларусі Дзмітрый Пятровіч не толькі піша вершы і апавесці, але і музыку. У яго ёсць нямала песень на вершы беларускіх паэтаў. На вечары ў выкананні аўтара гучалі песні на вершы Янкі Купалы, Міхася Башлакова, Міколы

Шабовіча, Аляксандра Новіка, Таццяны Лейкі.

Рэдактар аддзела кнігавыдання РВУ "Літаратура і Мастацтва", намеснік старшыні Мінскага гарадскога аддзялення СПБ Наталля Касцючэнка чытала вершы беларускіх паэтаў, расказала пра літаратурна-мастац-

кія выданні "Нёман", "Польмя", "Маладосць", "ЛіМ", а таксама пра свае творчыя планы.

Міхась СТУПАКОЎ

На здымку: М. Башлакоў падчас выступлення, справа — Д. Пятровіч.

Фота Кастуся Дробава

Сярод герояў «Палескай хронікі»

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Вядома, Хойнікі рыхтаваліся да свята не адзін месяц. Чысцюткі і абноўлены гарадок прадстаў ва ўсёй красе.

Выдатны падарунак падрыхтавалі будаўнікі — правялі рэканструкцыю колішняга магазіна пад Дом абрадаў.

Адметнай падзеяй Хойнікаў падчас свята стала адкрыццё комплексу "Сядзібны дом". Да нядаўняга часу тут размяшчаўся аддзел адукацыі райвыканкама. Сёння гэта сапраўдны помнік архітэктуры, у якім знаходзіцца краязнаўчы музей. Дата 1912 на галоўным фасадзе — відавочна, год, калі было завершана ўзвядзенне сядзібы, а літары АА на фасадзе і піломах узоймай брані — скарачанае прозвішча і імя ўладальніка, памешчыка Андрэя Аўрамава. Помнік эклектычнай архітэктуры ўяўляе сабой двухпавярховы прамавугольны мураваны будынак, да якога прыбудавана вежа.

Аднак і гэта яшчэ не ўсё! Адрозненне пасля афіцыйнага адкрыцця свята прысутныя сабраліся каля самага каларытнага і адметнага помніка Хойнікшчыны — скульптурнай кампазіцыі "Па старонках твораў Івана Мележа". Уз'яўлены, што манумент, з дня яго адкрыцця, можа па праве лічыцца візітоўкай горада.

Аўтар помніка — скульптар Валерый Кандраценка. "Гэта даволі складаная праца, бо скульптурная кампазіцыя мае зборны вобраз, — прызнаўся ён. — Перад тым, як прыступіць да яе стварэння, перачытаў Івана Мележа".

Адкрываў помнік міністр культуры Рэспублікі Беларусь Павел Латушка. Ён падкрэсліў: "Дзень беларускага пісьменства — сапраўды важнае свята. Яно аб'яднала ўсіх тых, хто неабякава да роднага слова, да роднай культуры. Кожны народ стварыў хаця б адзін геніяльны твор. І гэтым творам з'яўляецца мова. Як геніяльным з'яўляецца слова, пачынаючы ад Еўфрасіны Полацкай, Кірылы Тураўскага, Бібілі Францыска Скарыны... І зразумела, што да гэтага выбітнага слова належыць творчасць пісьменніка з вялікай літары Івана Мележа. "Палеская хроніка" — гэта наш нацыянальны твор, які належыць не толькі беларускаму народу, але і еўрапейскай культурнай спадчыне".

Багатая на таленты Хойнікшчына. Яе жыхары па-сапраўднаму ганарыцца сваёй гісторыяй. На сцэне неаднаразова праходзілі тэатралізаваныя пастаноўкі, галоўным героем якіх быў Іван Мележ, узгадваўся таленавіты празаік Барыс Сачанка, чуліся вершы ўраджэнца гэтай зямлі паэта Анатоля Грачанікава. Сваімі ўражаннямі ад свята падзяліўся і паэт Мікола Мятліцкі, які таксама родам з Хойнікшчыны:

— Сёлетні дзень пісьменства праходзіць на маёй радзіме. Тут я пачынаў першыя літаратурныя крокі, напісаў першыя вершы. Цяпер, вяртаючыся на гэтую зямлю, якая выпраўляла мяне ў вялікую літаратуру, я прывёз і сваё асабістае хваляванне, і сваю новую кнігу, якая выйшла ў серыі "Залатое пяро", і сваю вялікую ўдзячнасць землякам. Галоўны клопат свята — гэта знаёмства з палешукамі, якія выстаялі на ўскраі жажотнай Чарнобыльскай зоны, якія жывуць паўнакроў-

ным духоўным жыццём. Я ўпэнены, што вялікае нагхненне адсюль прывязуць пісьменнікі і напішуць новыя творы...

На сцэне летняга амфітэатра ў гарадскім парку прайшла цырымонія ўзнагароджання пераможцаў Нацыянальнага конкурсу "Мастацтва кнігі" і Рэспубліканскага конкурсу на лепшы твор у галіне паэзіі, прозы, драматургіі, літаратурнай крытыкі, публіцыстыкі, сатыры і гумару, песеннага жанру, дзіцячай літаратуры.

Як адзначыў паэт і пісьменнік, пераможца Рэспубліканскага конкурсу на лепшы твор года ў намінацыі "Дзіцячая літаратура" Мікола Чарняўскі, Дзень беларускага пісьменства — сапраўды нацыянальнае свята, бо без роднай мовы няма народа. "Хойнікі сталі для мяне літаратурным домам, бо тут я атрымаў статусатку "Залаты Купідон" за кнігу "Сонечны кошак". І мая кніга такая ж светлая і сонечная, як сённяшні дзень, як усе людзі, якія тут прысутнічаюць", — дадаў пісьменнік.

Уладзімір ПАДАЛЯК

На здымках: старшыня арганізацыі па падрыхтоўцы і правядзенні Дня беларускага пісьменства, намеснік прэм'ер-міністра краіны Уладзімір Патупчык адкрывае свята; першы намеснік міністра інфармацыі краіны Лілія Анічаніч узнагароджвае пераможцаў Нацыянальнага конкурсу "Мастацтва кнігі"; пісьменнік Мікола Чарняўскі — адзін з пераможцаў Рэспубліканскага конкурсу на лепшы твор года.

Фота Анатоля Дрыбаса і Юліі Ваўчок.

Калаж Віктара Калініна

Прэміі

Аб прэміях Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі 2011 года ў галіне літаратуры, мастацтва, журналістыкі і аматарскай творчасці

З 1989 года, раз у два гады, да Свята працы — 1 Мая, прысуджаюцца прэміі Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі. За гэты час лаўрэатамі сталі 3 прафесійныя калектывы і 20 аматарскіх калектываў мастацкай творчасці і 143 дзеячы культуры, мастацтва, журналісты.

У жніўні 2010 г. прынята рашэнне аб умовах прысуджэння прэміі 2011 года. Запланаваны:

а) пяць прэміяў ў галіне літаратуры і мастацтва, у тым ліку:

- за творы прозы, паэзіі і драматургіі — адна прэмія;
- за музычныя творы, канцэртна-выканальніцкую дзейнасць — адна прэмія;
- за работы ў галіне тэатральнага мастацтва і кінамастацтва — адна прэмія;

за творы жывапісу, скульптуры, графікі і прыкладнага мастацтва — адна прэмія;

за лепшы твор аб прафсаюзах (літаратурны, музычны, канцэртны, тэатральны, кінамастацкі, жывапісны, скульптурны і іншы) — адна прэмія;

б) адна прэмія за актыўную работу па развіцці народнага мастацтва і аматарскай творчасці працоўных (сярод кіраўнікоў прафсаюзных і ведамасных устаноў культуры);

в) адна прэмія за выдатны дасягненні аматарскіх калектываў мастацкай творчасці;

г) адна прэмія ў галіне журналістыкі.

На саісканне прэміі ФПБ прымаюцца творы і работы апублікаваныя, публічна паказаныя ці выкананыя за апошнія чатыры гады, але не пазней чым за 6 месяцаў да ўстаноўленага тэрміну вылучэння на саісканне прэміі. Не могуць быць прадстаўлены работы, якія адначасова вылучаны на атрыманне Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, міжнародных прэміяў ці прэміяў іншых дзяржаў, або якія ўжо атрымалі такія прэміі.

Колькасць саіскальнікаў на атрыманне прэміі ФПБ у складзе калектыву аўтараў не павінна перавышаць 4 чалавекі.

Вылучэнне работ і твораў на саісканне прэміі ФПБ праводзіцца на сходах працоўных калектываў прадпрыемстваў, арганізацый і ўстановаў, пасяджэннях прэзідыумаў раённых, абласных і рэспубліканскіх камітэтаў і аб'яднанняў прафсаюзаў, калегій, прэзідыумаў і сакратарыятаў праўленчых органаў культуры, творчых саюзаў, міністэрстваў і ведамстваў Рэспублікі Беларусь.

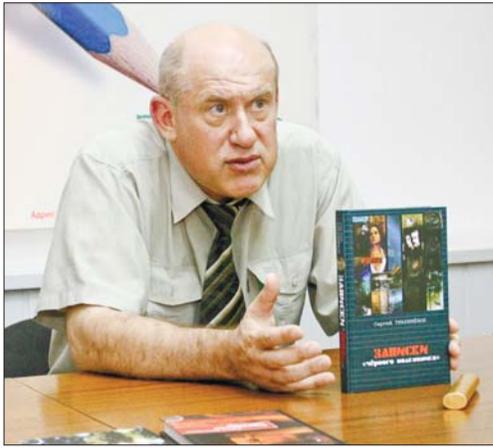
Пры гэтым улічваецца абавязковае членства ў прафсаюзе кандыдата і яго ўдзел у рабоце прафсаюзнай арганізацыі, выбарных органаў прафсаюзаў і мерапрыемствах, якія праводзіцца прафсаюзамі, і да т.п.

Памер прэміі Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі 2011 года будзе ўстаноўлены пры прыняцці рашэння аб іх прысуджэнні ў красавіку 2011 г.

Дакументы і матэрыялы па вылучэнні работ і твораў на саісканне прэміі ФПБ прымаюцца да 10 снежня 2010 г. Камісія па прэміях Федэрацыі прафсаюзаў (220126, г. Мінск, пр-т Пераможцаў, 21, пакой 915).

Тэлефон для даведак: 203-95-83.

Літ-абсягі

Сучасны беларускі дэтэктыў — ад Сяргея Трахімёнка

Творы пісьменніка Сяргея Трахімёнка добра вядомыя не толькі ў Беларусі, але і за яе межамі. Пяру аўтара належаць больш за два дзесяткі вострасюжэтных раманаў. У гэтым годзе выйшлі яшчэ дзве новыя кнігі пісьменніка.

раскупілася), ў 2009-м, па просьбе чытачоў, мы яе перавыдалі. Дадатковы тыраж склаў яшчэ паўтары тысячы экзэмпляраў. Сёлета пабачыла свет яшчэ адна кніга гэтага таленавітага аўтара з серыі "Сучасны беларускі дэтэктыў". Сяргей Аляксандравіч стаў даволі папулярным пісьменнікам. Дэтэктывы, якія ён піша, трэба чытаць. Гэта сур'ёзная літаратура, якая застанеца папулярнай праз дзесяць і болей гадоў.

Варта адзначыць, што Сяргей Трахімёнка — пісьменнік і навуковец, доктар юрыдычных навук, прафесар, мае вопыт працы ў спецслужбах. Яго раманы сапраўды напісаны з веданнем справы. Дарэчы, другая кніга пісьменніка "Запіскі "чорнага" палкоўніка", якая выйшла ў РВУ "Літаратура і Мастацтва", якраз і расказвае пра дзейнасць спецслужбаў. "За ўсё творчае жыццё мне давалося напісаць толькі дзве кнігі на гэтую тэму, — прызнаўся сам аўтар. — "Запіскі "чорнага" палкоўніка" належыць да гэтага невялікага спісу".

Аўтар расказвае, хто такія "чорныя" палкоўнікі, чым яны займаліся у пасля-

ваеннай Еўропе і які ўплыў аказалі на супрацоўнікаў разведкі і контрразведкі нашага часу. У цэнтры сюжэта — лёсы двух пакаленняў афіцэраў спецслужбаў, выпускнікоў Вышэйшых курсаў КДБ СССР у Мінску.

Раман інтрыгуе да такой ступені, што немагчыма адарвацца. Рэдактар кнігі Наталля Пархімовіч прызналася: "Некаторыя кавалкі тэксту даводзілася перачытваць па некалькі разоў, бо, захопленыя аповедам, баялася, што не заўважу магчымыя памылкі". Намеснік дырэктара рэдакцыйна-выдавецкай установы "Літаратура і Мастацтва" Ала Корбут падкрэсліла: "Кнігі Сяргея Трахімёнка заўсёды чытаюцца на адным дыханні, невыпадкова карыстаюцца вялікай папулярнасцю ў чытачоў. Калі ў пісьменніка з'явіцца новыя творы, наша выдавецтва з задавальненнем іх выдадзць".

Уладзімір ПАДАЛЯК

Фота Кастуся Дробава

3-пад пярэ

На працягу трох гзён — 16-18 верасня — будуць праходзіць мерапрыемствы, прысвечаныя 100-годдзю Уладзіміра Корбана. На радзіме знакамітага байкапісца ў г. Барані, у аршанскай бібліятэцы, якая носіць яго імя, і ў Аршанскай цэнтральнай раённай бібліятэцы пройдуць сустрэчы чытачоў з супрацоўнікамі альманаха "Вожык". Плануецца таксама правядзенне вечарыны ў Баранскім Палацы культуры, закладка алеі і адкрыццё памятнага знака ў гонар пісьменніка, гарадское тэатралізаванае свята на вуліцы Уладзіміра Корбана.

Павел СІДАРАЎ

Сёлета спаўняецца 20 гадоў з дня адкрыцця Музея беларускага кнігадрукавання ў Полацку — на радзіме Францыска Скарыны. У межах святкавання юбілею гэтымі днямі адбудзецца навуковая канферэнцыя "Скарынаўскія чытанні". Да ўдзелу ў мерапрыемстве запрашаюць тых, хто стаў ля вытокаў стварэння музея: навукоўцы, мастакі, пісьменнікі, былыя супрацоўнікі. Да канферэнцыі таксама адкрыта выстава "Ад старадрукаў да лаўрэатаў", на якой наведвальнікі могуць пабачыць найбольш каштоўныя падарункі, атрыманыя музеем. Сярод іх і "Псалтыр" XVII ст., перададзены настацелем стараверскай царквы ў Полацку Пятром Арловым, і полацкае выданне друкарні піяраў 1828 года, набывае для музея Андрэем Макагонам, палачанінам, які цяпер жыве ў Маскве. А таксама выданні — лаўрэаты нацыянальных і міжнародных конкурсаў, якія штогод перадаюцца ў Музей беларускага кнігадрукавання Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь. І, вядома ж, кнігі з аўтографамі пісьменнікаў.

А. М.

Днём ведаў з сынам Якуба Коласа распачалі новы навукальны год вучні гімназіі № 5 і СШ № 98 г. Мінска. Мерапрыемства, арганізаванае музеем Якуба Коласа, праведзена ў парку імя М. Горкага, менавіта на тым месцы, дзе з 1927 па 1941 год жыў беларускі класік. Міхась Канстанцінавіч, пра якога славуці бацька 75 гадоў таму напісаў вядомую дзятве пазму "Міхасёвы прыгоды", блаславіў вучнёўскую моладзь і пачытаў некаторыя ўрўкі з пазмы. Добрыя словы, цёплыя вершы гучалі таксама з вуснаў Міколы Мятліцкага, творы якога школьнікі ведаюць з праграмы. А вершы Уладзіміра Мазго, пакладзеныя на музыку, некаторымі настаўнікамі нават напяваліся. Завяршаў пазтычны блок творца Рагнед Малахоўскі. Вядомая беларуская казачніца Алена Масла як галоўны рэдактар "Бярозкі" прапанавала вучням дасылаць для часопіса свае творы.

Анатоль ТРАФІМЧЫК

Народны ансамбль народнай песні і музыкі "Случанскія святкі" вось ужо трынаццаць гадоў паспяхова дзейнічае пры гарадскім Доме культуры моладзі. Сёлета калектыў са Слуцка разам са сваім пастаянным кіраўніком Сяргеем Пратасевічам удзельнічаў у чэмпіянаце па фальклору "Еўра Фолк 2010", што праходзіў у балгарскім горадзе Несебр. Беларусы спаборнічалі з калегамі з Расіі, Польшчы, Ізраіля, Турцыі і інш. І паспяхова — атрымалі Гран-пры "Залаты Арфей" і залаты медаль чэмпіянату. Акрамя гэтага, случчане прывезлі дыплом "Абсалютны чэмпіён Еўропы па фальклору", дыплом лаўрэата фестывалю і дыплом у намінацыі "Адкрыццё".

Раіса МАРЧУК

Арт-лінія

Выстаўка "3 цеплыні у восень", што адкрылася ў Літаратурным музеі Максіма Багдановіча і будзе праходзіць да 17 верасня, — гэта маленькі востраў, дзе захавалася тое, што зараз так патрэбна кожнаму з нас — цеплыня і шчырасць. Карункі і габелены, роспіс па тканіне і вышыванкі, аплікацыі і біжутэрыя... Кожны экспанат — выдатны узор дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва, і тут вы не знойдзеце ніводнай рэчы, зробленай паводле традыцыйных схем: усё тут арыгінальна, ва ўсім адчуваецца ўмелая рука майстрых — Веры Мурысёвай, Святланы Аляксеевай, Кацярыны Ламавой і многіх іншых.

Напэўна, складана назваць які-небудзь іншы від творчай дзейнасці, акрамя дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва, што быў бы так цесна звязаны з паўсядзённым жыццём кожнага чалавека, асабліва жанчыны. Нават гісторыя ўзнікнення некаторых тэхнік па пляценні карункаў, па вышыўцы не зусім мастацкая і ўзнёслая. Вось, напрыклад, ірландскія карункі. Некалькі стагоддзяў таму, пасля

Востраў цеплыні і прыгажосці

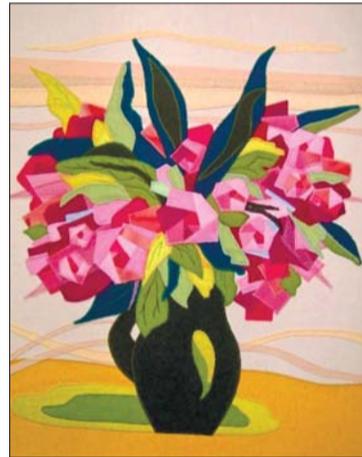
Калі надыходзіць восень, заўжды ёсць прычыны для смутку: мінаюць цёплыя летнія дзенькі, у прыродзе знікаюць яркавыя фарбы і водар кветак, а да бясконцых халадоў зусім недалёка. Напэўна, у такія хвіліны не хочацца проста так ступаць пад вясенні дождж, падстаўляць сябе ветру — хочацца паспець захаваць у сэрцы апошні кавалачак светлага, пяшчотнага лета. Дзе ж, як не ў мастацтве, шукаць гэтае самае святло, якое ў любое надвор'е напоўніць душу хараством і надзеяй на лепшае...

небывалага неўраджаю ў Ірландыі, многія жанчыны, каб выратаваць сем'і ад голаду, вырашылі проста капіраваць узоры каралеўскіх карункаў і прыстасоўваць іх да больш таных і распаўсюджаных матэрыялаў. Хутка прыгожыя работы, якія былі нічым не горшыя за каралеўскія, пачалі вывозіцца па-за межы Ірландыі, а таленавітыя і кемлівыя дамы не толькі ўратавалі сваю краіну, зарабілі грошай, але і ўвайшлі ў гісторыю як вынаходніцы новай тэхнікі па пляценні ўзораў з нітак.

Вядома, сучасныя людзі зарабляюць грошы часцей за ўсё не карункамі і аплікацыямі, ды

гэта і добра, бо, пагадзіцеся, неяк брыдка класіі ў кішэнню тое, што павінна быць для душы. А вось пахваліцца перад сяброўкамі адмысловымі габеленамі, сурвэткамі, стварыць асаблівы настрой у кватэры можа кожная гаспадыня.

Экспазіцыя "3 цеплыні у восень" — гэта сотні яркіх адценняў, цудоўных вышытых, вытканых кветак, якія здаюцца зусім жывымі і нават напэўняюць пакой тонкім водарам лета. Жоўта-зялёныя жырафы, намалеваныя на тканіне, Карл, які скраў у Клары каралі, вытанчаныя, нібы павуцінкі, мудрагелістыя спляценні нітак, бабіна лета ва ўсёй сваёй прыга-

жосці, рознакаляровыя дрэвы... Ці не варта захапіць з сабой у вясенска-зімовую слоту разам з парасонам і цёплым, утульным адзеннем кавалачак добрага настрою, каб стварыць свой уласны востраў цеплыні і прыгажосці?

Надзея ПЯКАРСКАЯ

Фота аўтара

Повязі

Адзін з вядучых майстроў сучаснага акварэльнага жывапісу, ён прысвячае сваю творчасць Расіі: непаўторнай чароўнасці старых гарадоў, прыгажосці помнікаў рускага дойлідства, свету роднай прыроды. Мастак беражліва захоўвае і творча, з пазіцыі сённяшняга дня, развівае традыцыі майстроў класічнай шматпластавай акварэлі. На жаль, у XX стагоддзі гэтая тэхніка была амаль страчана, распаўсюдзілася акварэль у адзін-два пласты, якая ўспрымаецца хутчэй як графіка, а не жывапіс.

Як вядома, Сяргей Андрыйка распрацаваў арыгінальную метадыку выкладання тэхнікі шматпластавай акварэлі для дзяцей і дарослых, калі мастак-педагог працуе адначасова з навучэнцамі над адным сюжэтам — ад накіду алоўкам да завяршальных мазкоў. Асабісты прыклад — гэта самы пераканаўчы і кароткі шлях навучання. Такая метадыка дазваляе навучыць чалавека пісаць акварэллю незалежна ад яго першапачатковай абазнанасці. Майстру і яго вучням удаецца тонка перадаваць чароўнасць і пяшчоту кветак,

Вернасць класічным традыцыям

У выставачнай зале краязнаўчага музея горада Баранавічы адкрылася выстаўка Школы акварэлі Сяргея Андрыйкі. Сама школа — унікальная навукальная ўстанова з музейна-выставачным комплексам — была створана ў 1999 годзе ў Маскве, яе мастацкім кіраўніком стаў народны мастак Расіі, сапраўдны член Расійскай акадэміі мастацтваў Сяргей Андрыйка. Ён пазалетаў прыязджаў са сваёй выстаўкай у Мінск, дзямліўся сваім унікальным метадам акварэльнага жывапісу.

радасць веснавога абуджэння прыроды, задуменнасць восені, магічны бляск снегу на сонцы, веліч і прыгажосць старых храмаў, стрыманасць і строгасць еўрапейскай архітэктуры.

У Школе акварэлі Сяргея Андрыйкі склаўся блізкі па духу калектыў педагогаў, кожны з якіх — дасведчаны мастак, удзельнік разнастайных выставак і творчых праграм у Расіі і за мяжой. Адна з такіх праграм — перасоўны

выставачны праект "Майстар і вучань", ініцыятар якога — Сяргей Андрыйка. За сем гадоў існавання праекта выстаўкі школы з вялікім поспехам прайшлі ў 80 буйных гарадах Расійскай Федэрацыі.

У 2008 годзе пры падтрымцы ўрада Масквы распачалася рэгіянальная праграма перасоўных выставак па гарадах Беларусі. Жыхары Мінска, Брэста, Магілёва, Гомеля, Віцебска, Мазыра ўжо змаглі ацаніць талент і незвычайную

працаздольнасць юных мастакоў і іх настаўніка. Цяпер на працягу верасня з перасоўнай выстаўкай "Майстар і вучань" Школа акварэлі Сяргея Андрыйкі, дзе прадстаўлена каля 50 твораў самога майстра і каля 60 работ яго вучняў, знаёміцца грамадскасць Баранавічаў.

Вольга ЖЫГАР

На здымку: Сяргей Андрыйка "Рагожская плошча з храмам Сергія Раганежскага".

Дарога, якою ідуць усе

15 верасня — Дзень бібліятэк

Штогодняе прафесійнае свята — Дзень бібліятэк — упершыню адзначалася ў нашай краіне 15 верасня 2002 года. Гэта дата выбрана невыпадкова, яна супадае з днём нараджэння галоўнага кнігасховішча краіны — Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, заснаванай у 1922 годзе. Пospехі і дасягненні нашай бібліятэчнай сферы — відавочныя. Больш таго: сёння досыць актыўна абмяркоўваецца магчымасць стварэння Нацыянальнай электроннай бібліятэкі. А не так даўно адбылося пасяджэнне Сусветнай лічбавай бібліятэкі. З яе беларускім удзельнікам — дырэктарам Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Раманам Матульскім сустрэўся наш карэспандэнт.

— Сустрэча прысвечалася фарміраванню сусветнай электроннай бібліятэкі. Яна літаральна фізічна адлюстравала гэту праблему. Пераход на іншыя тэхналагічныя магчымасці — немінучы, і яго не трэба баяцца. Я заўсёды казаў, і ўпэўнены ў гэтым: жаданне супрацьпаставіць традыцыйную кнігу электроннай — марнае. І нічога з гэтага не можа атрымацца. Развіваецца цывілізацыя. Ідзе час. Як у свой час ішла барацьба рукапіснай кнігі і друкаванай. Размова ідзе аб тым, як выкарыстоўваць гэтыя электронныя сродкі.

— Але вы самі — за электронную кнігу?

— Не магу сказаць, прыхільнік я ці праціўнік электроннай кнігі. Яна — рэальнасць. У адным выпадку яна больш зручная, у другім — менш зручная. Ніхто пакуль што не прыдумаў больш надзейнага і эфектыўнага сродка, чым традыцыйная кніга. Для таго, каб прачытаць традыцыйную кнігу, не трэба нічога: ні батарэйкі, ні яе сілкавання, ні спецыяльных навываў. Яе можна чытаць, дзе хочаш: дома, за сталом, у садзе на пянёчку. І самае галоўнае — для таго, каб захаваць інфармацыю, не трэба велізарных сродкаў. І яна пераканала сваім жыццём: кніга можа існаваць тысячы гадоў. Электронная кніга пакуль што нічога гэтага не даказала. Яна больш у гэтым саступае традыцыйнай.

— І перавод традыцыйнай кнігі на электронныя носыбіты не азначае, што яна пражыве даўжэй?

— Зусім не! У свой час, калі паявіліся першыя кампакт-дыскі, гаварылі: усё, гэта навечна! Пасля агавары-

Пераход на іншыя тэхналагічныя магчымасці — немінучы, і яго не трэба баяцца. Жаданне супрацьпаставіць традыцыйную кнігу электроннай — марнае. І нічога з гэтага не можа атрымацца.

ліся: не, можа гадоў на сто. Пазней скарэктывавалі і гэту лічбу: не, гадоў на пяць. Зараз ніхто са спецыялістаў не прызнае, што аптычны дыск — гэта сродак захавання інфармацыі ў часе. Гэта выдатны сродак распаўсюджвання! Але ніякай гарантыі, што заўтра той дыск будзе "чысты", без вірусаў, няма. Чым больш развіваецца цывілізацыя, тым больш мы бачым праблем у захоўванні і перадачы інфармацыі. Больш надзейнага сродка перадачы інфармацыі ў часе, чым кніга, пакуль няма. Нягледзячы на тое, што гэта — папера, якая гарыць, гніе, якую ядуць мошкі і гэтак далей. Але кніга недасканалая з таго пункта гледжання, што інфармацыя назапашваецца ўсё больш. Калі, напрыклад, 500 гадоў таму ўсё гэта можна было змясціць у адной кніжцы, то зараз гэта

мільёны і мільярды дакументаў. Штосьці знайсці ў гэтай масе з кожным годам усё цяжэй, нягледзячы на сучасныя пошукавыя сістэмы. Мы, напрыклад, набываем электронныя базы дадзеных, адна з якіх па памеры прыкладна такая ж, як і ўсё наша кнігасховішча. І каб у такім кнігасховішчы нешта патрэбнае знайсці, нейкі артыкул, трэба патраціць вельмі шмат часу. А часу ў прыцыпе няма. Нам трэба будзе ствараць такія пошукавыя апараты — усю краіну ператварыць у бібліяграфію. То гэта ж таксама немагчыма. А ў электроннай базе гэта робіцца за імгненні. Прычым, на экране бачыш поўны тэкст, і гэта зручна. Свет шматалічны, і ён стагоддзямі яшчэ такім будзе заставацца. Кні-

У свой час, калі з'явіліся першыя кампакт-дыскі, гаварылі: усё, гэта навечна! Пасля агаварыліся: не, можа, гадоў на сто. Пазней скарэктывавалі і гэту лічбу: не, гадоў на пяць. Зараз ніхто са спецыялістаў не прызнае, што аптычны дыск — гэта сродак захавання інфармацыі ў часе.

га як існавала, так і будзе існаваць. Магчыма, яна зноў стане элітнай. Згадайма: 500 гадоў таму кніга была не масавай з'явай, яна была ў людзей, якія мелі вялікія грошы. І цяпер кніга зноў становіцца ў нейкім сэнсе ўнікальнай: тыражы падаюць, а

затраты ёсць затраты. А чаму яшчэ элітнай? Таму што аперацыйная інфармацыя з'яўляецца ў электронным выглядзе. Мае дзеці з задавальненнем чыталі кнігі, раз ім падабаецца чытаць з экрану манітораў. Галоўнае — чытаць! І што чытаць! А не з якога носыбіта. І я таксама чытаю інфармацыю і з манітора, але з задавальненнем чытаю традыцыйную кнігу, з зацікаўленасцю — прафесійную (як навуковец я працую пераважна з прафесійнай кнігай).

— Тым не менш, вы актыўна праводзіце думку пра неабходнасць у Беларусі Нацыянальнай электроннай бібліятэкі.

— Мы пра гэта гаворым даўно і спадзяёмся, што ў гэтым будзем падтрыманы. На наступную пяцігодку мы ўнеслі прапановы ў Дзяржаўную праграму інфарматызацыі аб стварэнні Нацыянальнай электроннай бібліятэкі. Не архіва, а менавіта бібліятэкі. Калі мы не хочам адстаць назаўсёды, калі ў нас ёсць жаданне, каб пра Беларусь ведалі за межамі краіны, калі мы хочам, каб наша моладзь не згубіла інтарэсу да чытання, да бібліятэкі і ўвогуле да ведаў — іншай альтэрнатывы няма. Гэта дарога, якою ідзе ўвесь свет. І чым хутчэй з'явіцца нацыянальная электронная база даных Беларусі, як яны з'явіліся ў іншых краінах, чым хутчэй нашы даныя будуць прадстаўлены ў сусветных інфармацыйных

рэсурсах аўтарытэтных вытворцаў інфармацыі — тым гэта лепш! І ў эканамічным, палітычным, і ў культурным плане.

— І бліжэйшыя нашы праграмы — гэта Радзівіліяна, Сапегіяна...

— Дакладней — гэта частка глабальнай Нацыянальнай праграмы. Таму што яе ўмоўна можна падзяліць на дзве часткі. Першая — гэта наша гісторыя (інфармацыя гісторыка-культурнага прызначэння), якая служыць фарміраванню сістэмы нацыянальна-культурных каштоўнасцей, гэта тое, што даказвае і паказвае, што Беларусь — выдатная краіна з багатай гісторыяй, якой можна ганарыцца, што мы роўныя сярод роўных на карце Еўропы. І гэта спрыяе фарміраванню пачуцця патрыятызму, любові да Бацькаўшчыны — гавару штампаі, але вельмі зразумелымі. Без гэтага гуманітарнага, філасофскага складніка немагчыма пабудаваць нармальную эканоміку. Таму што ў такім выпадку чалавек не разумее, навошта ён усё робіць. Радзівіліяна, Сапегіяна, Скарыніна — праекты, скіраваныя на тое, каб узнавіць культурную кніжную спадчыну, якая згублена і ў большасці знаходзіцца за межамі Беларусі. Пра якую, на жаль, самі беларусы амаль нічога не ведаюць. Гэта найбольш цікава для нашых замежных партнёраў, для замежнага чытача. А другая частка — сучасны дакументны інфармацыйны паток. Гэта прагматычная частка. Яна неабходна для таго, каб развівалася навука, адукацыя, каб развівалася вытворчасць і бізнес. Гэта мы сённяшнія. Мы ёсць, і пра гэта павінны ведаць у свеце.

Гутарыла
Ірына ТУЛУПАВА

На здымках: дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Раман Матульскі; электронны кніжны палаты Беларусі пра кнігі, якія выдаюцца за год.

На байдарках... седзячы ў зале

Ідэя стварэння бібліяграфічнага паказальніка, прысвечанага пытаннюм развіцця турызму ў Віцебскім рэгіёне, з'явілася даволі даўно. Справа ў тым, што ў апошні час у сувязі з прыняццем Нацыянальнай праграмы развіцця турызму ў Рэспубліцы Беларусь значна актывізавалася дзейнасць у гэтым кірунку. І вось ён выданы — змястоўны, аб'ёмны, цікавы тэматычны паказальнік пад маляўнічай назвай "Край блакітных азёраў і шумных бароў". Каб пазнаёміць з ім шырокую аўдыторыю, было вырашана арганізаваць акцыю-прэзентацыю "Гасцінная Віцебшчына".

Мерапрыемства праходзіла ў самай вялікай зале Віцебскай абласной бібліятэкі імя У. І. Леніна, куды мы змаглі запрасіць каля 150 чалавек. Сярод іх — супрацоўнікі бібліятэкі, раённых і гарадскіх ЦБС, краязнаўцы, прадстаўнікі сродкаў масавай інфармацыі, музейныя работнікі, выкладчыкі, студэнты.

Іх увазе былі прапанаваныя выставы "Край блакітных азёраў і шумных бароў" і "Турыстычныя фірмы Віцебска запрашаюць", а таксама рэкламная прадукцыя віцебскіх турагенцтваў.

У акцыі прынялі ўдзел сапраўдныя энтузіясты сваёй справы. Гэта вядомыя краязнаўцы, шчырыя сябры нашага сектара М. Півавар і Л. Нікіціна, якія запрасілі ўсіх у віртуальнае падарожжа па ваколліцах Віцебска і

раёна. Разам з гісторыкам Мікалаем Піваварам мы "наведальні" маляўнічы пасёлак Лужасна, дзе азнаёміліся з архітэктурай будынкаў былой земляробчай школы, Пакроўскай царквы, царквы Узвіжання Крыжа. "Прайшліся" па шырокіх аляях Лужаснянскага дэндропарку, па сцяжынах "Цёплага лесу".

З вялікай цікавасцю зазірнулі ў Лужаснянскую гімназію і аграрны каледж. Пабывалі каля помніка Герою Савецкага Саюза Міхаілу Сільніцкаму і помніка ахвярам фашызму, на гарадзішчы Дняпра-Дзвінскай культуры, а таксама ў самым халодным месцы Віцебскай вобласці, каля самай вялікай у рэспубліцы сасны. Надзвычай уразілі дуб і ясен з агульным каранем і пераплеценымі стваламі. Потым разам з

аўтарам "праплылі на байдарках" па Заходняй Дзвіне ўздоўж дэвонскіх пластоў даламітаў, побач з якімі адчувалі сябе маленькімі-маленькімі.

Пабачылі вярхоўскія парогі і рэчку водарасц Цынкідотус Дунайскі, занесеную ў Чырвоную кнігу Беларусі. Не змаглі мы прайсці міма ўрочышча Здраўнёва, дзе знаходзіцца сядзіба вядомага мастака І. Рэпіна, у якой ён стварыў больш за 40 карцін і малюнкаў.

Далей наша падарожжа па наваколлях Віцебска мы прадоўжылі разам са стваральнікам і кіраўніком гісторыка-этнаграфічнага музея "Гісторыя-этнаграфічнага краю" Людмілай Нікіцінай. Яна прапанавала маршрут "Залатое колца Віцебскага раёна". З прыгарада Віцебска Ціраспяля мы "пакročылі" ў беларускую Швейцарыю, якая знаходзілася каля вёскі Суйкава, на месцы Іскраўскага возера.

З замілаваннем паглядзелі на прыпрыты вадоем, дзе плавалі белыя грацыёзныя лебедзі. Пасля наведальні Пуцявішча, якое згадваецца ў паэме К. Вераніцына "Тарас на Парнасе". Далей мы накіраваліся ў вёску Суба-

чава — былыя зямельныя ўладанні Лускінаў, дзе ў пачатку XX стагоддзя быў знойдзены манетны клад.

І вось мы патрапілі ў Заронава з яго ўнікальнымі помнікамі, музеям, некропалем. Незабыўныя ўражанні выклікалі ў прысутных каменныя крыжы, якія "растуць" з зямлі. Але найбольш спадабалася нам на Веліканавым хутары ў вёсцы Касцюкі, адкуль родам Фёдар Махроў — самы вялікі чалавек у свеце. Завяршылася ж гэта падарожжа наведаннем мемарыяла "5 Полк".

Меркаванні пра наша мерапрыемства былі розныя, але, у асноўным, станоўчыя. Мы ж атрымалі сапраўднае задавальненне ад праведзенай работы, ад знаёмства з цікавымі людзьмі і ад вынікаў нашых намаганняў. У прадмове да паказальніка М. Півавар напісаў: "Створаны супрацоўнікамі сектара краязнаўчай літаратуры і бібліяграфіі паказальнік "Край блакітных азёраў і шумных бароў" не ёсць універсальны сродак развіцця турызму на Віцебшчыне, але з'яўляецца адной з прыступак на гэтым шляху".

Мы поўнасцю згодны з гэтым сцвярдэннем і раім нашым калегам-бібліятэкарам не абыходзіць увагай гэтую актуальную тэму. Тым больш, што турызм цесна звязаны з краязнаўствам.

Анжэліка ГАНЧАРОВА

Кніга-клон, гіганцкі павук, пачатак новай цывілізацыі

Такімі ўстрашальнымі эпітэтамі, прыдатнымі для фантастычных апавяданняў, многія ўдзельнікі "крутлага стала" называлі электронную кнігу, з'яўленне якой, па іх меркаванні, нясе небяспеку для старых добрых і прасякнутых друкарскім водарам папяровых выданняў. Выступленне чарнагорскага паэта і празаіка Слабадана Вуканавіча нагадвала адчайную оду электроннай кнізе як чамусьці адначасова жahlіваму, невядомаму, але і прыўкраснаму. "Электронная кніга, назавём яе кніга-клон, падкажа, дзе вы спыніліся, пажадае вам прыемнага чытання і добрай ночы, дазволіць чытаць пад музыку Чайкоўскага, Шапэна, Грыга, Бетховена. Важыць яна 300 грамаў, велічынёй з аловак, а ў яе памяшчаецца 200 кніг, і гэты аб'ём узрасце яшчэ ў шмат разоў. Кампанія "Амазон" заяўляе, што адначасова са 100 класічнымі кнігамі прадаецца 180 электронных. Кола рушыла і ўжо не спыніцца. Электронныя кнігі стануць часткай нашай адукацыі і духоўных патрабаванняў. Не трэба хадзіць у бібліятэку, рэдкія кнігі мы будзем атрымліваць па "емэйлу". Іх выданне не патрабуе затрат на паперу, фарбы і іншыя матэрыялы, што дае шанец электронным выдаўцам. Хоць мы яе не чакалі, з'явілася прынтэс на зярнятку чыпа", — нагнятае прарочую атмосферу чарнагорскі пісьменнік. І тут жа ўзрушана тлумачыць сваё стаўленне да непазбежнага і няўмольнага прагрэсу, што прымушае літаратуру вылузнуцца з папяровага аблічча: "Раней я раздражнёна адмаўляўся ад працы з электроннымі выданнямі, але прызнаюся, я пераможаны. Я стаў супрацоўнічаць з імі. Пракаўтнуў мяне гіганцкі павук. Пачынаецца эра электроннай кнігі. Яна рэальнасьць. А я — мінулае. Трымаю ў руцэ папяровую кнігу".

Развагі пра наступленне "кніга-робатаў" падтрымала пісьменніца Раіса Баравікова: "Электронная і папяровая кнігі — як дзве паралельныя прамыя, што ніколі не сьдудца. Талент заўсёды замяшаны на энергетыцы чалавека. Машына ніколі гэтага не перадаецца. Бо гэта віртуальны свет, а папяровая кніга — штосьці матэрыяльнае. Нават калі мы глядзім на паліцы нашай хатняй бібліятэкі, да адной кнігі ляжыць душа і цягнецца міжвоўная рука, а другая наадварот адштурхоўвае". Падобнае лірычнае меркаванне выказаў і намеснік галоўнага рэдактара расійскага часопіса "Наш сучасны" Аляксандр Казінцаў: "Не трэба баяцца, што новыя формы адрэчаць старыя. Якая карысць у тым, што кніга электронная мала важыць? Цяжар кніг сапраўды эвангельскі, яго лёгка несці. І я берагу ў сваёй бібліятэцы кнігі XX стагоддзя з кранальнымі подпісамі, іх мой дзядуля дарыў бабулі. У гэтым таксама ёсць музыка, не электронная, а музыка душы, якая гучыць грамчэй". Дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Раман Матульскі выказаўся пра электронныя носьбіты спакойна, без страху перад будучыняй: "У гэтых сценах захоўваюцца мільёны папяровых кніг, ёсць кнігі, якія трымалі ў руках Гутэнберг і Скарына. Але ў нашай бібліятэцы ёсць і электронныя кнігі. А праз 10 — 15 гадоў іх будзе таксама шмат. Мы не падзяляем электронныя і папяровыя выданні: не важна, на чым напісаны твор, важна кім і як".

Дырэктар Літоўскага інстытута выдавецтваў і энцыклапедыі Рымантас Карэцкас падзяліўся сваім прагматычным выдавецкім поглядам на праблему: "Для мяне як выдаўца з'яўленне электроннай кнігі — гэта кашмар. Калі электронная кніга — гэта машына, то мне хочацца спытаць: хто будзе заліваць у яе бензін, які каштуе дарага? Электронная кніга прадаецца нашмат танней за папяровую, але каб яе пад-

Узбагачаць нацыянальнае праз цікавасць да сусветнага

"Крутлы стол" "Літаратура як сродак міжкультурнага дыялога", што адбыўся ў межах Дня беларускага пісьменства ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі, быў настолькі тэматычна ўсёахопны і разнастайны, што, здавалася, кожны ўдзельнік проста распавядаў пра найбольш важныя і балючыя для яго культурныя праблемы, і выступ сам сабой клаўся ў адну з тэм, прапанаваных арганізатарамі — выдавецтвам "Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі", РВУ "Літаратура і Мастацтва" і Саюзам пісьменнікаў Беларусі. Але найбольш яркія прамовы былі прысвечаны небяспецы альбо наадварот, новым магчымасцям, якія нясе нам электронная кніга, перакладчыцкім праблемам, а таксама пытанням культурнага сяброўства і глабалізацыі.

рыхтаваць, патрэбныя тыя ж самыя перакладчыкі, ілюстратары, рэдактары, карэктары і гэтак далей, а пра гэта часам забываюцца. Канечне, можна выпусціць энцыклапедыю на дыску, альбо выкласці ў Інтэрнэт, як, прадастаўлена, напрыклад, вядомая энцыклапедыя "Брытаніка". Але патрэбна пэўная група людзей, якая б пастаянна абнаўляла інфармацыю, а гэта вялікія выдаткі, якія можа сабе дазволіць не кожнае выдавецтва. Апроч таго, не трэба забывацца пра пірацтва. Да прыкладу, ёсць вольная энцыклапедыя "Вікіпедыя", цудоўны праект, які робіцца рукамі тысяч энтузіястаў. Але яны без усялякага сумлення перадрукоўваюць у нас артыкулы, а мы не можам працаваць бясплатна. Пакуль што няма гэтай культуры і павягі да творчасці аўтара. Я думаю, для Літвы электронныя кнігі ўсё ж яшчэ дарагое задавальненне. Можна выпусціць электронныя падручнікі, ці тыя выданні, выпуск якіх фінансуецца дзяржавай. Бывае, што электронныя кнігі дазваляюць маладым аўтарам распаўсюджаць праз іх свае творы. Грошы ім не плаціць, але даюць магчымасць праславіцца. Гэта прыводзіць да таго, што з'яўляецца шмат пошлых і бяздарных тэкстаў". Яго каляга па выдавецкай справе, дырэктар выдавецтва "Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі" Таццяна Бялова бачыць у электроннай кнізе не толькі мінусы: "Мне здаецца, што электронная кніга мае права на існаванне як праграмны прадукт. Бо для энцыклапедыі, безумоўна, вельмі важная ўзнаўляльная база. Каб па меры змены інфармацыі не перавыдаваць тамы ці пісаць каментарыі, а проста дапаўняць электроннае выданне".

Супрацоўнік Расійскай публічнай бібліятэкі імя М. Е. Салтыкова-Шчадрына, навуковец Мікалай Нікалаеў расповеў, што электронныя выданні — добрая магчымасць вярнуць на радзіму многае са страчанай беларускай спадчыны: "Пасля рэвалюцыі было знішчана вельмі шмат беларускіх кніг і ацалела толькі тое, што захавалася ў спецсховах, якія цяпер адкрытыя. Многія выданні 1920 — 1930 гадоў былі страчаныя для майго пакалення, пра іх нельга было гаварыць, таму што альбо аўтар сядзеў, альбо рэдактар, альбо дырэктар выдавецтва. І сёння гэтую частку кніг трэба вярнуць сучаснаму чытачу, бо застаўся прабел у кніжнай культуры. Бе-

зумоўна, электронная кніга, як бы яе не хвалілі, не перадае сляды эпохі, шрыфты, паперу, вокладку. Яна як тэлевізар, што вочы псуе, на маю думку. Вядома ж, лепш выдаваць факсімільна. Але электроннае капіраванне можа зрабіць кнігу даступнай і даць магчымасць людзям, у якіх ёсць у кішэні электронны чыгалак, вельмі проста з ёй азнаёміцца".

Перакладчыкі хочучь мець свой часопіс і аб'яднацца ў саюз

Беларускі перакладчык Ігар Найдзёнкаў згадаў часопіс "Всемирная литература", які выходзіў цягам 13 гадоў, а летась на 113 нумары спыніў сваё існаванне (выступоўца не абышоў увагай містычнасць лічбаў). Цяпер выданне існуе як невялікі дадатак да часопіса "Нёман" і, па словах Найдзёнкава, перакладчыкам цяжка разгарнуць шырокую дзейнасць на такой сціплай пляцоўцы: "Раней "Всемирная литература" на 220 старонках друкавала паэзію, прозу, публіцыстыку, доражныя нататкі аўтараў з больш як 40 краін свету. Але часопіс быў занадта элітарны і, відаць, не знайшоў свайго чыгача. Я спадзяюся, што зноў з'явіцца часопіс перакладной літаратуры, магчыма, больш даступны і разлічаны на масавага чыгача. Гэта сёння вельмі неабходна". Перакладчыца Зінаіда Краснеўская таксама выступіла з канкрэтнымі і выразна акрэсленымі прапановамі: "Нядаўна працягала, што рэдакцыя часопіса "Нёман" ініцыіруе стварэнне клуба перакладчыкаў. Выдатная ініцыятыва. Толькі баюся, што невялікі калектыў часопіса літаральна заблытаецца ў пылі тых людзей, якія сябе сёння называюць перакладчыкамі. Мне здаецца, можна перайсці да ідэі больш высокай якасці. Думаю, наша грамадства, дзяржава і інтэлектуальны саспел, каб усё ж такі стварыць саюз перакладчыкаў. 20 гадоў таму я сабіста ўдзельнічала ва ўстаноўчым з'ездзе Саюза перакладчыкаў СССР. Пасля вядомы падзеі пахавалі гэтую вельмі добрую ідэю. Але ў Расіі Саюз перакладчыкаў ёсць, і нядаўна прадстаўнікі Беларусі ўдзельнічалі ў яго з'ездзе, у прысутнасці, Юрый Сапажкоў. Тым больш, у Мінску функцыянуе камерцыйнае прадрпрыемства пад назвай "Тільдыя перакладчыкаў". Наколькі я разумно, камерцыйная фірма прысвоіла сабе статус грамадскай арганізацыі і прадае пэўны інтэлектуальны прадукт. Другая мая

прапанова тычыцца прыцягнення ўвагі да нашых кніг на сусветным рынку. Мне здаецца, настаў час, каб у нашым Саюзе пісьменнікаў альбо Міністэрстве інфармацыі былі створаныя нейкія падраздзяленні, якія рабілі б рэфераты і анагацыі ўсіх нашых выданняў на асноўных еўрапейскіх, а магчыма, і сусветных мовах. Спецыялісты для гэтага сёння ёсць".

Сваё, чужое і агульнае

Гаворка пра літаратурныя сяброў Беларусі, якую распачаў Мікалай Нікалаеў, мела амаль прытчывы характар, бо была праілюстраваная незвычайнай гісторыяй: "Гэтым летам да мяне прыляцеў сябар, прафесар з Японіі Токуакі Баннай. Ён падарыў мне кніжку 1929 года на японскай мове. Рагтам я ўбачыў у ёй фотаздымкі беларускіх пісьменнікаў. Аўтар кнігі — Удзюка Акіта, вядомы японскі драматург, у свой час 15 яго п'ес ішлі ва ўсіх такіхскіх тэатрах. І вось у 1928 годзе ён наведваў Беларусь. Тут яго добра прымалі, пра яго пісалі ў газетах, былі апублікаваныя яго фотаздымкі з рознымі пісьменнікамі. Апроч Беларусі, ён наведваў таксама Расію і Украіну. Вярнуўшыся, драматург напісаў кнігу "Маладая Савецкая Расія". А потым, калі памёр у 1963 годзе, выйшла 5 тамоў яго мемуараў. І вось мы з Токуакі Баннай вырашылі знайсці, што пісалі пра яго ў Беларусі. Напрыклад, газета "Савецкая Беларусь" ўпершыню надрукавала японскія іерогліфы. Гэта была хайку з перакладам на беларускую мову. Цяпер мой сябар перакладае частку мемуараў Удзюка Акіта, я шукаю беларускія матэрыялы. І мы, магчыма, на наступнай канферэнцыі ўжо прадставім работу пра тое, як беларускія пісьменнікі сустракаліся з пісьменнікамі іншых краін. Дарэчы, у кніжцы 1929 года былі ягонныя фотаздымкі з самымі рознымі беларускімі пісьменнікамі — Кандратам Крапівой, Змітраком Бядулем, Пятром Глебкам, Паўлюком Шукайлам ды іншымі. У Японіі быў арганізаваны музей паважанага пісьменніка, але ў мінулым годзе з-за крызісу яго зачынілі. Я зацікавіўся, дзе ж архівы гэтага музея? Яны ж могуць быць важнымі для беларуска-японскіх сувязей. Мой сябар абяцаў даведацца пра гэта. І я заклікаю, каб у Беларусі больш ведалі пра сувязі беларускіх і замежных пісьменнікаў".

Саветнік пасла Грузіі ў Рэспубліцы Беларусь Зураб Хунтуа распавёў пра сучасныя культурныя сувязі. Паводле яго слоў, зараз журналісты Белгэрадыёкампаані здымаюць фільм пра Грузію, а пасля і грузінская здымачная група прыедзе да нас, каб стварыць кіно пра Беларусь. Грузінскі дыпламаг адзначыў, што яго суайчыннікі добра ставяцца да беларусаў: "Адна ваша журналістка выйшла ў Тбілісі на праспект Руставелі, калі было шматлюдна, і пачала аптытваць людзей, што яны ведаюць пра Беларусь. Аказалася, што 8 з 10 чалавек (праўда, пераважна старэйшага пакалення) былі даведаныя ў справах вашай краіны". Ён таксама распавёў, што самым простым пацвярджэннем цёплых культурных кантактаў стане зборнік класікаў грузінскай паэзіі ў перакладзе на беларускую мову. Кніга з'яўляецца агульным праектам "Грузінскай энцыклапедыі" і "Беларускай энцыклапедыі імя Петруся Броўкі" і пабачыць свет у хуткім часе. "Хацелася б, каб і класіка вашай паэзіі была выдадзена па-грузінску", — адзначыў дыпламаг.

Літаратуразнаўца Іван Чарота разважаў на тэму глабалізацыі, на гэтым жа засяродзілася і літаратуразнаўца Ева Лявонава. Яе выступ быў вельмі ўсхваляваны і эмацыйны, бо казала яна пра самае балючае і актуальнае: "Я не супраць таго, што ў школах сёлета была павялічана колькасць гадзін англійскай мовы, умоўна кажучы, мовы глабалізацыі, але ўсё ж такі хацелася б, каб колькасць гадзін роднай мовы была хаця б адпаведная. Цяжкая сітуацыя і з літаратурай. Правадзячы заняткі на рамана-германскім аддзяленні філалагічнага факультэта, я часам згадваю пэўныя беларускія аўтары, а студэнты пра іх і не чулі. Чаму? Таму што ў іх быў выбар — вывучаць рускую ці беларускую літаратуру. І яны выбіралі рускую. Таксама неабходна развіваць параўнальнае літаратуразнаўства, каб патлумачыць чытачу, што родніць нашу літаратуру з іншымі, а чым мы адметныя. Напрыклад, лічыцца, што тэма Чарнобыля вылучае славянскія літаратуры з ліку іншых. Але мала хто ведае, што першы твор пра Чарнобыльскую катастрофу быў напісаны не беларускім пісьменнікам, а нямецкім — аповесць "Аварыя" Крысты Вольф. І гэта недасягальнай філасофскай глыбіні твор, які даўно трэба было б перакласці на беларускую мову. Гэта аповесць не толькі пра Чарнобыль, а пра небяспеку глабальнай катастрофы ўвогуле, у тым ліку і страты гістарычнай і нацыянальнай памяці. Таму трэба не супрацьстаяць чужым культурам, а ўзбагачацца імі, развіваючы пры гэтым і сваю нацыянальнасць".

Саша ДОРСКАЯ
Фота Кастуся Дробава

Прыроды верны сын

Шмат старонак зборніка паэт прысвяціў сям'і. Самых дарагіх людзей Гурыновіч паказаў нам прыгожымі, працавітымі, добрымі. Адчуваўся, што гэта не простая сыноўня пачцівасць, а сапраўдная любоў і пашана, што і паказана ў адметных вершах "На жніве" і "Сенакос". Першы з названых вышэй верш прасякнуты пяшчотай, як голас маці ці дакрананне яе рук; ён напоены водарам палых траў: мяты, рамонка. Вобразы маці і жыта з'яўляюцца сэнсавымі дамінантамі твора, яны не проста ідуць паралельна ці перасякаюцца, а ствараюць адно цэлае як пачатак жыцця і само жыццё. Носбітамі святла і святасці з'яўляецца і жыгнёвае поле: "Ціха святлілася хлебнае поле, // Пільна ахоўвала нас ад бяды"; і маці, якая завіхаецца з сярпом на працы:

*Помню, валоскі сінелі балюча
У перавязаных туга снапах.*

*Лёгка скакаў на палетку бліскучы
Серп у матуліных спрытных руках.*

Верш "Сенакос" — гэта цэлая паэма ў мініяцюры, якая змяшчае прыгажосць прыроды, прыгажосць чалавечых думак і адносінаў, прыгажосць працы. Галоўная сэнсавая адметнасць верша заключана ў ніжэй прыведзеных радках, якія паказваюць сталага мужчыну ў яго зорны час — час яднання з сусветам, яднання праз дасканаласць яго рухаў, уменне якасна рабіць сваю працу і ўнутранае ўсведамленне гэтага:

*Ён ішоў прыгожа неяк,
Стаўшы ў поўны рост.*

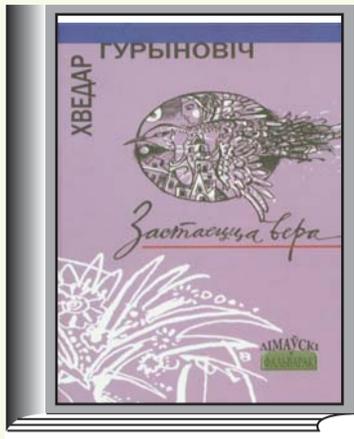
*А за ім, як пад лінейку, —
Роўненкі пракос.*

*Браў к плячу касу, як скрыпку,
Выціраў расу,*

*Як смычком, мянташкай спрытна
Шоргаў па лязу.*

Бацька паэта — прыклад працавітасці і ўзор у гэтым для сына, які толькі вучыцца касіць, асвойвае азы сялянскага няпростага быцця. Працоўнае выхаванне сына праходзіць проста на гэтых пракосах і як бы само па сабе: "Накасіў ужо на зайца? — // Бацька жартаваў", а сыну такая праца цяжкая ў яго дванаццаць год, хоць ён і кажа: "Не баяўся я ніколі! // Гэтай працы, не! // Але ўзмах, яшчэ — саколка // Мокне на спіне". Ён так стараўся паспяваць за бацькам,

Кніга вершаў Хведара Гурыновіча з філасофскай назвай "Застаецца вера", выдадзеная сёлета ў РВУ "Літаратура і Мастацтва", трапіла мне ў рукі ў самую спякоту. Калі дапаможа Бог, каб такая анамалія прыроды не ўвайшла ў звычай, то мы будзем успамінаць і гарачае лета, і ўсё, што з ім было звязана, з лёгкім сэрцам. Але запрашэнне пазнаёміцца з паэзіяй Хв. Гурыновіча таму, што "гэта той глыток чыстага паветра, якога так не стае ў тлумным горадзе" (А. Марціновіч), падалося мне самым спрыяльным у тых абставінах, якія склаліся па віне нябеснай канцылярый.

змарыўся — "ледзве плёўся начаваць на груд", але якое задавальненне ад адчування свайго дачынення да вялікай справы, якой заняты дарослыя мужчыны:

*Умінаў я хлеб нішчымны,
Запіваў расой.*

*І лічыў сябе мужчынам
На плячы з касой.*

Творчасць сапраўднага майстра, якім несумненна з'яўляецца і Хведар Гурыновіч, амаль заўсёды нагадвае свайго стваральніка, чые спавядальныя паэтычныя тэксты раскрываюць чытачу рэальныя рысы яго характару. Так, у вершы "Люблю зямныя колеры і гукі" мы чытаем аб тым, што паэт любіць тое ж, што і кожны з нас — змяну прыгажосць у яе проста і штодзённасці: "Лісток дрыготкі ў сетцы павучынай // І россып сінх ягад на кустах, // І кветку безназоўную ў лагчыне", а яшчэ ён мае добрае сэрца, бо не кожны з нас можа сказаць: "З маленства я — сабакам верны сябар, // Выратавальнік ластавак і жаб". Такія надта трапныя адметнасці мы сустракаем і ў іншых яго творах: "Воблакі — як вагоўкі, // Набралыся ад дажджу. // Вяртаюся да вытокаў, // Памяць сваю буджу". У вершы "Лес дзяцінства" паэт сам атаясмавівае сябе з прыродай: "Ля ствала шурпатага прысяду, // І, мой лес высокі, быццам сябру, // Пакладзе галінку на далонь. // І такая радасць ёсць на свеце — // Пастаяць, паслухаць по-

шум вецця // У вясёлнай звонкай цішыні. // Галаву даверліва схіліўшы, // Зразумець, што, ўрэшце, ты не лішні, // Ты — галінка гэтай дабрыні".

Лірычны вобраз Хв. Гурыновіча быў бы няпоўны без прадстаўлення яго верша "Прызынанне", у якім ён пшчыра прамаўляе словы любові да роднай Айчыны, хаця і называе яе "сумны край", але ўспаміны аб кожным часе жыцця і аб сваіх бацьках напоўнены не толькі смуткам, але і гонарам за сябе і за іх: "Дзе бацька мой лугі касіў, // Дзе хлеб сярпом матуля жала. // Дзе не трымаў на лёс свой джала, // Падачкі ў долі не прасіў." Заканчваецца верш у лепшых традыцыйных светлых літаратуры зваротах да Бога, каб той зборог родны край і каб прадаўжалася ніць жыцця:

*Дай Бог, каб гэты лес і поле,
І гэты край былі заўжды,*

*Былі такімі і тады,
Калі мяне не будзе болей.*

*Каб сцэжкі, дзе і я хадзіў,
Мой сын пазнаў беспамылкова,*

*Калі я ў небе васільковым
Між зорак буду пльыць адзін.*

Можна назваць Хведара Гурыновіча паэтам палёў, бароў, рэчак, азёраў — так многа ў яго творчасці адведзена месца апісанню краявідаў. Нездарма ж у вершы "Мой храм" паэт адзначае: "І я хаджу так-

сама ў Боскі храм — // У сонцы ўвесь, не меў дзвярэй ён зроду. // Адкрыты ён заўсёды ўсім вятрам. // Мой храм — Прырода". Свае паэтычныя карціны ён малое рознымі фарбамі, з усімі магчымымі святлацёнавымі эфектамі: "...А над палеткам, над скошаным жытам. // Стомлены вечар прысеў на мяжу, // Зоркай адзінай на ўсходзе прашпты, // Цёмны і цёплы, як татаў кажух"; А як ён спачувае пералётным ластаўкам, на якіх абрушваюцца розныя выпрабаванні ў час падарожжа ў цёплыя краіны:

*А ці чуў, скажыце хто, ці бачыў,
Як на поўдзень ластаўкі ляцяць?*

*Праз дажджы, туманы, цераз горы
Падарожжа трэба ім агораць.*

*Не спачыць, не сесці на траву,
Колькі іх свой вырай знойдзе ў моры!*

*А таму ў мяне га вас умова:
Не чапайце птушак, хай жывуць.*

У вершы "Вутры" ён заклікае чалавека захаваць вутроў, якія, пакінуўшы Нарач, пльвуць у Саргасава мора адкладаць ікру: "Але, як закаяцьце ў жыцці, // Маршрут іх спрадвечны адзіны... // Не стаўце на рэчак плацін, // Пусціце вутроў на Радзіму!" Нават дажджавыя чарвякі не пакінулі яго аб'якавым, ім паэт прысвяціў цэлы верш з назвай "Самагубцы?", дзе ідзе гаворка аб нашай з вамі бясшчасці: "Ці разам са снегам, з расталай вадой // Іх штрэкі нямыя дзавання // Запоўніла ўсякай хімічнай брыдой, // Якою мы дыхаем з вамі?"

Паэтычны свет аўтара кнігі "Застаецца вера" шматгэмна і насычаны вечным сэнсам жыцця. Ахапіць усе яго перыпетыі і асаблівасці за адзін раз немагчыма, хацелася б больш засяродзіць увагу чытачоў на адметным пласце вершаў аб прыродзе, паказаць іх прывабнасць і хваляючую чароўнасць. Трэба паступовае асэнсаванне асобных строф і радкоў. Увогуле творчасць кожнага паэта — кволая галінка ў зялёным лесе літаратуры, якая паграбуе ўважлівых і добразычлівых адносін да сябе, а паэзію Хведара Гурыновіча хацелася б параўнаць з вобразам чысцоткай кроплі, з лёгкай дажджынкай з яго верша "Кропля", у якім ён так выразна паказаў крохкасць усяго навакольнага свету, які можа пацярпець крах ад аднаго неасцярожнага руху:

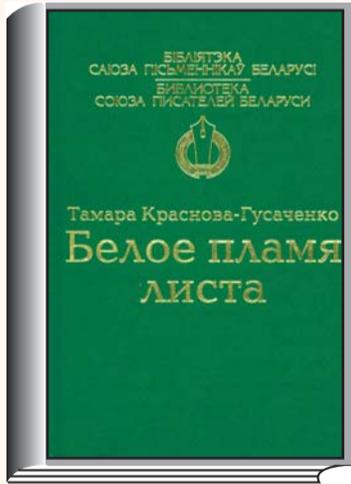
*Але за грэва скочыць чуйны звер,
Галінка ўздрыгне ломка і здаецца,*

*Што разаб'ецца навакольны свет,
Як толькі кропля кволая сарвецца.*

Надзея СЕНАТАРАВА

Плакаць, і песню пісаць...

Жанчына — стварэнне кволае і безабароннае. З адным "але": у хвіліны найвышэйшага ўзлёту духоўных і фізічных сіл яна здатная на тое, на што няздатны многія мужчыны. Успомніце ў сувязі са сказаным някрасаўскіх, купалаўскіх, горкаўскіх і мележаўскіх жанчын! Усё гэта невывадкова, а навеяна прачытаннем новай кнігі вершаў Тамары Красновай-Гусачэнкі "Белое пламя ліста", выдадзенай у серыі "Бібліятэка Саюза пісьменнікаў Беларусі". Такім чынам паспрабуем ўвайсці ў паэтычны свет аўтара зборніка. А свет гэты — глыбокі і неабдымны, зачараваны і неразгаданы. І дай Божа, каб ён застаўся такім.

Творчасць Тамары я ведаю даўно, уважліва чытаю, спрачаюся часам наконт напісанага з ёй — у кожнага свой густ, патрабавальнасць да слова, манеры паэтычнага пісьма.

У новай кнізе вершаў выбранага адчуваецца няспынная праца над словам. Задавальняе мноства знаходак розуму і душы.

Усе вершы зборніка можна ўмоўна падзяліць — не раздзяліць, бо кніга атрымалася цэльнай — на творы з яскрава выяўленай грамадзянскасцю, лірычным і вершы з філасофскім пачаткам. Усе яны нясуць асабістую творчую пячатку аўтара, свае штрыхі, рысы і абрысы. І амаль ва ўсіх гучыць трагічная нотка. У адных мацней, у другіх як быццам бы толькі намацаецца. Безумоўна, ёсць вершы і пра каханне, дружбу, адносіны паміж жанчынай і мужчынам.

Але пра ўсё па парадку. Каб працягнуць размову, вышманы спыніцца на вершах Тамары, прысвечаных трагічнай смерці сына. Яны не стаяць паасобку і разам з тым на іх адразу ж спыняешся Тут — магнітнае прыцягненне пацучыў болю, смутку, крыўды

і перш за ўсё, крыўды на сябе. Значыць, што паэтка не наракае на лёс, а прымае трагедыю па-хрысціянску, таму што Бог дапамагае часцей, чым людзі, вера ў бессмяротнасць душы ўмацоўвае: "Бог сілы дае, штобы выжыць і жыць, / і штобы тебя, как живого, любить". Выратаўвае адно: яе крывіначка застаецца для маці жывой, яна бясконца будзе размаўляць з ім:

*Небосвод сверкал
над ним лазурный,*

*И была высокою звезда...
А ведь он не знает,*

*что он умер,
И уж не узнает никогда...*

На маю думку, сярэд усіх вершаў-прысвячэнняў сыну самы пранізлівы кранаючы верш "Коле", часткова працытаваны вышэй.

Скажыце, які паэт не прызнаваўся і не будзе прызнавацца ў любові да свайго бацькоўскага гнязда, да сваёй Радзімы? Не ведаю такога, апроч, можа, нашых мадэрністаў, для якіх гэтае святое пацучцё — паняцце абстрактнае. Час — катэгорыя бясконца. Людзі будуць жыць у ім, любіць, ненавідзець, радавацца і

засмучацца — так, як аўтар выбранага, які піша: "у боли за Отчизну нет конца" яна "пытаецца встать от столетий разрухи, грехов и войны". Словамі дзядзькі Івана яна абурецца тым, што "вся державка пала в одночасье"... Чалавечая трывога, роздум пра гэта, пранізвае шмат якіх вершы.

Прывабляе і лірыка. У ёй — пацучцёнасць, таемнасць, зачараванне, захапленне вечным, імя якому — каханне:

*Дай руку мне! Возьми мою!
И пусть сольется река.*

*Тебе свой мир я отдаю,
А твой — беру. Навеки.*

Кожны літаратурны творца адметны сваім пошукам патрэбнага слова і вобраза. Менавіта нечаканасць і навіна апошняга прымушае нязнак вохнуць: "август вывел звоны на ольху, на сосну", "свет небесный стекает по листьям берез", "ивы рыбу удили косами в пруду". Або такія паветраныя

радкі: "Лучились блики на стекле, / пылали розы в хрустале". Уменне гукапісаць "асфальт гремит, шуршит, летит, ткут шины километры". Такіх залацінак у вершах сталага аўтара шмат, чытай толькі і натаяліся вобразным словам!

Адпаведнае месца, калі не самае галоўнае, займае тэма сакральнага: неба, Бог, храм, малітва. У гэтым шэрагу побач з іншымі анікога не пакіне аб'якавым верш "Радуница" і такія строфы:

*Я стою под гулким
сводом храма,*

*Исповедью сердце
распахнув,*

*Настеж растворив
живые раны —*

*Окна боли —
в светлую весну.*

Мяне асабіста заўсёды ставяць у "тупік" нечаканья, у нечым парадаксальныя радкі. Яно й вядома, успомніце пушкінскае "гений — парадоксов друг". Люблю за гэта нашага Разанава, рускага Кузняцова. Маюцца такія радкі і ў вершах Т. Красновай-Гусачэнкі:

*Играет музыка столетий,
Сверкает радуга эпох...*

*Встают вопросы
междометья:*

*Я — червь?
Но ведь отец мой — Бог...*

У сваім аглядзе ці, лепш, аглядзінах-перазовах: слепцы-яльна не агучаў вершы, якія зрабілі на мяне ўражанне не забыўнае, увайшла ў маю паўсядзённасць і будзённасць светлым промнем. І перш, чым назваць некаторыя з іх, дазволю сабе спыніцца больш падрабязна на майстэрстве аўтара кнігі. Уразіў мяне; зда-

валася б, прасты па сюжэце, старым, як свет, верш "Дед Данила". Стары сюжэт, стары свет, стары дзед, а як нова заблішчэла гэта ўсё пад пяром маёй каляжанкі, якія дакладныя словы знойдзены для партрэта чалавека, яго атачэння: гусінае крыло, якім змятаюць з рамак пчолак, каб не параніць аніводную з іх, цяпенне, пяшчота, любоў адчуваецца ў кожным руху старога, пахі воску, хлеба і кмену... У напрацаваных і спрацаваных далонях дзеда навек засталася пералічанае, перад якім адступае зло. І малітва — без яе нашы продкі ніколі не браліся за справу. А канцоўка верша проста зачароўвае:

*Мой дед, прости,
что не могла я*

*Твои молитвы понимать:
Как жить сегодня надо, зная,
Что послезавтра умирать...*

Нашы дзяды і бабулі амаль дакладна ведалі, калі скончыцца іх зямны шлях, і разам з тым рабілі сваю справу да канца. У тым іх бессмяротнасць!

Назаву яшчэ некалькі вершаў класічных па манеры пісьма. Сярэд іх "Еще весна в свои права...", "Чагода", "Скажи мне хоть слово...", "Покаяние" і шмат іншых, сапраўды майстэрства і па-майстэрску напісаных.

Кніжка прачытана. Засталіся думкі пра яе і пацучці, навеяныя ей. Асалода для дабра і прыкрасць за тое, што часта жывеш не па Боскіх законах, мала любіш, быццё прымаеш за жыццё, мала думаеш пра вечнае, закопваешся ў нейкія дробязі, карацей — не так жывеш. Бо жыць мы заклікаем інакш. Напрыклад, так: "то дом для бездомного строит, / то плакать, то песню писать..." І жыць толькі любовью, як намагавецца жыць аўтар гэтай кнігі.

Алег САЛУК

У прэсе апошніх гадоў можна знайсці літаратурныя партрэты Юрыя Фатнева (нарадзіўся на Алтай ў 1938 г., жыў у Казахстане, Беларусі, Расіі, з 1990 г. жыве ў Гомелі, аўтар шматлікіх зборнікаў паэзіі, некалькіх значных празаічных твораў), згадкі пра мерапрыемствы, у якіх пісьменнік прымаў удзел. Рэцэнзіі ж на літаратурныя творы ці, тым больш, агляды творчасці Юрыя Фатнева, на жаль, не трапіліся: нягледзячы на тое, што мастацкі ўзровень прозы і паэзіі гэтага пісьменніка вельмі высокі, нешматлікія крытыкі не спяваюць ацэньваць усё вартае, што сёння выдаецца. Між тым, сітуацыя, калі творчасць сталага аўтара амаль не аналізуецца ці нават замоўчваецца, падаецца даволі недарэчнай...

Раман-гіпотэза "У рэха няма аблічча" (2008) узнёў ляе падзеі XI—XII стст., дае новыя трактоўкі вобразам гістарычных персанажаў. Аўтар пераасэнсаввае даўнія падзеі, палемізуе з гісторыкамі, спрабуе павольна рэканструяваць і растлумачыць мінулае.

Героі рамана часта ўжываюць стараславянскія, маўленню некаторых з іх уласцівыя дыялектныя рысы ("Так на гэта пергамент не хопіць, — пужався летописец Сухмень").

Асноўная тэма рамана — творчасць у часы Сярэднявечча. Адны з галоўных герояў твора — "багамаз" Спірка, гусяр Баян і князь-вадроўца Уладзімір Галіцкі, які па версіі пісьменніка з'яўляецца аўтарам "Слова пра паход Ігаравы". Праўда, гэтыя персанажы крыху губляюцца між іншых дзейных асоб і гістарычных падзей. Юры Фатнеў распачынае свой твор са смерці ноўгарадскага князя Уладзіміра Яраславіча, якая адбылася ажно за 133 г. да Ігаровага пахода на полаўцаў, але распавядае пра галоўную падзею толькі на апошніх сарак (з трохсот пяцідзесяці) старонках рамана.

Істотна, што ўсе князі, да якіх звяртаецца аўтар "Слова", маляўніча, вобразна праходзяць перад чытачом рамана. Пісьменнік следзіць за аўтарам "Слова" паказвае мінулае (асобы, падзеі, бітвы, перамовы) на шырокім гістарычным фоне. Таму чытач сутыкаецца з сотнямі розных персанажаў, трапляе і ў Гоміі, і ў Тмутаракань...

Пішучы пра жыццё Старажытнай Русі, Юры Фатнеў паказвае як жогае, так і брыдкае, спалучае непрывабна-натуралістычныя дэталі з часам рамантычна-ўзнёслым светлаўспрыманням герояў. Тут і "Скосбоченная башня" ў Чарнігаве, з якой параўноўвае сваю душу Усевалад — "Сырость. Блевотина. Какіе-то опоры обвалились, ступеньки сгнили, а все еще карабкается мерзость вверх, суетится корысть, шмыгают всякие уловки по темным углам. Болтается на перекладах какая-то рвань в кровавых пятнах," — і лірычныя, напісаныя "вершамі ў радок" філасофскія і пейзажныя замалёўкі: "Мне этот миг струною напряженной звенит, смеяться и на помощь звать. Но пусть по гуслиам пронесутся кони, сорвут со струн подковами набат! Прервется звук и улетит

"Юрий Фатнеў — сапраўдны пісьменнік, чалавек, які жыве дзеля яе вялікай Літаратуры... Гэта рускамоўны аўтар, але яго творчасць зусім несправядліва застаецца ў ценю," — лічыць Міхась Башлакоў — паэт, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь. Роздумы над апошнім раманам Юрыя Фатнева "У рэха няма аблічча" прапануюцца нашым чытачам.

Аблічча рэха

дыханьне. Но ветер дунет — и всклубится пыль. Напомнит облик вещего Бояна, что Влесов внуче по земле бродил...". Адметнасць творчай манеры Фатнева — здольнасць часам асвятляць раман яркім вобразам, прыроднай метафарай: «одуванчиковый поцелуй», два пеўні б'юцца ля курнішча — "Боже, и тут нужно выяснить, кто же первый..."

Юры Фатнеў часам дае жыццёвыя, побытавыя дэталі ("В мыльню бы мне," — укленчыў Усяслаў Чарадзеі, калі яго вызвалілі з кіеўскага пюрба), але разам з тым нярэдка ўводзіць фантастычныя элементы: сны, уяўленні, прароцтвы, дзівосная музыка, прывіды, Гандляр Верамі, кій з пісьмёнамі дакірылічнай графікі, на якім напісана пра злчынствы Яраслава Мудрага... Праўда, гэтыя дзівосы не вызначаюць развіццё сюжэта...

Месцамі князі надзвычай сентыментальныя (Ігар, уцякаючы ад стэпавікоў,

ж жанчыны разглядаюцца ў творы галоўным чынам як аб'ект агрэсіі, гвалту. "Воображение молодых воев рисовало во всех подробностях сцены насилия. Аки звери, набрасывались они на беззащитных девок половецких, сдирали с них одежду, вспыхивало полымем голое тело — и никакой поп не осудит. Нет на этот случай попа". Сам пісьменнік малое сцэны боек і гвалту таксама са шматлікімі натуралістычнымі падрабязнасцямі, хаця робіць гэта больш далікатна ў адносінах да чытача, чым шмат хто з сучасных аўтараў.

Чытаючы раман Ю. Фатнева, разумееш, што жыць у сучаснай Беларусі шматкроць лепш, чым нарадзіцца на дзевяці стагоддзях раней. Наўрад ці шчаслівай была тагачасная жанчына, люлячы пад нядобрым позіркам мужа дзіця, народжанае ад ворага ці князю дзівоснаму, прадчуваючы, што дачку можа напаткаць ейны лёс, а сын знікне дзесьці ў палавец-

гим призраки. Он должен заставить их заговорить — и тогда народ просыпается. Он жил. Он видел эти сны. Греки, римляне благодаря историкам своим получили бессмертие..."

На жаль, пасля чытання твора не застаецца моцнага ўражання ад тых герояў, якія меліся быць галоўнымі. Магчыма, прычына ў неструктураванасці тэксту, адсутнасці падзелу на раздзелы і часткі, што значна ўскладняе ўспрымання гістарычнай прозы. На пачатку рамана размова ідзе пра Баяна — гэтая частка адзначаная "вершамі ў радок". Талент Баяна-гусяра шануюць князі, ён падарожнічае з імі, прымае ўдзел у сечах, але здатны ўзняцца над зямлёй і адчуць сапраўдную існасць жыцця і гісторыі...

Нагхненне Уладзіміра Галіцкага падчас Ігаровага пахода мае падставай доўгія папярэднія блуканні і душэўныя пакуты князя-выгнанніка, які ратуецца ад злосці бацькі і жыве фактычна з літасці суродзічаў. У час бітвы ён, нібы вярнуўся, бачыць думкі іншых, адчувае сябе па-над сечай, а пасля размовы з Ігаравым паслом пачынае складаць "Слова...". "Странное это было состояние. Вроде не стало его. Не человек он, а — даль, близь, небо, земля, каждое событие, которое случилось когда-то или теперь, время, текущее ныне и то, что для других не наступило. Наверно, так ощущали жизнь славянские боги".

Мастак і архітэктар Спірка вар'яцее, калі яго выпраўляюць з роднага града за тое, што размаляваў царкву нячысцікамі. "Кто же больший властелин в мире? Пошто люди не почитают мастера, а преклоняются перед временщиками?" — разважае пісьменнік.

А самым адметным, як мне здаецца, нечаканым і нязвыклым атрымаўся вобраз Кірылы Тураўскага — пісьменнік, аскет, настаўнік, засяроджаны на хрысціянстве: "Ничего в нем, кроме стати, не осталось от славянина... Припят протекала мимо, а он разглядел лишь Иордан".

Яшчэ адна вартасць рамана "У рэха няма аблічча" — гэта тое, як падрабязна ўзнёў Юры Фатнеў геаграфію Старажытнай Русі, абмаляваўшы відарысы амаль кожнага значнага града, адзначыўшы характар і асаблівасці мясцовых жыхароў і князёў. Далучыўшыся да княжых паходаў, да блукання Уладзіміра Галіцкага, чытач бачыць і Чарнігаў, і Дзебранск, і Тураў... І варта думаць, што ў неабсяжнай прасторы рамана кожны чытач знойдзе вартую ўвагі падзею ці думку...

Алеся ЛАПЦКАЯ

Калонка
Міхася Южыка

Зайздрасць як рухавік

У літаратурным асяроддзі — у тэлефонных размовах, курільнях, на старонках пісьменніцкіх ЖЖ — толькі і чуюцца апошнім часам абвінавачванні адно аднаго ў зайздрасці, славалюбстве ды іншых біблейскіх грахах. Прычым абвінавачванні гэтыя выбухаюць тады, калі вычэрпваюць усе разумовыя рэсурсы, інтэлектуальны запас. А пасля, нібы здзірыстыя хлапчुकі, не ў змозе перамагчы словам — адвешваюць адно аднаму агляду ў выглядзе цэтлікаў "зайздроснік" і "славалюбец".

Таму варта крыху патлумачыць наступнае. Як сказаў адзін паважаны свяшчэннік, літаральна ўсе людзі страшэнныя грэшнікі, а таму самае прыдатнае для іх месца — у пекле, і толькі вялікай літасцю Божай мы трымаемся на зямлі. Цяжка не пагадзіцца з гэтай высновай, асабліва калі кожны непрадужыта і сумленна пакорпаецца ў нетрах сваёй душы... Але вось у чым закавыка. Літаратура — не манастыр, дзе асноўнай задачай кожнага ёсць духоўнае ўзвышэнне і падрыхтоўка да вечнасці. Літаратура вырашае крыху іншыя справы. І найпершая — гэта стварэнне высокамастацкіх твораў, а яшчэ — пошукі і ўвядзенне ў гісторыю нацыянальнай літаратуры самага вартага і каштоўнага. Пошукі гэтыя, чаго там замоўчваць, выдцуюць сярод проста-такі завалаў пасрэднасці, шараго-васці, немастацкасці, ваяўнічага глупства і махровай графаманіі.

Адшукаўшы мастацкае і вылучыўшы (а гэта задача найперш крытыкаў і літаратуразнаўцаў), мы самі ўжо гэтым фактам робім богаўгодную справу. А прасоўваючы ў літаратуру пад рознымі маркамі ардыннасці і графаманскія творы — адпаведна спрыяем богапраціўнаму. Такім чынам, ад літаратара і крытыка не патрабуецца нерэальнага — быць чалавекам святым і бязгрэшным, а патрабуецца пасільнага — быць хаця б сумленным і адказным за сваю працу. А таксама — не займацца тым, што табе прыродай не дадзена, інакш наробіш блага сабе і людзям. Таму малаадоранаму літаратару найлепш зусім не пісаць. А крытыку з поўнай адсутнасцю мастацкага слыху і густу — найлепш самавыўляцца ў якой іншай, далёкай ад літаратуры сферы. І гэта я кажу на поўным сур'ёзе. Бо нічога няма страшнейшага, чым злчынства духоўнае: калі прыніжаюць і замоўчваюць творцаў, пацалаваных самім Тварцом, а ўзвышаюць бяздарнасць; калі пішучы не па-мастацку і дзякуючы прабіўным якасцям і сацыяльнай актыўнасці ўзводзяць свае творы ледзьве не ў класіку.

Вось што ад нас, шануюныя, патрабуецца. Нічога надзвычайнага і большага, чым простая добрасумленнасць. Абвінавачванні ж літаратараў у зайздросці-васці да поспехаў калег і славалюбстве выглядаюць па меншай меры недарэчнымі. Тым больш, што абвінавачванні гэтыя кідаюць, як правіла, самыя што ні ёсць зайздроснікі і славалюбы, не здольныя заўважыць бярвяно ва ўласным воку. Паўтараю, сярэд літаратараў святых няма, дый задач святасці тут не стаіць. Зайздрасць і славалюбства, калі падысці да гэтага па-філасофску, — магутныя і неабходныя рухавікі творчасці. Вядома ж, разам з іншымі рухавікамі, якія мы не станем тут разглядаць. Прачытаўшы выдатную старонку калегі, творца імпрэвалі запальваецца і заражаецца імпрэтам напісаць прынамсі не горш. Пасля пачутай пахвалы ў бок калегі з глыбін душы творцы паўстае жаданне, каб і яго некалі заслужана пахвалілі. І гэты ўнутраны пасыл залежыць не ад нас, грэшных, ён закладзены ў нашу прыроду ад нараджэння. Можна, канечне, змагацца з сабой і пачаць духоўна расці. Але тады варта зыходзіць з літаратуры ў манастыр, скіт ці пустэльнію. А найлепш — змірыцца з тым, што там, дзе ёсць свецкае жыццё, прысутнічаюць і славалюбства, і зайздрасць.

Таму прапануюваў літаратарам перастаць вешаць на калег недарэчныя цэтлікі, а пачаць сумленна выконваць сваё зямное накіраванне. Каму дадзена — ствараць мастацкія творы; каму дадзена — іх справядліва аналізаваць.

Малюнак Алесі Ісы

трымае перад сабой хваёвую лапу і ўвесь шлях удыхае пах ігліцы — пах рускай зямлі), але пісьменнік не рамантызуе гістарычных дзеячаў, ператвараючы іх ледзь не ў святых. Праўда, усе яны надзелены трапяткай любоўю да родных мясцін, якая вельмі кантрастуе з дзікім неравам, жорсткасцю, ваяўнічасцю, запальчывасцю. Дый вытанчаныя "кніжныя" разважання князёў кепска спалучаюцца з іх грубасцю, з жорсткасцю да сваякоў і ворагаў. "Пошто грешил? Век был такой. Такая планида. Будто вошел в лабиринт, должен идти вперед. Невозможно ступить в сторону".

Як і шмат у каго з пісьменнікаў-мужчын, раман Юрыя Фатнева, можна сказаць, "аднаполю". Жанчын, паўнаватрасных хаця б як другасныя персанажы, у творы зусім няма: Інгігерда, Вольга Юр'еўна, Яраслаўна, Тавалашка — усе яны цікавыя адно як чыесці — крыху самастойныя — жонкі. Увогуле

кім стэпе... З аднаго боку, дзякуючы хрысціянству Еўропа стала значна больш гуманнай — з іншага боку, сусветныя войны мінулага стагоддзя паказалі, якімі па-жывёльнаму лютымі засталіся тысячы цывілізаваных людзей...

Падаецца, што мэтай пісьменніка гістарычнага жанру можа быць альбо выяўленне праблем сучаснасці праз дэманстрацыю аналагічных сітуацый у мінулым, альбо імкненне падштурхнуць чытача да супастаўлення былога і сённяшняга з тым, каб падвесці да агульнакультурных высноваў, да думак пра напрамку развіцця чалавецтва. Калі першая мэта была для Фатнева амаль не актуальнай, то другое ў яго якраз атрымалася. Шмат якія старонкі рамана выяўляюць у пісьменніку ўдумлівага гісторыка, над некаторымі радкамі цягне па-філасофску паразважаць: "Когда людская масса осознает себя народом, рождается историк, к которому из всех времен сходятся невидимые дру-

Мікола
МАЛЯЎКА

Вучыла мама...

Далёка на зямлі да раю,
Як не змагаемся са злом,
І каля храма Бог збірае
Людзей, пакрыўджаных жыццём.

Не заракайцеся ад гора:
Ударыць нечакана гром —
І чалавек, шчаслівы ўчора,
Па свеце пойдзе з хатулём.

Не трапіць у здаровых звязку —
І перасядзе чалавек
У інвалідную каляску,
Каб парадніцца з ёй навек.

Як быццам цвёрда стаў на ногі,
Але і сам на ўсе гады
Не заракайся ад трывогі,
Не заракайся ад бяды.

Вучыла мама: "Каля храма
Збірае занябных Бог,
Каб ты спыніўся — і таксама
Чужому гору дапамог".

Перад тым, як вярнуцца...

Наляжаліся хлопцы ў зямлі,
Аднадзмі мае, суразмоўцы.
Без дарог, што нас побач вялі,
Наляжаліся хлопцы.

Адышлі нечакана яны,
І разлука трывожыць, як рана:
У журботных згадкі і сны
Адышлі нечакана.

Падымаю з нябыту вышэй,
На блакітную нашу арбіту,
Да апошніх сустрэч, да вачэй
Падымаю з нябыту.

Віктар
КУНЦЭВІЧ

Мяжуе слота з пазалотай

***

Лашчыцца мне ў вочы
Восень пасля ночы.
Котачкаю рыжай
Даль туманы ліжа.
На пустых палатках,
Жоўтых ад лістоты,
Танчыць танга ветрык —
Адчуваю готык
На душы і ў сэрцы
Сумнай прыгажосці...
Выйдзе час памерці,
Дай жа Бог — увосень.

***

Неба нізкае, а дождж
Дробны-дробны,
Сумна-шэры.
Дрэваў жоўтыя шпалеры
Паміж вёсак, гарадоў.
Блішча шэрая дарога,
Рухавік п'яе самотна —
І за новым паваротам
Тыя ж шэрань і маркота.
Лета ў вырай паляцела —
Не дагнаць яго машынай.
І палае арабіна
У слаце асенняй смела.

Праплываюць маўкліва яны,
Нерэальна жывыя надзіва, —
Паасобку, адзін за адным,
Праплываюць маўкліва.

Ці мяне яны бачаць адтуль?
Не ўсміхаюцца ў небе, не плачуць,
Не махаюць рукой на ляту.
Ці мяне яны бачаць?

Пройдзе час — падымуся да іх.
Сам у воблачка я абярнуся
І навекі да іх, дарагіх,
Прыйдзе час — падымуся.

Перад тым, як вярнуцца ў зямлю,
Усміхнуцца няхай, усміхнуцца —
І ў палёце высокім замруць
Перад тым, як вярнуцца.

Патрабавальны да прарокаў час

— Прарок! — крычалі.

— У старогадзе раз

Паэт такі ўзвышаецца над светам!..
І заклікалі нас: ідзіце следам.
А той паэт успыхнуў і пагас.
Як ламавік, сапе яго Пегас.
Ці многа ў нас сучаснікаў-паэтаў
З магутным словам і аўтарытэтам?
Патрабавальны да прарокаў час.

Натхняюць жыць
і славіць гзень высокі
Яны, мае крылатыя прарокі.
З чужой паставы слухаць не хачу
Я тых, хто на пасад Купалаў лезе, —
За горад еду, каб хутчэй пачуць
Над полем жаўранка,
зязюлю ў лесе.

Прырода

Паўторы
Без паўтораў —
У прыродзе,
Кантрастны свет,
Заснованы на згодзе.

Вясна і лета,
Восень і зіма,
А сумнай аднастайнасці —
Няма.

Смуга туманіцца,
Дажджыць ці снежыць —
Усё душу мілеу,
Сэрца цешыць.

***

Далягляд, далячынь,
Чым душу мне лячыць?
Яе лётаць вучыў
Ясным днём, уначы.
Мары ўсе на спачын,
Плач. Парвіся-крычы!
Хвацка лёс правучыў:
Дол, затым — далячынь.

Ноч

Ноч коўдрай скінула з неба.
Асілак-сон кладзе людзей
На адпачынак.
Спачыць трэба
І радасці, і злой бядзе.
А ў небе зорачкі — то душы
Ад спячых цел на волю йдуць,
Каб мары і надзеі гушкаць,
Каб зверху на людзей зірнуць.
Дый удыхнуць у сны малюнкі,
Нібы цудоўны вернісаж,
Паслаць праз космас пацалункі
У ціхі час,
Паўночны час.

***

Мяжуюць слота з пазалотай —
Вятры, імжа, туман.
Сярод журбы, сярод маркоты
Брыдзе кастрычнік-пан.
Трасе агністаю лістотай
З маўклівых мокрых дрэў.
Азябла зямлі істопа
На доўгі час замрэ.
У неспакоі і разладзе
Яе касмічны дух,
Які няволіцца ў абладзе
Жыццёвых завірух.

***

Раскідала восень думкі па завулках.
Думкі мае, думкі —
рыжыя лісты.
Паміраюць думкі
ад маркоты гулкай,

Штогзень
Займае сонца
Свой пасаг,
Заходзіць
І вяртаецца назад.

Зямлю і неба
Лучаць поры года,
Таму яна і вечная,
Прырода.

Камарык

Падсочваліся сосны-беражніцы,
І трапіў ён у кропельку жывіцы.

У штыль і ў буру мора працавала,
Каб залатым бурштынам смолка стала.

Камарыка галублю я вачыма,
Жыцця крывінка ёсць у ім, магчыма.

Здаецца, раскалі бурштыну шарык —
І загудзе рэліктавы камарык.

Кладачка

На кладачцы сустрэліся,
Сышліся — вочы ў вочы:
Яна трымціць над рэчанькай,
І ён не можа збочыць.

А кладачка гайдаецца,
Парыпае трывожна,
Нібы сказаць стараецца,
Як разысіцяя можна.

Збянтэжыліся бедныя,
Да чырвані гарачай:
Яна яго не ведае,
І ён яе не бачыў.

А кладачка гайдаецца,
Вада шуміць унізе —
І рукі іх збліжаюцца,
І рукі іх спляліся.

Падняў яе і, ціхую,
Нясе ён асцярожна,
Нясе ён — і не дыхае,
Бо аступіцца можна.

А кладачка гайдаецца,
Зрадніла іх употай:
Яна яму ўсміхаецца,
І ён глязіць з п'яшчотай.

Не знаюць, што наперадзе,
Ды час спыніўся быццам, —

Дагараюць думкі
ў промнях залатых.
І душа пусцее, як спусцелі грэзы.
І халодны сівер спускае ў акно.
Можа, то не вецер,
можа, ўсплёскі гневу.
Можа, ўсплёскі страці,
што жылі гаўно?

І зімовы холад
хутка сцісне сэрца.
І замруць пачуцці
ў векавечным сне.

І трывогу бачыць
злыя вочы смерці
Супыняе мара —
мара аб вясне.

***

У сумных вачах
Гайдаецца восень.
Дзень скончыў свой шлях —
Уздрыгвае просінь.

Не могуць і на беразе
Пра кладачку забыцца.

За морам недзе — рай і на зямлі

За морам недзе — рай і на зямлі.
І марыў я пад навальнічнай хмарай
Хоць колькі гзён пагрэцца на Канарах.
Аседа мы пасля вайны жылі
На "палачкі" — калгасныя рублі.
І потым, гдзе і як ні гаспадарыў,
Не змог угнацца за крылатай марай, —
Гадай цяпер, ці збудзецца калі.

Калега мой пацвельвае вясёла:
"На сотках гачных загарай, Мікола!
І тэлек уключай —

там свет без меж,
Зямля і неба ў сонечным блакіце:
Сягоння на Канарах адпачнеш,
А заўтра — на Багамах ці на Крыце".

Начное свята запрашае ў круг

Начное свята запрашае ў круг,
Па-маладому і п'яе і танчыць.
А я стаю як Божы адуванчык:
Падзьмі — і абляціць апошні пух.
Не грэе кроў і не багдзёрыць дух,
Пыляцца ў вёсцы, на сядзібе гачнай,
Вятроўка і дарожны чамаданчык, —
Касцёр начлежны мой гаўно патух.

Няўжо калісьці, адуванчык Божы,
Я залаціўся ўсмішкаю прыгожай?
Дзівочы голас ціха пазаве
У свет юнацтва, ясны і лагодны, —
І я апошні пух на галаве
Хаваю ўпотаі пад берэцік модны.

Мінулае

Не забываецца мінулае,
Яно абавязкова адгукнецца —
Пчалой,
Агнём
Ці тою куляю,
Што некалі не закрунула сэрца.
Яно, далёкае, папольнае,
Яшчэ ўсплыве,
Паставіць пераг фактам:
Адзьячыць мёдам,
Дойме польымем,
А вінаваты —
І заб'е інфарктам.

А раніцай сонца
У сумных вочы
Зірне — і бясконцасць
Нябесная хоча
У іх заставацца,
Гарэць, залаціцца...
Няма сіл змагацца,
Няма сіл спыніцца!
Каханка смяецца:
"Я знаю, ты хочаш
Глядзець і глядзецца
У сумных вочы".

***

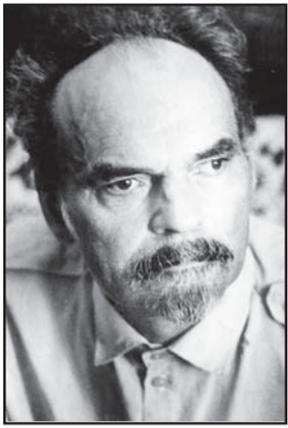
А восень ціха адгарэла —
У прысаку адны вуглі.
Цягнік ляскоча ашалела:
Ён звозіць восенскія дні,
І мне ў самоце падалося,
Што не дагнаць цягнік жыцця
І не вярнуць паэтку-восень
Як не крычы ў нямы прасцяг.

Фота Яўгена Шастакова

Букецік

Кароткія апавяданні

Іван СТАДОЛЬНІК

Ужо каторы год жыву я ў кватэры на першым паверсе. Привык да розных галасоў пад вокнамі, да тупаніны, бегатні малечы, ды і дарослых людзей. А вясной і летам у кустах, якія раскашуюць у двары, збіраецца самы што ні на ёсць птушыны кірмаш. Ледзь толькі-толькі начная цемень разбавіцца рэдзенькай сінкай раніцы, як нечакана ціўкне якаясьці птушка. За ёй — другая, трэцяя, чацвёртая. І тут жа пачынаецца сапраўдны гармідар: нібыта сотні самых сварлівых жанчын сабраліся разам і пачынаюць вырашаць нейкую бурную гарачую спрэчку, стараючыся перакрычаць адна адну.

Асабліва стараюцца вераб'і. У іх як усё роўна конкурс: хто каго перакрычыць. Шчыруюць ад душы, мне нават не церпіцца ўстаць і разганяць усю іхнюю плойму.

А яшчэ пад самым акном спальнага пакоя ёсць невялічкая заасфальтаваная пляцоўка. Яна на паўметра ўзвышаецца над зямлёй, атуленая з трох бакоў кустамі бэзу, чаромхі. Растуць тут невядома кім пасаджаныя сліва і абрыкос. Але мала якія сліўкі і абрыкосіны даспяваюць, даседжаюць да сваёй пары. І дзеці, і дарослыя абрываюць іх яшчэ зялёнымі, што таксама прыносіць мне шмат душэўнай трывогі.

На пляцоўцы, якая летнімі днямі бывае цёплая, як печ, любяць гуляць дзеці. І сваім шчабятаннем у пазнейшы час падмяняюць птушак, якія са з'яўленнем малых некуды прападаюць аж да самай ночы. Адным словам, сумавачь не выпадае.

Гулялі дзеці і ў тую суботу. Гаманілі, спрачаліся, смяяліся. Чамусьці заўсёды я станаўлюся хоць і міжвольным, але зацікаўленым слухачом гэтага іхняга смеху, спрэчак, а калі ўжо выведучь з сябе, то і суддзёй. Даводзіцца і накрычаць на каго з крыўдзіцеляў, і суцешыць, падтрымаць пакрыўджанага, зрабіць заўвагу, каб малыя не ламалі дрэўцаў, не смяцілі на пляцоўцы, словам, станаўлюся добраахвотным выхавальнікам.

Вось і цяпер я міжволі прыслухоўваюся, як гуляюць дзеці. Гулялі яны ў нейкую сваю вельмі важную для іх гульню. І смяяліся, і спрачаліся, і нават пачыналі сварыцца. Але потым у іхняе заклапочанае шчабятанне ўварваўся плач дзяўчынкі гадоў трох-чатырох. Такое ў іх часта бывае. Ад вяселасці да плачу ў малага пераход кароткі. Але дзяўчынка пачынала плакаць усё мацней, пратэстуючы супраць нейкай вялікай для яе несправядлівасці. Другая дзяўчынка, відаць, старэйшая, крычала на некага, мусіць, на тую ж самую малую:

— Спі, кажу! Чаму не спіш?!

Услед за гэтым покрыкам загадам пачулася глухое сцэбанне дубца.

Дзяўчынка заплакала яшчэ мацней. Я пачаў разумець, што старэйшыя дзеці сур'ёзна прымушаюць сваю меншую сяброўку спаць, хоць і самая сярэдзіна чэрвеня, але на дварэ каторы ўжо дзень было халаднавата. Заасфальтаваная пляцоўка, вядома ж, была халодная, і малой не доўга было прастудзіцца, паляжаўшы хоць і трошкіна

ёй. Я адчуў, што прыходзіць самая пара ўмяшання ў гульню дзяцей, заступіцца за малую.

Ціхенька адхінуў фіранку і пад акном убачыў, што на ахапку крыху падвяленай травы ляжыць дзяўчынка ў чырвонай куртачцы, гэтак жа чырвоных калготках і беленькіх сандаліках. А вакол яе стаяць тры большанькія за яе дзяўчынкі і хлопчык. Сярэдняя дзяўчынка, гадоў пяці-шасці, заўважыла мяне ў акне, шапнула астатнім:

— Глядзіць!.. Я пачаў адчыняць акно. Дзеці, як нехаця, адступіліся, відаць, мала баючыся мяне, бо не бачылі ў сваёй гульні нічога такога дрэннага.

— Што вы робіце? Навошта з малой здэкуецца?! — напускаячы на сябе як мага больш сур'ёзнасці, сказаў я.

— А мы ў садзік гуляем!.. — зусім па-свойску, даверліва падбегла да самага акна дзяўчынка, якая заўважыла мяне першай.

Малая ў чырвонай куртачцы борздзенька ўсхапілася са свайго мусовага "ложка", адразу ж перастала плакаць і таксама даверліва і з удзячнасцю паглядзела на мяне.

— Яна ж прастудзіцца і захварэе! — стараючыся быць яшчэ больш сярэдзітым, зноў загаварыў я. — Ды яшчэ і на смецілі колькі. Цётка-дворнік будзе сварыцца заўтра.

Хлопчык хуценька ўзяўся скідваць нагой з пляцоўкі сена. І так ужо шчыраваў, што я ажно залюбаваўся, шкадуючы, што, размаўляючы з малымі, напусціў на сябе залішняй строгасці. І тут заўважыў, як у той дзяўчынке, якая першай убачыла мяне, у ружэ з'явілася невялікая кветачка з белымі, як у рамонка, пляёсткамі, на кароценькай ножцы. Дзяўчынка падбегла бліжэй да акна і працягнула мне кветкачку:

— Вазьміце!..

— Ну-у... дзякую, — збянтэжана ўсміхнуўся я і нека машынальна ўзяў кветачку.

— А ў вас маленькая дзяўчынка ёсць? — гэтак жа даверліва і як вінавата, глядзячы мне ў вочы, ні з таго, ні з сяго запыталася малая.

— Ё-ёсць, — ужо зусім далікатна і крыху сарамліва ўсміхаючыся, нібы і не было толькі што той ранейшай напускаюй строгасці, адказаў я. — Яна цяпер у вёсцы, у бабулі.

— А-а, — праспявала малая нека па-даросламу. І тут яна зноў нырнула некуды пад самае акно і вынырнула ўжо з букецікам кветак. Праз маладзенькую зеляніну лісця тапырыліся пшчотныя галоўкі ружаў, аніюцных вочак, а ў самой сярэдзіне, як

язычкі полымя, жаўцелі пляёсткі касача.

— Вазьміце, дзядзечка, — ажно стаўшы на дыбачкі, падала букецік малая.

Я яшчэ больш збянтэжыўся і хацеў адмовіцца ад нечаканага прэзенту, але ў вачах малой было столькі шчырасці, нейкай невядомай мне заклапочанасці, столькі душэўнай чысціні, што ў мяне нават язык не павярнуўся гэта зрабіць.

Падаўшы букецік, дзяўчынка пабегла зноў да сяброў, і адразу ж пакінула мяне без усякай увагі. Я таксама не стаў перашкаджаць малым, пачаў зачыняць акно, адначасова мяркуючы, куды б гэта паставіць падараваны букецік. Тут да мяне даляцеў прыглушаны голас старэйшых дзяўчынак. Яны дакаралі шчодрую сяброўку:

— Навошта аддала? Цяпер зноў будзем ірваць?

Мне зрабілася нека не па сабе. Хацеў быць зноў адчыніць акно і вярнуць той букецік малым, як раптоўна лінуў буйны дождж. Малыя кумільгом кінуліся ўцякаць, у імгненне вока зніклі за вуглом дома. Мусіць, яны і не паспелі схавання, як дождж гэтак жа раптоўна, як і пачаўся, перастаў. І зноў ярка і шчодро засвіціла сонца.

Я паспеў ужо наліць вады ў вазу і паставіць букецік на падаконнік, пад якім толькі што гулялі малыя, на самым відавочку, як дзеці з'явіліся зноў. Яны ўжо не сварыліся, не крычалі, гулялі ціха, мірна, калі-нікалі паглядаючы з вялікай павагай на букецік. Мне здалася, што яны ўжо ніколучкі не баяліся мяне, а як усё роўна саромеліся дурэць на віду ў букеціка, які глядзеў на іх сваёй маўклівай, ціхай прыгажосцю...

Гартманаўшчына

Вёска Восава да вайны была даволі вялікая. Яна і цяпер не маленькая. У маладыя гады праз яе Міхалюк Кастусевіч ездзіў на веласіпедзе ў суседнюю Бярозаўку, дзе загадваў мясцовым сельскім клубам.

Восава месціцца якраз на паўдарозе паміж Бярозаўкай і Янковічамі, і Міхалюку дабірацца на працу праз Восава было і зручней, і на які кіламетр-другі бліжэй. А яшчэ тут жыло шмат Міхалюковых аднакласнікаў, з якімі ён калі-нікалі сустракаўся. Праўда, вялікага сяброўства з імі не было, але ўсё часцей і часцей узнікала патрэба спаткаць каго-небудзь са сваіх. Асабліва хацелася пабачыць Валодзьку Касцюкоўскага і яго меншага брата Віцю. Чаму? Ды, мабыць, таму, што браты, як і Міхалюк, былі сіратамі.

Пасля заканчэння Янковіцкай сямігодкі браты некуды з'ехалі, казалі, у Калінінград, і больш Міхалюк з імі не бачыўся.

Сам Міхалюк пасля трохмесячнай працы загадчыкам Бярозаўскага клуба паступіў у інстытут і атабарыўся ў горадзе. Але заўсёды, калі прыязджаў дамоў, яму чамусьці хацелася сустрэцца з братамі Касцюкоўскімі, ці хоць што пачуць пра іх ад землякоў.

На гэты раз, калі прыехаў дамоў у госці, даведаўся, што з Восава ў ягоную вёску перасялілася сям'я Васюкевічаў. І Міхалюк, каб што-кольвек даведацца ад прыезджых вусаўцаў пра братаў Касцюкоўскіх, пашыбаваў да наваселаў, якія жылі цераз хату ад яго маці, у нядаўна пабудаваным калгасным катэджы.

Самога гаспадара і гаспадыні дома не было. На канапцы сядзеў вельмі стары чалавек і глядзеў тэлевізар.

Міхалюк пазнаёміўся са старым, і Валяр'ян Канстанцінавіч расказаў, што нядаўна ў Восава прыехаў Віктар Касцюкоўскі, а пасяліўся ў старэйшай сястры, бо ягоная хата струхлела і цяпер жыць у ёй нельга.

— У гартманаўскай частцы Восава жыве Віктарава сястра, — нека сумна глянуўшы на Міхалюка, сказаў дзядуля. — Тых гартманаўскіх хат ужо зусім не засталося. Пазгнівалі.

Міхалюк і раней чуў, як другі канец вёскі ў Восаве пажылыя вусаўцы чамусьці называлі Гартманаўшчынай, але не надаваў гэтаму ўвагі, лічыў, што прыжылася нейкая мясцовая вясковая мянушка. Цяпер жа сказанае старым чамусьці вельмі зацікавіла і заінтрыгавала.

— А што гэта за Гартманаўшчына такая? Я толкам не ведаю, што і да чаго? — спытаў Міхалюк.

Стары павярнуўся да яго, прыўзняў на лоб акуляры і паглядзеў на Міхалюка, як на дзівака, потым паказаў на канапу:

— А чаго ты стаіш? Сядай. У нагах праўды няма. Але выключы тэлевізар, і я табе раскажу ўсю праўду і пра Восава, і пра Гартманаўшчыну.

Міхалюк, заінтрыгаваны, хуценька выключыў тэлевізар і накіраваўся да канапы.

— Дык слухай, — глядзячы некуды ўдалачынь, пачаў стары. — Гэты канец Восава ацалеў у вайну ад пажару з ласкі аднаго нямецкага афіцэра, нейкага Гартмана, які не дазволіў паліцыянтам спаліць усю вёску. Паспеў згарэць толькі той канец, што ад дарогі. Якраз насупраць вёскі на міне, што ноччу падлажылі партызаны, падарвалася нямецкая машына.

Ну, дык вось: паліцыянтны і ўзялі паліць Восава. Яны падпалілі некалькі хат ад дарогі, вецер гнаў полымя, а далей астатнія пачалі загарацца самі. Але вёска была раздзелена на дзве палавіны вялікім выганам, і другі канец таксама трэба было падпальваць. Людзі плакалі, прасілі, каб немцы і паліцыянтны зліталіся. Але паліцэйскі начальнік — людаед Кумулька крычаў: "Паліць! Паліць, яны ўсе бандыты".

Тады нехта з жанчын крыкнуў:

— Бяжыце да Лізаветы. Яна скажа немцу, што мы ніякіх мін не падкладвалі.

Лізавета і сама ўжо бегла на пажар.

— А што гэта за Лізавета такая ўсясьільная, што магла спыніць раз'юшаных ворагаў? — пацікавіўся Міхалюк.

Ўмела размаўляць па-нямецку.

— Немка? — здзівіўся Міхалюк. — Тут, у глухой вёсцы, і немка?

— А як жа. Немка, — адхіліўшыся да спінкі канапы, працягваў свой апавед Валяр'ян Канстанцінавіч. — Яе некалі яшчэ ў тую, царскую вайну з Нямецчыны прывёз Мітрафан Вольчын. Яшчэ там, у Нямецчыне, стала ягонай жонкай. Маладая была, прыгожая. Памятаю, як тады ўся вёска збеглася паглядзець на яе, як на дзіва.

І стары пачаў апавядаць, як удалося селяніну, праўда, не дужа беднаму, прывезці ў саламяную вёску прыгажуню-чужаземку.

— Мітрафан быў у немцаў у палоне. Тыя паслалі яго разам з усімі, такімі, як і ён, рабіць у гаспадароў. Хлопец быў дужа прыгожы і гаваркі. Вось і закахалася ў яго гаспадарова дачка. Там яе звалі Эльзай, а у нас пачалі ўжо клікаць Лізаветай. Казалі, што пайшла яна за яго замуж насуперак волі бацькоў. І ўцякла з ім у наша Восава А тут — рэвалюцыя. Так і засталася немка ў нас. Гаспадыня яна была добрая, чысцюля, а неўзабаве загаварыла па-нашаму. Праўда, пасля вайны пажыла нядоўга. Памерла. Усе яе дужа шкадавалі, як родную ўсё роўна.

Міхалюк, разумеючы, што Валяр'ян Канстанцінавіч будзе расказваць і расказваць, вырашыў перапыніць яго, спытаўшы:

— Што было далей, пасля таго, калі прыбегла немка?

— А яна падбегла да афіцэра і пачала гергетаць па іхняму. Мабыць, пераканала яго ў тым, што гэта мірныя людзі і яны ні ў чым не вінаваты. І афіцэр загадаў не паліць хаты і нават сказаў паліцэйскаму начальніку, каб той разам са сваімі хаўруснікамі пачаў тушыць тыя, што ўжо гарэлі. Харошы быў афіцэр. І звалі яго Гартман. Ён выратаваў многа нашых людзей. Калі партызаны прыйшлі ў Докшыцы, Гартмана схавала ў печы матушка. Пасля ж немцы сагналі ў царку многіх з тых, хто тады быў у Докшыцах і меліся спаліць жымымі. Але тым часам Гартман выйшаў з бацюшкавай хаты, пагаварыў з немцамі, і яны ўсіх выпусцілі. Разам з тымі людзьмі быў і мой бацька. Ён жа гэтую гісторыю і расказаў.

Стары змоўк, мусіць, палічыўшы, што размова скончана. Міхалюк нецярпліва спытаў:

— А што сталася з тым Гартманам?

— А яго забілі. Ці то немцы, ці то нашы, — сказаў стары. — Людзі рознае баяць. Хто ведае. Калі свае, дык ведалі за што, калі нашы, то, мабыць, не разабраліся. А вось як памяць аб ім засталася — назва выселка Гартманаўшчына.

...Міхалюк падзякаваў дзядулю і паехаў у Восава. Яму вельмі хацелася расказаць усім, хто не ведае, гэтую гісторыю. І Віктару — таксама. Але з Віктарам Касцюкоўскім ён так і не сустрэўся. Той яшчэ раніцай адправіўся ў свой Калінінград.

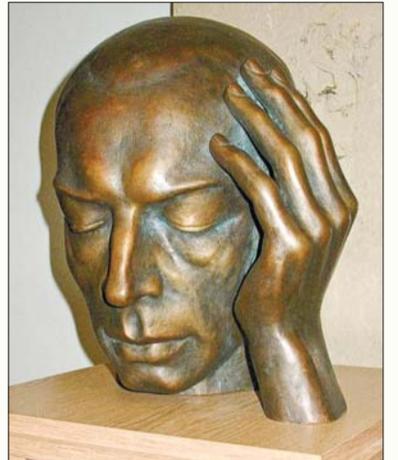
Рэцэпты поспеху

Заўтрашнім суботнім вечарам свой чарговы сезон адкрые Беларускі дзяржаўны акадэмічны музычны тэатр. Гэты папулярны ў сталічнай публіцы творчы калектыў рыхтуе для сваіх прыхільнікаў сюрпрыз: прэм'еру музычнага рэвію ў двух дзеяннях пад назвай "Аднойчы ў Чыкага". Новы спектакль уяўляе сабой арыгінальнае відовішча паводле матываў брадвейскіх мюзіклаў, лібрэта і вершы якога напісала яго рэжысёр-пастаноўшчык Сусана Цырук. Сюжэт нагадае глядачу стары добры фільм "У джаве толькі дзяўчаты", а слых пацешыцца жывым гучаннем як знаёмых матываў з класікі сімфаджаза, так і малавядомай для нашага слухача, але вельмі прыгожай музыкой.

майстар-пастаноўшчык увасобіў на сцэне БДАМТа балет Уладзіміра Кандрусевіча "Мефіста". А вось тэатралы са стажам захоплены ўспамінаюць Уладзіміра Іванова як абаяльнага і па-акцёрску пераканальнага выканаўцу вядучых партый у спектаклях Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларусі, аднаго з тых салістаў, што працавалі поруч з маэстра Валянцінам Елізар'евым. За час балетнай кар'еры (1971 — 1992) У. Іванова бліскуча выступаў у такіх, напрыклад, спектаклях, як "Спартак", "Ціль Уленшпігель", "Курган", "Рамэо і Джульета", "Кармэн-сюіта", "Лебядзінае возера", "Шчэўкунчык"...

Радуюцца разам

"Скульптары — сталіцы": вось дэвіз вялікага свята, якое ладзіць упраўленне культуры Мінгарвыканкама, Мемарыяльнаму музей-майстэрні З. І. Азгуры, Беларускага саюза мастакоў, Беларускага саюза архітэктараў 11 верасня з нагоды Дня горада Мінска. Пачатак Дня скульптара ў музеі заўтра, у 11.00, і працягнецца ён да трох гадзін ночы. Праграма насычаная. Тут і майстар-класы, і сеанс лепкі;

і дыскусія "Парк скульптуры. У пошуках канцэпцыі" ў межах прэзентацыі новага творчага праекта; і відэапрэзентацыі "Скульптура ў сучасным гарадскім асяроддзі" ды "11стагоддзяў гісторыі Беларусі"; віртуальныя выстаўкі, пластычная рэпрэзентацыя "Тэатр жывога дзеяння", канцэртная праграма... У падрыхтоўцы і правядзенні імпрэз удзельнічаюць дырэктар музея А. Багданава, маладыя скульптары М. Пятруль, П. Вайніцкі, Я. Колчаў, П. Лявонаў, І. Арцімовіч, С. Аганаў, К. Селіханаў... Асобная ўвага — творчасці юбіляраў Льва Гумілеўскага, якому сёлета спаўняецца 80, і на дзесяць гадоў маладзейшага Анатоля Арцімовіча.

У Магілёве з 12 па 16 верасня адбудзецца XIII Міжнародны фестываль "Анімаеўка-2010". У праграме — паказ анімацыйных стужак з 19 краін, у тым ліку з Беларусі, Грузіі, Даніі, Кітая, Латвіі, Расіі, Украіны, Францыі, Эстоніі. Упершыню на "Анімаеўцы" — фільмы з Венгрыі, Італіі, Чэхіі, Башкартастана. Сярод работ, адабраных для конкурснага паказу, — 7 айчынных мультфільмаў, пяць з якіх — беларускамоўныя.

Да 15 верасня ў Навагрудку працуе выстаўка "Родны край", арганізаваная ў ДOME-музеі Адама Міцкевіча пры садзейнічанні Беларускага саюза мастакоў. У экспазіцыі пераважаюць пейзажы ды нацюрморты вядомых жыванісцаў — братаў Івана Козела ды Юрыя Козела, чые карані менавіта ў гэтым легендарным кутку гродзенскай зямлі, на Навагрудчыне. "У наш бурлівы час развіцця

розных тэхналогій рэалістычнае мастацтва з'яўляецца падмуркам для ўсіх напрамкаў. На мой погляд, мова рэалістычнага мастацтва з'яўляецца самай зразумелай для ўсяго свету", — мяркуе І. Козел.

Лана ІВАНОВА
На здымках: І. Козел "Жнівень" (палатно, алей); Л. Гумілеўскі "Сяргей Рахманіна" (бронза).
Фота аўтара

Вядомы афарызм "аперэта — гэта глыток шампанскага" здавён быў самай трапнай характарыстыкай класікі жанру, пакладзенага, можна сказаць, у творчы падмурак тэатра, вядомага цяпер як Беларускі дзяржаўны акадэмічны музычны тэатр. Афарызтычна-вобразнага вызначэння для жанру найноўшай пастаноўкі, прэм'ера якой адбудзецца на яго сцэне 11 верасня, пакуль няма. Тое відовішча, што на афішы сціпла пазначана словам "рэвію", па сутнасці — мюзікл, створаны шляхам адмысловай, не рудніна-механічнай, а крэатыўнай кампіляцыі. І стваральнікі спектакля "Аднойчы ў Чыкага" абяцаюць музычна-тэатральным гурманам, пераборлівым эстэтам ды і звычайным, г. з'я. сярэднястатыстычным глядачам арыгінальныя катэілы, які дорыць радасць і добры настрой і дапамагае скінуць з душы цяжар будзённасці. Мабыць, гэтае слова — "кактэйль" — і стане вызначальным для характарыстыкі жанравага ноу-хау таленавітай творчай каманды?

На чале гэтай каманды — Сусана Цырук. Музычна-тэатральны Мінск ведае яе як таленавітую дачку незабытага маэстра Юрыя Цырука, вяланчэліста, дырыжора, аднаго з заснавальнікаў і кіраўнікоў Дзяржаўнага камернага аркестра Беларусі, якая ў 1989 годзе скончыла факультэт "Рэжысура музычнага тэатра" Санкт-Пецярбургскай кансерваторыі імя М. Рымскага-Корсакава і амаль 10 гадоў працавала рэжысёрам-пастаноўшчыкам у НАВТ оперы і балета Беларусі, затым выклала ў вядучых творчых ВНУ Беларусі: акадэміі музыкі і акадэміі мастацтваў. З 1999 года яна рэжысёр Марыінскага тэатра ў Санкт-Пецярбургу. Немалы пералік опер-

ных спектакляў, аперэт, мюзіклаў, пастаўленых Сусанай Цырук на сцэнах Мінска, многіх гарадоў Расіі і Еўропы, а таксама напісаных ёю лібрэта і хітоў да мюзіклаў. Мюзікл Дж. Стайна "У джаве толькі дзяўчаты" С. Цырук увасобіла ў тэатрах Новасібірска ды Іркуцка. Для мінскай сцэны прапанавала свой варыянт меладраматычнай гісторыі пра захапляльны прыгоды Дафны, Джазэфіны і Душачкі — з музыкай Дж. Стайна, Г. Мілера, Дж. Кандэра, К. Веласка, Б. Стрэйзанд... "Працуючы над пастаноўкай, я нічога не навязвала артыстам, проста прапаноўвала кожнаму той напрамак, у якім ярчэй раскрывалася б яго творчая індывідуальнасць. Тут няма дзюратэжных роляў, таму дзейнічае прычып ансамблевай ігры, уласцівы "зорнаму" спектаклю. І нікога з выканаўцаў мне не давялося па-рэжысёрску "прыкрываць". Усе яны "асуджаныя" на поспех. Трупы проста... падарункавыя, і кожная рэпетыцыя для мяне — задавальненне!", — расказала

На здымках: галоўны дырыжор БДАМТ заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі **Анатоль Лапуноў** і галоўны балетмайстар і народны артыст Беларусі **Уладзімір Івановаў**; творчая група спектакля "Аднойчы ў Чыкага" — рэжысёр **Сусана Цырук**, балетмайстар-пастаноўшчык **Алена Дзмітрыева-Лаўрыновіч** і дырыжор **Андрэй Галанаў**.

Сусана Цырук падчас прэс-канферэнцыі напрыздадні прэм'еры. Яе захапленне сцэнічнай універсальнасцю, пластычнасцю, творчай фантазіяй маладых артыстаў БДАМТа падзяліла балетмайстар-пастаноўшчык Алена Дзмітрыева-Лаўрыновіч. А дырыжор-пастаноўшчык Андрэй Галанаў з прыемнасцю адзначыў, што ў працэсе перапрацоўкі музычнага матэрыялу, стварэння новых аранжыровак "зацягнуў" многіх удзельнікаў гэтай незвычайнай работы. Над прэм'ерай працавалі таксама дырыжор Юрый Галас, мастак-пастаноўшчык з Расіі Таццяна Каралёва, хормайстар Святлана Пятрова і, вядома ж, артысты...

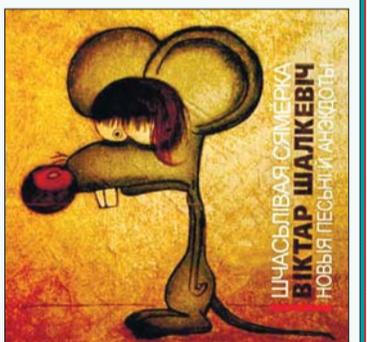
Перад пачаткам 41-га сезона ў Беларускім дзяржаўным акадэмічным музычным тэатры адбылося новае прызначэнне: на пасаду галоўнага балетмайстра сюды прыйшоў народны артыст Беларусі Уладзімір Івановаў. Маладзейшае пакаленне ведае яго пераважна як педагога. Як сааўтар лібрэта (з Юліяй Чурко) і балет-

Святлана БЕРАСЦЕНЬ
На здымках: галоўны дырыжор БДАМТ заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі **Анатоль Лапуноў** і галоўны балетмайстар і народны артыст Беларусі **Уладзімір Івановаў**; творчая група спектакля "Аднойчы ў Чыкага" — рэжысёр **Сусана Цырук**, балетмайстар-пастаноўшчык **Алена Дзмітрыева-Лаўрыновіч** і дырыжор **Андрэй Галанаў**.
Фота аўтара

Гродзенцаў «раскручвае» сталіца

Новы альбом Віктара Шалкевіча

Выпускнік колішняга Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута (сёння гэта Беларуска дзяржаўная акадэмія мастацтваў), гродзенскі бард і артыст кабарэ Віктар Шалкевіч даў чарговы канцэрт у Мінску, уласным досведам працягваючы развейваць самаробныя шаблоны беларускай музычнай інтэрнэт-прасторы. Пакуль запісныя сеціўныя скандалясты папракалі гурт "P.L.A.N." за нібыта залішняю актыўнасцю (усяго 6 паўнафарматных студыйнічак), дык Шалкевіч спакойна кінуў сёлета на рынак свой сёмы альбом на мінскай лейбле "БМАgroup", які адпаведна і назваў — "Шчаслівая сямёрка". Пакуль маладзенькі "Litvin Troll" намагаўся абысці жывых класікаў — "N.R.M." у гандлёвых рэйтынгах, Шалкевіч прадаў на першым прэзентацыйным канцэрце ў Рэспубліканскім палацы культуры ветэранаў ажно 12 працэнтаў накладу тае "Шчаслівае сямёркі". І гаворка ж тут не пра саматужную "нарэзку" камп'ютарных асобнікаў, а пра сур'ёзны прамысловы рэліз.

А як утульна ў песнях гродзенца Шалкевіча шарагомаму шчыраму беларусу сустракаць і Валожын, і Навагрудак, і Ваўкавыск, і Мінск! Першыя каментарыі новага альбома паспелі выказаць здзіўленне, чаму ў яго мастацкай аздобе сімвалам шчаслівай сямёркі абраны папучок. У адказ на гэта Шалкевіч слухна згадваў свае ж песні пра "шчыры Еўропы", якія хоць і яднаюцца ў зграі, але не такія ўжо страшныя. Часам яны выглядаюць як сапраўдная сямёрка, тая самая "lucky seven", толькі з вушкамі і хвосцікам. Для слухачоў-неафітаў Віктара Шалкевіча апошнім падарункам на гэтым дыску стане камп'ютарны бонус, куды трапілі ажно востэ старых песень з усіх папярэдніх шасці альбомаў у новым запісе (фармаце mp3).
Вітаўт МАРТЫНЕНКА, музычны крытык
На здымку: так выглядае альбом "Шчаслівая сямёрка".

Я сам быў на тым прэзентацыйным канцэрце, які, можна сказаць, ладзіўся ў экстрэмальных варунках: канцэртная зала "Мінск" забрала ў той дзень значную частку публікі на рамантычнае шоу Зміцера Вайццошкі, у Палацы мастацтва Андрэя Такіндана ўражваў маладзёнаў нястрыманай энергетыкай свайго архаічнага "Рэха"... Выбар быў. Але і зала Палаца культуры ветэранаў на Шалкевічавай імпрэзе не пуставала. Дый паказальна тое, што кожны другі мелапан ішоў пасля таго канцэрта з новым дыскам. Значыць, спадабалася!
Дадатковай прывабнасцю новага рэлізу стаў адмысловы падзаглавак: "Новыя песні і анекдоты". І гэтай навізны у альбоме аж на гадзінку, што таксама аспрэчвае бязглуздыя закіды ў тым жа Інтэр-

нэце: спісаўся, маўляў, Шалкевіч, на старых хітах зарабляе. А новыя песні ў яго — не проста мармытанне рыфмаваных шаблонаў, а пільнае адчуванне сённяшняга пульсу жыцця: "Лета, якое мы зноў змарнавалі" і "Такая доўгая зима", паверце, зусім не метэаралагічныя прагнозы, як і "Балада пра Валожын" — не рэклама экскурсійных паслуг. А "Маналог старога інтэрнэт-юзера" падаўся мне настолькі актуальным, што цытаты з яго леглі жывымі трапнымі абзацамі ў маю новую кнігу "Rock on-line".
"Балада пра Катманду і Мандалай" здзіўляе нестандартным увасабленнем жанру калядкі ды раскрывае глыбокі жыццёвы сэнс, распяваючы пра лёс надта заклапочаных людзей, якія, "прамартаўшы добрую вестку", і Айчыну

Міхась Забэйда-Суміцкі, выдатны беларускі спявак, генийны тэнар, якога стоячы сустракалі і праводзілі аваяцямі, спяваў у знакамітым міланскім тэатры "Ла Скала", іграў у спектаклях Харбінскай оперы Ленскага, быў салістам Познаньскай оперы, з гастролямі аб'ездзіў шмат краін і гарадоў. Пры гэтым спяваў на 16 мовах свету! А сам ён, між тым, — з беднай сялянскай сям'і, звычайны беларус... Звычайны? Не звычайны! Дакладней — незвычайна таленавіты. Таму і дасягнуў такіх вышынь.

Пасля пачатковай школы Міхась Забэйда-Суміцкі скончыў Маладзечанскую настаўніцкую семінарыю. Ваенная завіруха адарвала яго ад роднай зямлі і закінула на Далёкі Усход, у Харбінскім універсітэце М. Забэйда закончыў эканамічнае аддзяленне юрыдычнага факультэта. І толькі ў Харбіне пачаў грунтоўна і сур'ёзна займацца спевамі і музыкай. Вучыўся ў прафесара Юлія Плотніцкай, былой партнёркі па сцэне славутага Фёдора Шаляпіна. У гэты ж час Міхась Іванавіч пачаў выступаць у Харбінскай оперы ў ролях Ленскага ("Яўгеній Анегін", П. Чайкоўскага), Князя ("Русалка" А. Даргамьжскага) і Леся ("Снягурачка" М. Рымскага-Корсакава).

У 1932 годзе ён пераехаў у Італію, у Мілан — удасканальваць свой голас. Амаль чатыры гады займаўся ў "Ла Скала" пад кіраўніцтвам прафесара Фернанда Карпі, які пасля заканчэння курса даў яму рэкамендацыю, па якой Забэйда застаўся ў Міланскай оперы. Італьянская музычная крытыка дала высокую ацэнку спеваку, параўнаўшы яго з вялікай славай італьянскага мастацтва — тэнарам Цітам Скіпам, а таксама са слаўным рускім тэнарам Леанідам Собінавым.

У 1935-м ён вярнуўся на Бацькаўшчыну, якая на той час была пад польскай уладай, наведаў у Шчэціна сваю маці, з якой не бачыўся 20 год, і пасля некалькіх канцэртаў быў запрошаны салістам у Познаньскую оперу. Пачалі з'яўляцца яго грамплацінкі з запісамі народных песень на беларускай і польскай мовах, якія карысталіся вялікім поспехам. Вядомаму спеваку італьянскай опернай школы шмат абіядалі: і высокія ганарары, і вядучыя партыі, гастролі ў сталіцах Еўропы і Амерыкі, толькі... пры ўмове, што ён нідзе і ніколі не згадае, што ён беларус. "Адмовіцца ад свайго народа, ад роднае мовы — тое самае, што адмовіцца ад маці, — адказваў Забэйда. — Я беларусам нарадзіўся, беларусам і памру!" Давялося лічыцца з тым, што тэнар-прэм'ер — беларус...

У 1940 годзе М. Забэйда-Суміцкі пераехаў у Прагу, дзе і застаўся. Ён горача палюбіў Прагу, якая некалі лічылася кансерваторыяй Еўропы. Тут ён веў канцэртную і педагогічную дзейнасць. У 1960-х гадах у прэсе пісалі, што з пункта гледжання магутнасці таленту, глыбіні інтэрпрэтацыі і шырыні рэпертуару М. Забэйда-Суміцкага можна паставіць у адзін шэраг з найбольшымі майстрамі вакальнага мастацтва.

"Мелодыі нашага народа адкрывалі мне дарогу да людскіх сэрцаў. І хоць гэтая дарога не абяцала мне вялікай кар'еры, я не мог жыць без роднай, без матчынай песні. Я нес яе ў свет, паказваў яе красу", — пісаў спявак. У 1963 годзе ён прыехаў на гастролі ў родную Беларусь. Выказваў вялікае жаданне пераехаць на пастаяннае жыхарства на Бацькаўшчыну, пра што марыў усё сваё жыццё. Але не атрымалася, не далі дазволу... Памёр ён у снежні 1981 года ў Празе. Нашчадкаў пался сябе Міхась Іванавіч не пакінуў. Свой архіў і асабістыя рэчы завяшчаў Беларусі.

Ганна Жукава працавала ў Беларускам дзяржаўным архіве-музеі літаратуры і мастацтва Беларусі 26 гадоў. Менавіта яна апрацоўвала архіў спевака:

— *Архіў Міхася Забэйды-Суміцкага прыйшоў у Беларусь неўзабаве пасля яго смерці. На той час сама дырэктар архіва Ганна Сурмач ездзіла па асабістых рэчы спевака ў Прагу. Лёс Забэйды вельмі трагічны. У час вайны яго арыштавала*

Мінула 110 гадоў з дня нараджэння гэтага выдатнага беларуса, знанага ў Еўропе опернага артыста, вядомага педагога па вакале, прафесара, уладальніка рэдкаснага лірычнага тэнара. Песняй дарыў ён радасць сваім шматлікім слухачам, і найперш — землякам-беларусам. На жаль, доўгі час яго імя ў роднай Беларусі замоўчвалася, хоць Міхась Іванавіч ні ў чым не быў вінаваты ні перад сваім народам, ні перад радзімай, якую воляю акалічнасцяў пакінуў яшчэ ў дасявецкі час. Праўда, было ў БССР не так і мала людзей, і не толькі ў асяроддзі творчай інтэлігенцыі, якія ведалі яго імя, слухалі яго песні, абменьваліся з ім лістамі. Але сапраўднае вяртанне асобы М. Забэйды-Суміцкага ў наша культурнае асяроддзе адбылося толькі ў 1990-м, калі ў Мінску шырока і ўрачыста адзначылі 90-годдзе з дня нараджэння спевака. Той год быў надзвычай багаты на прэм'еры музычна-інфармацыйных перадач пра яго ў радыёэфіры, на ўнікальныя і эксклюзіўныя публікацыі ў нашым тыднёвіку. Сярод іх, напрыклад, — "Тры лісты пра Забэйду" (гл. "ЛіМ" за 2. 03. 1990 г.), "Загучаў голас Забэйды" ("ЛіМ", 11. 05. 90 г.), "Шчаслівы і трагічны лёс" ("ЛіМ", 15. 06. 90 г.). У ліку аўтараў публікацый была і Ганна Сурмач, та-

гачасны дырэктар БДАМЛіМ, дзякуючы якой пражскі архіў спевака трапіў у Мінск. Цалкам, у трох нумарах з працягам, друкавалася і аўтабіяграфія М. Забэйды-Суміцкага ("Песня стала маёй мовай..." пачатак у "ЛіМе" за 15. 06. 90 г.). Змяшчалася нямала архіўных фота розных часоў: Міхась побач з маці, вядомы артыст у оперных партыях, сустрэчы ў Мінску (1963) — з Ларысай Александроўскай, Пііменам Панчанкам, Язэпам Семіяном. Разнастайныя публікацыі пра сьліннага земляка з'яўляліся і потым, прынамсі, да 95-годдзя, да 100-годдзя з дня яго нараджэння. Напрыклад, пад назваў "Таямніца" Забэйды" змяшчаўся расповед пра Лёлю Багуцкую, каханую Міхася Іванавіча ("ЛіМ", 7. 07. 95 г.)...

На жаль, з часу сенсацыйнага адкрыцця асобы М. Забэйды-Суміцкага, калі яго імя "легалізавалася" ў друку, а голас зрабіўся ўпрыгожваннем радыёканцэртаў, неўпрыкмет змяніліся і "фармат" эфіру, і культурныя прыярытэты. Узгадвалася маладое пакаленне, якое сёння, па сутнасці, мусіць нанова адкрываць сьліннае імя...

Святлана Берасцень, рэдактар аддзела мастацтваў "ЛіМа"

Тэнар-прэм'ер. Беларусь...

Старонкі жыцця Міхася Забэйды-Суміцкага

"Перада мною ляжыць дакумент: выписка з метрычнай кнігі аб нарадзіўшыхся ў 1900 годзе. Там напісана, што я "мужскога пола", нарадзіўся першага чэрвеня 1900 года (трэба памятаць, што тады быў у Расіі стары стыль, значыць, па новаму стылю 14 чэрвеня 1900 г.). Бацька мой Іван Андрэевіч Забэйда — селянін з вёскі Несцяровічы, маці Аляксандра Феліксаўна (дзявочае прозвішча Суміцкая) з вёскі Шэпічы... Бацька, як казала мне маці, быў беззямельным селянінам, працаваў дзе мог і як мог... Гаварылі, быў здольны чалавек і прыгожа спяваў. На жаль, памёр, калі мне было толькі паўтара года. Дык рос я без бацькі. Як нам жылося, дык можаце сабе ўявіць з таго, што з семярых дзяцей да старшага ўзросту дажыў толькі я адзін..."

гестапа: хацелі зрабіць дыктарам на германскім радыё, якое вяшчала на Савецкі Саюз. Выратавала толькі тое, што ён цяжка захварэў. Тады Забэйду кімсьці замянілі. Пасля вайны ён ужо не спяваў у оперы, даваў толькі канцэрты, якія праходзілі "на ўра". Наогул, ён быў вельмі адукаваны чалавек: спяваў на 16 мовах свету! Любімая песня на роднай мове "Калыханка". Ён прысвяціў яе сваёй маці і радзіме. Але, нягледзячы на сваю папулярнасць, жыў вельмі сціпла. Акрамя плацінак ды іншых асабістых рэчаў, ён завяшчаў Беларусі і свой канцэртны рэпэртуар, на якім граў для гасцей. Але тады, у 1980-ых, не было каму прывезці

у мелодыю ўплятаецца светлы і натхнёны голас. Відаць, і гаспадар успамінае сцэжкі маленства, сіроцкае дзяцінства ў Шэпічах і Несцяровічах. Я прашу яго паспяваць. Міхал Іванавіч ставіць адну за другой

"Хоць мая маці была непісьменная жанчына, але мяне старалася вучыць. Дзяцей збіралі ў вялікую хату і вучылі "чэму-нібудзь і как-нібудзь". У такую хату два гады хадзіў і я... Вучыцца я стараўся добра, бо разумее, як цяжка быць непісьменным. Ды і маці ўсё наказвала: "Вучыся, сыноч!", а маці я стараўся слухаць. Я бачыў, як яе часта крыўдзілі, а заступіцца за нас не было каму. Калі яна плакала, і я плакаў з ёю. Каб мяне суцешыць, яна пачынала спяваць. Я пераставаў плакаць і пачынаў ёй падцягваць. Так у песні мы вылівалі сваё гора".

Дарагі браток Жэня! Бачыш, што робіць тваё пяро? Шчыра дзякую Табе і Тваёй сям'і за віншаванні. Асабліва за верш, які так натхняе мяне.

Прайшло некалькі дзён ад тае хвіліны, калі напісаны былі вышэйшыя радкі. З гэтага часу я атрымаў (нечакана) віншаванні з днём нараджэння не толькі ад знаёмых, але і ад калектыву Акадэміі навук БССР. Быў абрадаваны да слёз... Струны, якія звязалі мяне з Радзімай, памножыліся. Акорды гучаць мацней, звачэй, радасней!.. Так хацелася б, так трэба было б памаладзецц! Стараюся, наперакор часу, сабраць свае сілы і здольнасць, каб быць карысным для Радзімы, каб выразіць удзячнасць сябрам і знаёмым за іх давер, за такую вялікую ацэнку маёй скромнай працы.

Прыстасоўваючыся да новых выступленняў, заўсёды ўзгадваю пра Цябе з любоўю, і шкадую, што Ты не можаш мяне чуць. Усім шлю найлепшыя пажаданні і падзяку за віншаванні. Твой М. Забэйда.

P.S. Асобны паклон Янку Скрыгану, кніга якога "Скажы адно слова" мне вельмі-вельмі падабаецца".

Пражская зямля прыняла нашага славутага земляка-спевака на вечны спачын. Аднак Міхась Забэйда назаўсёды застаўся сапраўдным беларусам, верным сваёй Бацькаўшчыне. Нават эпітафія на магіле — па-беларуску: "Беларускі песняр. Жыў песняр. І песняр даваў людзям радасць..."

Уладзімір ПАДАЛЯК (Паводле матэрыялаў, прадастаўленых БДАМЛіМ)

інструмент... Так ён і застаўся ў Празе. Адзінае і галоўнае, пра што Міхась Забэйда марыў усё сваё жыццё, — гэта вярнуцца жыць на Бацькаўшчыну. Можна сказаць, што спявак вярнуўся на радзіму праз свой архіў.

Вось што пісаў некалі Сяргей Грахоўскі ў нарысе "Для песень народжаны", апублікаваным у снежні 1967 года ў газеце "Голас Радзімы": "Заходжу ў невялічкі пакой. Палову яго займае канцэртны раяль, накрыты льяным сяматканым абрусам. На ім — ноты, фатаграфіі нашых вядомых артыстаў і паэтаў. Стосы "Польмя" і "Маладосці", кнігі-навінкі беларускай паэзіі і прозы. Міхал Іванавіч радуецца, што яго не забываюць даўнія і зусім маладыя сябры: прысьляюць свае кнігі, новыя песні, шчырыя лісты. Гэта падтрымлівае і натхняе да працы. Спявак прагна расплывае пра Беларусь. Міхал Іванавіч садзіцца за раяль і пачынае ціха-ціха граць такую знаёмую з дзяцінства "Калыханку".

"У маці маёй быў вельмі прыгожы голас — густы, аксамітны, мяккі. Ад маці я пераняў любоў да песні. Ды не толькі любоў: песня стала маёй мовай."

З аўтабіяграфічных запісаў спевака.

пласцінкі, ці, як ён казаў, пліткі з запісамі беларускіх песень. Артыст стаіць каля раяля і слухае сам сябе, молада іскрацца вочы, у такт песні ён ледзь прыкметна махае рукою, потым — шырокі ўзмах, назад адкінутая галава, і... у пакоі ўжо гучыць дуэт: спяваюць два Забэйды. Такое я чуў упершыню, гэта не забудзецца ніколі".

Міхась Забэйда-Суміцкі падтрымліваў сяброўскія сувязі з многімі беларускімі паэтамі і пісьменнікамі: Максімам Танкам, Янкам Брылем, Уладзімірам Караткевічам... У архіве, напрыклад, больш як шэсць дзесяткаў лістоў перапіскі з Максімам Танкам. Ды якой!

*Пойдзеш мо не раз
на свеце з песняй,
Воплескі рассыплюць
табе градам, —
Але не забудзеш ты Палесся,
Не забудзеш край
свой на эстрадах.
М. Танк*

У адказ на радкі паэта Забэйда-Суміцкі распачаў свой ліст ад 21 чэрвеня 1962 года так:

*"Хачу, каб мой сней
даляцеў да Цябе,
Як ён далятае да іншых,
Каб радасць
і шчасце прынес ён Табе,
Як радасць прыносіць ён іншым..."*

На здымках: Міхась Забэйда-Суміцкі з народным паэтам Беларусі Максімам Танкам на плошчы Леніна ў Мінску; тамсама — Максім Танк, Міхась Забэйда-Суміцкі, музыказнаўца Тамара Дубкова, народны артыст СССР хормайстар і фалькларыст Рыгор Шырма, Іван Цішчанка. 1963 год.

Філалогія... Даслоўны пераклад наймення гэтай навукі — “словалюбства”. У адрозненне ад вядомай чалавечай жарсці, словалюбства ўяўляецца як сфера найпаўнейшага зліцця з аб’ектам любові — словам і, адпаведна, адмаўлення ад сябе — у імя таго, пра што ты пішаеш. Сяргей Аверынцаў трактаваў філалогію як “службу разумення”, а філалага як каментатара ў шырокім сэнсе гэтага слова. Аляксандр Міхайлаў, развіваючы думкі свайго папярэдніка, пісаў аб надзённай патрэбе “адваротнага перакладу” ў мове культур і эпох. У кожнага гэтая мова розная, у кожнага яна свая, і даследчык, калі ён пчыры, мусіць дасканала валодаць гэтай мовай і перадаць яе чытачу — перакладаючы яе з мовы міфаў, стэрэатыпаў, расхожых меркаванняў, ачышчаючы палім-

псест. Для штотыднёвіка “ЛіМ” навуковыя матэрыялы даўно не з’яўляюцца чымсьці экстраардынарным, але цяпер вырашана было разлучыць сёстраў — крытыку і літаратурную навуку. Як вынік — прапануем чытачу новую рубрыку “Ars philologica” (на манер паслання Гарыяна пра мастацтва паззі мы рызыкнем абвясціць навучанне мастацтваў філалогіі). Фармат рубрыкі не будзе абмяжоўвацца аглядам навуковых выданняў — манаграфій, зборнікаў і г.д. Думаецца, сваё месца тут знойдуць і тэарэтыка-літаратурныя эцюды, літаратуразнаўчыя нататкі, спробы рэальнага каментарыя да беларускай класікі падрабязныя абвесткі пра будучыя філалагічныя канферэнцыі.

Ціхан ЧАРНЯКЕВІЧ

Формула перамогі:

Вялікая філалогія як сапраўдная паэзія

Леонава, Е. А. *Немецкая литература XX века. Германия, Австрия: учеб. пособие* / Е. А. Леонава. — М.: Флинта : Наука, 2010. — 360 с.

Сярод усіх жанраў, у якіх сёння ўрчаўляецца плён літаратуразнаўчай працы, самым “жахлівым”, на мой погляд, з’яўляецца жанр вучэбнага дапаможніка. У дадзеным выпадку закавычаны эпідэнт закліканы засведчыць не схільнасць да парадоксаў, але нежартоўную бездапаможнасць (штосці падобнае, відаць, адчувае перакладчык пры сутыкненні з беларускай “самотай”: як выразіць адным — дакладным! — словам іншай мовы цэлы комплекс сэнсаў, роўны міфу?!). Вучэбны дапаможнік па літаратуры — жанр адказны і надзвычай працаёмкі, пачэсны і пакутлівы; для літаратуразнаўцаў, якія валодаюць выразна індывідуальным стылем мыслення ды маўлення, ён можа стацца чымсьці накіштам пракрустава ложа для салаўя... Хіба недастаткова падастаў, каб жахацца ад самой думкі аб працы над вучэбным дапаможнікам па літаратуры — і вітаць тых, хто насуперак складанасцям рэальным і ўяўным можа святкаваць сапраўдную перамогу над гэтым жанрам.

Да ліку такіх пераможцаў належыць Ева Лявонова — кандыдат філалагічных навук, дацэнт кафедры замежнай літаратуры БДУ. Не маючы магчымасці дэталёва акрэсліць кола яе навуковых зацікаўленняў і прафесійных здзяйсненняў, адзначу ўсё ж, што на мяне выклочна вялікае ўражанне колісь зрабіў выдадзены “Мастацкай літаратуры” у 2003 годзе дапаможнік Е. Лявоновай “Агульнае і адметнае: Творы беларускіх пісьменнікаў XX стагоддзя ў кантэксце сусветнай літаратуры”: адрававаны настаўнікам агульнаадукацыйных устаноў, аднак нягэмна запатрабаваны цягам усяго гэтага часу і вучнямі, студэнтамі, магістрантамі, аспірантамі, выкладчыкамі, навукоўцамі (прычым, не толькі літаратуразнаўцамі).

Нягледзячы на тое, што наступны “адзінаасобны” вучэбны дапаможнік Е. Лявоновай выйшаў толькі праз сем гадоў у Маскве накладам усяго ў 1000 экзэмпляраў, не зважаючы на тое, што мэтава аўдыторыя выдання “Немецкая литература XX века. Германия, Австрия” ў анатацы звужана да “студэнтаў філалагічных факультэтов вузав, а таксама всех, хто интересуется немецкой литературой”, можна сцвярджаць: кніга гэтая ўжо зараз можа быць кваліфікаваная і як сапраўдная падзея ў айчынным літаратуразнаўстве, і як не менш сапраўдная перамога на шляху да скарэння адпаведнага жанру вучэбнай літаратуры.

Дапаможнік складаецца з дзвюх частак. Першая ўтрымлівае агляд асноўных літаратурных з’яў мяжы XIX — XX стагоддзяў, а таксама першай і другой паловы XX стагоддзя. Другая частка складаецца з “манаграфічных” матэрыялаў — літаратурных партрэтаў найбольш значных пісьменнікаў Германіі і Аўстрыі акрэсленага перыяду. Мы не ставім перад сабой мэты прадставіць падрабязны аналіз вучэбнага дапаможніка; больш важна расказаць нашаму чытачу, чаму і чым праца па нямецкай літаратуры, выдадзеная ў маскоўскім выдавецтве, каштоўная для яго тутэйшага культурнага быцця. Е. Лявонова ў сваім дапаможні-

ку (а таксама ў шэрагу артыкулаў, матэрыялаў калектыўных навуковых зборнікаў, манаграфій і г.д.) нястомна ўводзіць у навуковы ўжытак германістаў, а таксама ў “культурны” досвед патэнцыяльнага замежнага (тут: расійскага) студэнта імёны, ідэі ды працы беларускіх філосафаў, літаратуразнаўцаў, творы класікаў нацыянальнай літаратуры і сучасных беларускіх пісьменнікаў. Так, характарызуючы экзистэнцыялізм як філасофскую сістэму і мастацкую з’яву, Е. Лявонова пералічвае сусветна вядомых мастакоў слова, у чьей творчасці надзвычайная важная прысутнасць экзистэнцыялісцкіх ідэй, пры гэтым не забываючыся і на пісьменнікаў беларускіх (“Немало точек соприкосновения с экзистенциализмом в произведениях белорусских писателей Василия Быкова и Юрия Станкевича...”). У размове пра тэматыку і паэтыку літаратуры пра Першую сусветную вайну побач з творами нямецкіх, французскіх, рускіх пісьменнікаў (Э. М. Рэмарка, Л. Селіна, М. Шолохава і інш.) згадваецца і апавесць М. Гарэцкага “На імперыялістычнай вайне”. А ў разгортнутым (і, значым, надзвычай інфарматыўным ды пранікнёна-асобасным адначасова) аналізе феномена “новай рэчывнасці” ў творчасці аўстрыйскага паэта Р. М. Рылке годнае месца адводзіцца і для твораў нашага паэта-філосафа (“С новой вечностью” Рылке ассоциируются и произведения ряда белорусских поэтов, в первую очередь — Алены Рязанова (поэмы “Глина”, “Камель”, “Железо” и др.)).

Відавочна, што аўтар вучэбнага дапаможніка асэнсаванне канкрэтных мастацкіх твораў ажыццяўляе на грунце адпаведных — і, што важна, адэкватных прадмету асэнсавання — тэарэтыка-літаратурных, філасофскіх, псіхалагічных, гістарычных, мастацтвазнаўчых тэорый і канцэпцый. Аўтар імкнецца быць максімальна дакладным (наколькі гэта ўвогуле магчыма для літаратуразнаўцы як для прадстаўніка “навуц пра дух”, паводле В. Дзільтэя), гранічна зразумелым (увесь час трымаючы на ўвазе адрасата свайей працы) і — па магчымасці — лаканічным (“Невозможно жить, но невозможно и умереть — вот едва ли не универсальная формула для театра абсурда”). Зрэшты, жанравая неабходнасць (і, бадай, унутраная патрэба) выкладаць матэрыял даступна не абмяжоўвае ўласна навуковай творчасці Е. Лявоновай (“Художественный метод Э. Елинек следует определять как своего рода клинический импрессионизм... Или, если угодно, импрессионизм натуралистического толка, фиксирующий не впечатления, не переживания и чувства, а ощущения в нервных окончаниях. Это роман-выпуск, роман-состояние, роман-выговаривание”), не зніжае вартасцей гэтай кнігі як плёну аўтарскага, арыгінальнага і разам з тым аргументаванага асэнсавання і феномена літаратуры Германіі і

Аўстрыі канца XIX — XX стагоддзяў, і з’яў сусветнага літаратурнага працэсу акрэсленага перыяду. На зайдзрасць (у якой сама мушэ прызнацца) многім маладзейшым калегам, чые спробы выглумачыць нават самыя немудрагелістыя літаратурныя падзеі ды факты нярэдка ўрчаўляюцца ў дзівосы тэрміналагічнага ракака, Е. Лявонова выкладае сваё разуменне тэарэтыка-літаратурных праблем надзвычай празрыста, нязмушана — і, прынамсі, верагоднасна. Так, указваючы на адсутнасць і ў айчынным, і ў замежным літаратуразнаўстве дакладнай дыферэнцыяцы тэрмінаў “авангардызм” і “мадэрнізм”, аўтар дапаможніка згадвае і пра тое, што ў нашым літаратуразнаўстве на працягу доўгага часу пераважалі ідэалагічныя крытэрыі, з чаго вынікала неабходнасць падзелу нерэалістычнага (“альтэрнатыўнага”) мастацтва на “правае” і “левае”. Адпаведна, мастакі, якія звярталіся ў творчасці да рэвалюцыйнай, антыфашысцкай, антываеннай праблематыкі, уважаліся за авангардыстаў, а так званыя “апалітычныя” аўтары — за мадэрністаў. Е. Лявонова адштурхоўваецца ад прыярытэту эстэтычнага падыходу да мастацтва слова, прапануе “об искусстве судить по законам искусства”; у такім выпадку, на яе думку, паніяці “авангардызм” і “мадэрнізм” можна лічыць амаль узаемазамыняльнымі: “... с этой точки зрения как Бехер, так и Джойс были реформаторами литературы”. Нават у выпадку нязгоды з высновамі Е. Лявоновай, яе меркаванні і факталогія, якой насычаны дапаможнік, пашыраюць прастору літаратуразнаўчай, крытычнай, увогуле даследчыцкай творчасці любога з чытачоў кнігі — і студэнтаў, і літаратуразнаўцаў, і аматараў мастацтва слова. Важна толькі завесці: “не существует литературных направлений, художественных приемов «хороших» или «плохих», принадлежность к реализму или авангардизму, следование традиции или художественное, так сказать, уникальное сами по себе совсем не свидетельствуют о наличии или отсутствии таланта у художника”. Заклік да эстэтычнай, мастацкай “талерантнасці” ўмацоўваецца спасылкай на Васіля Быкава, які меркаваў, што каштоўнасць твора вызначаецца не столькі спосабам выяўлення (рэалістычным ці нерэалістычным), колькі характарам творцы, сунасцю яго таленту.

Найбольш выразнай змястоўнай адзнакай рэалістычнай літаратуры Германіі і Аўстрыі другой паловы XX стагоддзя, калі меркаваць па аглядавых і манаграфічных артыкулах вучэбнага дапаможніка, становіцца яе “цэнтраванасць” вакол тэмы вайны і антыфашысцкага скіраванасць. Е. Лявонова падкрэслівае: спецыфіка нямецкай антыфашысцкай літаратуры звязана з тым, што нямецкі пісьменнік ставілі перад сабой мэту найперш асэнсавання “вину и ответственность гитлеровцев не только перед чужими народами, но и перед

своим собственным”. Адсюль вынікаюць і праблемна-тэматычныя асаблівасці нямецкай літаратуры адпаведнага перыяду (“главный персонаж, как правило, не герой, иными словами — не положительное лицо, а, в лучшем случае, жертва нацистской идеологии”), і сюжэты (“например, солдат-фронтовик непосредственно в бою изображается редко”). Агульны канцэптуальны развагі палюваў канкрэтызауюцца, “удакладнаюцца” ў артыкулах, прысвечаных творчасці пісьменнікаў Германіі і Аўстрыі ў другой палове XX стагоддзя (“Йоганнес Бобровский”, “Франц Ферман”, “Герман Кант”, “Ганс Вюрнер Рихтер”, “Генрих Бель”, “Гюнтер Грасс”). Натуральна, нельга сцвярджаць, што для беларускага студэнта (і зацікаўленага чытача ўвогуле) гэты вучэбны дапаможнік Е. Лявоновай цікавы адно тым, што ў ім скрупулёзна і разам з тым маштабна абмалёўваюцца значэнне і сутнасць тэмы вайны ў нямецкай “пасляваеннай” і (часткова) “пасляпаловаеннай” літаратуры. Аднак сама магчымасць рознаўзроўневага і рознаветарнага супастаўлення таго, як вырашаецца гэта тэма ў нямецкай літаратуры і айчынай прозе вабіць цэлым шэрагам блізкіх адкрыццяў, “прыватных” і “агульназначных”: напрыклад, “роман “Остановка в пути” (Г. Кант. — I. III) представляется очень важным в том смысле, что он соединяет в себе углубленный философский взгляд на общее немецкое прошлое с суровым зоспрением на индивидуальную судьбу, с «нравственной жестокостью к самому себе», как писал А. Агапович”.

Другая частка дапаможніка, як ужо згадалася, прадстаўляе “персоналізаванае” бачанне нямецкай літаратуры XX стагоддзя. Е. Лявонова, здаецца, усвядомлена ідзе на рызык выкалцаць папроче ў “выбіральнасці” ўвагі да тых ці іншых пісьменнікаў. Варта, на мой погляд, падкрэсліць памянёную наўмыснасць намераў аўтара дапаможніка, у назве якога адсутнічае слова “гісторыя”: Е. Лявонова прадстаўляе ўтунтаванае ў веданні асноўных заканамернасцей і тэндэнцый развіцця ўласнае бачанне нямецкай літаратуры.

Абраны фармат дае магчымасць аўтару, застаючыся ў межах літаратуразнаўства як навукі, актуалізаваць і патэнцыяльна літаратуразнаўства як творчасці. Змяшчаны ў дапаможніку “літаратурны партрэт” класікаў нямецкай (і сусветнай) літаратуры ўтрымліваюць адзнаку выразнай аўтарскай індывідуальнасці літаратуразнаўцы Е. Лявоновай — і не менш відавочнай яе беларускасці (у дадзеным выпадку — прыналежнасці да нацыянальнай культурнай традыцыі і адданасці ёй не паводле прафесійнай прыналежнасці, але паводле асобнасці ідэнтычнасці). Бадай, любя прэтэнзіі аўтару вучэбнага дапаможніка “Немецкая литература XX века. Германия, Австрия” наконт “непаўнаты” ці “фрагментарнасці” прадстаўленай літаратурнай панарамы будучы непазбежна суб’ектыўнымі. Так, у артыкуле пра Томаса Мана асабіста мне “не хапіла” больш ці менш разгорнутага аналізу рамана “Чароўная гара”, а ў аглядзе “Литература Австрии на рубеже XIX — XX вв.” — літаратурнага партрэта Франца Кафкі: гэтаксам наракаеш на імклівае, няўлоўнае няскончанасць, незавершанасць размоў з глыбокім, мудрым, інтэлігентным суб’ектам, нават калі гэтыя гутаркі доўжацца гадымі. Затое артыкулы “Райнер Марыя Рылке” альбо “Петэр Хандке” ў максімальнай ступені наталяюць прагу не толькі інфармацыйную, інтэлектуальную, але і эмацыйна-пачуццёвую, у пэўным сэнсе — “паэтычную”. Сюжэтыны ды змястоўны “каркас” згаданых (ды іншых) літаратурных партрэтаў па законах жанру вучэбнага дапаможніка ўтвараюць біяліграфічныя звесткі, рознага кшталту літаратуразнаўчага фактаграфія і аналітычныя звесткі ды высновы: “Антонимичность — одна из определяющих констант в художественной системе Рильке; она присутствует как в структуре стихотворения в целом, так и в структуре отдельного образа, часто сопологающего в себе и агентта той или иной идеи, и ее оппонента”. Аднак Е. Лявонова не абмяжоўваецца вышугуваннем фундаментаў ды муроў гэтакага замка-музея, у якім той ці іншы пісьменнік мог бы выгрываць асаду часу ды перакачыць безуважнасць сучаснікаў і/ці нашчадкаў. Пісьменнік як гісторыка-літаратурны “персанаж” у артыкулах-партрэтах Е. Лявоновай практычна не мае шанцаў выйсці да чытача “шкілетам”, змайстраваным з даўтай жыцця, з’яўлення таго ці іншага твора і смерці. Не ахвяруючы аналітызмам, аўтар дапаможніка насычае гісторыка- і тэарэтыка-літаратурную “прозу” адмысловай літаратуразнаўчай “паэзіяй”. У пэўным сэнсе, гэтая сутрэчка даследчыцкай “прозы” з “паэзіяй” вялікай філалогіі і абумоўлівае адметнасць творчага стылю Е. Лявоновай — яго тэарэтыка-паэтычную дакладнасць: “Повсюду вещи, привычные, бытовые, и — высокие, высшие, последние, и все они вместе — вещь, и весь мир как вещь, единая, целостная (“wie ein Ding”). Все творчество Рильке воспринимается как парадигма этого мира, как развернутая метафора бытия движения, бытия-развития”.

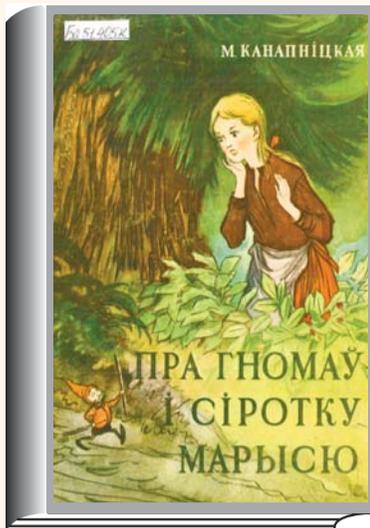
Вучэбны дапаможнік “Немецкая литература XX века. Германия, Австрия” хоць і з’явіўся зусім нядаўна, ужо не падсумоўвае спіс значных літаратуразнаўчых падзей, да якіх толькі апошнім часам спрычынілася Е. Лявонова. Так, у Расійскай акадэміі навук пачыла свет двухтомнае выданне “История австрийской литературы XX века” (I том — 2009 год, II — 2010 год); менавіта ў другім томе змяшчаны падрыхтаваны беларускім літаратуразнаўцам вялікі (каля 3 выдавецкіх аркушэў) манаграфічны раздзел, прысвечаны асобе і творчасці Петэра Хандке.

Калі ж меркаваць па творчасці Евы Лявоновай, можна не хвалявацца наконт таго, ці будзе айчынным літаратуразнаўству і надалей лёс з сапраўднымі перамогамі: вялікая філалогія — сапраўды мастацтва, а сапраўдны мастак — заўсёды пераможца.

Ірына ШАЎЛЯКОВА

У верасні спаўняецца 100 гадоў, як пайшла з жыцця Марыя Канапніцкая — вялікая польская паэтэса, неабыякавая і да лёсу беларускага народа, чыю гісторыю і культуру яна добра ведала. Пасля наведання Гродна ў 1888 годзе ў лісце да паэта Т. Ленартовіча яна пісала: "Тое, што там народзіцца калісьці ў народным асяроддзі, не будзе Польшчай або Літвой, а будзе Беларуссю". Далейшыя адзначэнні уплыў пісьменніцы на творчасць Янкі Лучыны, Ф. Багушэвіча, А. Гурыновіча, Янкі Купалы, Якуба Коласа і іншых беларускіх аўтараў. Янка Лучына падтрымліваў з Канапніцкай сяброўскія зносіны, ліставаўся з ёю, яна высока ацэньвала яго творчасць. У розны час творы Канапніцкай перакладалі на беларускую мову Альгерд Абуховіч, Зыюля (Т. Гардзілоўская), З. Тжашчкоўская, Гальяш Леўчык, Янка Купала, А. Паўловіч, Язэп Дыла, Зоська Верас, А. Вялюгін, С. Дзяргай, Янка Брыль, Васіль Каваль, В. Сёмуха, Н. Мацяш. Ператвораны па-беларуску Янкам Купалам верш Канапніцкай "Сасонка" паклаў на музыку М. Аладаў.

Ай, бо ладны бохан хлеба,
Ай, бо звонкі талер грошай,
Ай, бо бусенькі харашай!..
Пераклад Васіля Сёмухі

У многіх творах паэтыкі з рэалізмам спалучаны рамантызм, што ўзыходзіць да яе вялікіх суайчыннікаў — А. Міцкевіча і Ю. Славацкага, а таксама да любімага пісьменніка Канапніцкай — французскага рамантыка В. Гюго. Магчыма, пад уплывам рамантыкаў яна звярнулася да надзвычай распаўсюджанага ў іх жанру ліра-эпічнай паэмы. "Наша паэзія да той пары не стане сапраўды нацыянальнай, пакуль поруч з "Панам Тадэвушам", гэтай шляхецкай эпопеяй, не ўзнікне эпопея сялянская", — пісала М. Канапніцкая.

Гэткай "сялянскай эпопеяй" і стала яе паэма ў актавах "Пан Бальцэр у Бразіліі" (1892 — 1908). Яна была задумана пасля сустрэч і гутарак паэтыкі з землякамі-сялянамі, якія, страціўшы ў пошуках лепшай долі на чужыне здароўе і сілы, пахаваўшы ў дарозе ўсіх сваіх дзяцей, дабіраліся на радзіму праз Марсель і Жэневу.

Па мастацкім узроўні гэта адзін з самых значных твораў паэтыкі. Героі паэмы — каваль Бальцэр і іншыя беднякі, якіх "бяды ліхая" прымусіла эміграваць у Бразілію, асудзіўшы на наймаверныя выпрабаванні. Знясіленыя пакутамі і тужой па бацькаўшчыне, перасяленцы вырашаюць вярнуцца ў Польшчу і ў сябе дома шукаць справадлівасці.

Асноўнае дзеянне паэмы разгортаецца на моры, а таксама ў лясах і гарах Бразіліі, тым не менш, вобраз Польшчы пастаянна прысутнічае ў творы. Да радзімы звернуць шматлікія лірычныя адступленні, у тым ліку заключныя строфы паэмы, што пакідаюць ці не самае моцнае ўражанне. Пераканаўчасць рэаліі, моўная дакладнасць у абмалёўцы вобразаў сялян-перасяленцаў, жывапіснасць аповеда — усе гэтыя эстэтычныя асаблівасці цалкам адпавядалі аўтарскай трактоўцы паэмы як сялянскай эпопеі.

Новыя грані таленту Канапніцкай раскрыліся ў яе апавяданнях, першы зборнік якіх — "Чатыры навелы" — выйшаў у 1888 годзе. Тады ж М. Канапніцкая пісала: "Хто ў нашы дні прысвячае сваё піро народу, той мае перад сабой невычарпальныя багаці новых тэм і народжаных сучаснасцю канфліктаў, больш за тое — цэлы свет і запас драматызму, якога хоціць на ўсю літаратуру". Сапраўды, яе апавяданні — пры ўсёй аданасці аўтара жыццё "маленькага чалавека" — у праблемна-тэматычных адносінах вельмі разнастайныя: Канапніцкая паказвае трагічна-бездзейную будзённасць існавання сялян і гарадскіх беднякоў (зб. "Мае знаёмства"), амаральнасць і жорсткасць багацей (апавяданне "Міласэрнасць абшчыны"), барацьбу чалавека са стыхіяй (зб. "На Нармандскім беразе"), нацыянальна-вызваленчы рух у Польшчы і ролю ў ім народа (цыкл "Аповесці Сава"). Бліскучым узорам малага жанру ў М. Канапніцкай з'яўляецца апавяданне "З узломом" (1892), прысвечанае жабрацкаму жыццю беларускай вёскі. Фабула апавядання надзвычай драматычная. Суд разбірае справу маленькіх падпаскаў, якіх голад зрабіў "зламыснікамі": яны ўкралі і з'елі сыр і масла, але не асмеліліся дакрануцца да святая святых — хлеба. Суддзі разглядаюць гэты факт іначай: калі на хлеб не паквапіліся, значыць, не настолькі былі галодныя, каб красці. Крадзеж "з узломом" так кваліфікуе суд "злачынства" дзяцей, і ў адпаведнасці з гэтым выносіць суровы вырак. Характэрна, што ў апавяданні "З узломом" М. Канапніцкая — як гэта часта рабіла ў сваёй прозе і Э. Ажэшка — выкарыстоўвае беларускую лексіку. Беларускія матывы маюць месца і ў іншых творах пісьменніцы, у тым ліку ў паэме "Пан Бальцэр у Бразіліі", дзе, поруч з іншымі персанажамі, дзейнічаюць і выхадцы з беларускага Палесся.

М. Канапніцкая вядомая таксама як перакладчыца з чэшскай (Я. Врхліцкі) і нямецкай (Г. Гейнэ, Г. Гаўтман) моў.

Апошнія дваццаць гадоў (з 1890-га) яна жыла па-за межамі Польшчы (з 1902 года — у Галіцыі), наведвала Швейцарыю, Аўстрыю, Францыю, Італію. Тым не менш, усё ёю створанае выдавалася на радзіме і мела вялікі поспех. Памерла Марыя Канапніцкая 8 верасня 1910 года ў Львове. Хваласпевам і вялікім жалем напоўнены верш Янкі Купалы "Памяці Мар'і Канапніцкай":

І сышла ты, пяснярка народаў,
Божы свечак жывых пакаленняў,
У новы край невядомага быту
Ад жыццёвых няпраўд і цяпенняў.
— Дух твой з светласцяй

неба сальцеца
І з праменнямі сонца святога
Слёзы-росы высушываць будзе
І паказываць к праўдзе дарогу.

Ева ЛЯВОНАВА

«Кут бацькаў сэрцам сцеражы...»

Нарадзілася М. Канапніцкая (Копорніцкая) 23 мая 1842 года ў горадзе Сувалкі, у сям'і юрыста Юзафа Васілоўскага, чалавека надзвычай рэлігійнага, літаратурна адоранага, схільнага да аскетычнага ладу жыцця.

Пазней М. Канапніцкая згадала: "Атмасфера нашага дзяцінства вельмі адрознівалася ад той, у якой звычайна жывуць дзеці. Мой бацька быў мстыкам... любіў адзіноту і быў адданы сваёй працы і дзеціям". Біблія ў перакладзе Я. Кахановіча, паэзія польскіх сентыменталістаў і рамантыкаў спадарожнічалі дзяцінству будучай пісьменніцы, а захапленне "Конрадам Валенродам" і іншымі творамі А. Міцкевіча яна пранесла праз усё жыццё (М. Канапніцкая прысвяціла яму кнігу "Міцкевіч, яго жыццё і душа").

Сваёй адукацыяй Марыя была абавязана пераважна бацьку (маці, Схластыка Турская, рана памерла). Цягам году дзяўчына выходзіла ў варшаўскім манастырскім пансіёне сёстраў сакраментак. Менавіта ў ім яна пасябрала з Элісай Паўлоўскай (Ажэшка), і з таго часу яны былі звязаныя агульнымі памкненнямі і ідэаламі. У дваццацігадовым узросце Марыя Васілоўская выйшла замуж за Яраслава Канапніцкага. У час паўстання 1863 года яны пераехалі ў Германію: сярод паўстанцаў апынуліся брат і дзядзька Марыі (першы загінуў, другі быў сасланы ў Сібір), у сувязях з паўстанцамі падазраваўся і сам Я. Канапніцкі, таму магчымаць жорсткіх рэпрэсій да яго сям'і была цалкам рэальнай. У 1865 годзе пасля абвешчання амністыі Канапніцкія вярнуліся на радзіму.

Дом, шасцёра дзяцей, выхаваннем якіх займалася выключна сама маці, не маглі засланіць астатняга вялікага свету. У лісце да Э. Ажэшкі М. Канапніцкая пісала: "Заўважаеш, што тваё жыццё падобнае да жыцця зачыненай у клетцы птушкі, якая разбівае сваю маленькую галоўку, поўную лясных песенек, аб турэмныя пруты. Сумуеш, прагнеш, гарыш...". Ратавалі кнігі. Сапраўднай падзеяй стала для М. Канапніцкай знаёмства з творамі М. Мантэня; менавіта пасля прачытання яго "Вопытаў" яна, па ўласным прызнанні, "пачала задумвацца" і ўрэшце паспрабавала пісаць сама.

З першымі творамі М. Канапніцкай чытач пазнаёміўся ў сярэдзіне 1870-х (верш "Зімовая раніца", паэма "Вясновы раманс"). Сапраўдным жа яе дэбютам стаў цыкл з дзевяці вершаў-эцюдаў "У гарах" — паэтычныя ўражанні ад падарожжа ў Татры. Усхваляванымі, поўнымі шчырага захаплення словамі адгукнуўся на вершы незнаёмкі, нікому не вядомай аўтаркі, Г. Сянкевіч: адна з газет апублікавала яго карэспандэнцыю з Амерыкі, дзе пісьменнік тады знаходзіўся. Водгук Г. Сянкевіча ўмацаваў М. Канапніцкую ў рашэнні пачаць цалкам новае жыццё. У 1878 годзе яна з паспяхом дзецьмі накіравалася ў Варшаву, дзе жыў бацька. Пачалася штодзённая барацьба за выжыванне ў літаральным сэнсе слова: мужа яна пакінула, бацька, на чыю дапамогу спадзявалася, памёр менш чым праз год пасля яе пераезду. Аднак дух М. Канапніцкай заставаўся няскораным. Мара аб служэбнай літаратуры, народу, грамадству надавала сілу. У рэдкія гадзіны, вольныя ад урокаў (імі яна зарабляла на жыццё), жанчына ня-

стомна пісала. У розных перыядных выданнях друкаваліся ўсё новыя яе вершы — "Тута", "У дні самоты", "Credo", "Ці варта" і інш.

Шырокую вядомасць паэтыцы прынес цыкл "Малюнк" (1879) — вершаваныя навелы, да жанру якіх яна будзе неаднойчы звяртацца і пазней. Асноўным зместам "Малюнкаў" сталі драматычныя лёсы беднякоў — рабочых і сялян, чыя доля "...над сумнаю зямелькай // Ходзіць, ды не свеціць, // І сумліва пазірае, // І крывёй свет квеціць..." (пераклад Янкі Купалы).

Яскравым узорам "малюнкаў" з'яўляецца верш "Вольны найміт". Ён быў напісаны праз 15 гадоў пасля праведзеных у краіне сацыяльна-эканамічных рэформ, якія нібыта мелі на мэце паляпшэнне становішча сялянства, а на справе прынеслі яму адну-адзіную "свабоду" — "захлынуцца плачам" ці "замерзнуць, як рэчка ад лёду".

Назва верша, па сутнасці, аксіомаран, прызначаны заастрыць палемічную скіраванасць "малюнка", паглыбіць яго драматызм, сфакусіраваць чытацкую ўвагу на безвыходным становішчы героя.

Сумныя мелодыі гучаць у творах М. Канапніцкай, напісаных на розных этапах яе літаратурнага шляху. Пра гэта выразна гавораць самыя назвы яе паэтычных цыклаў: "Слёзы і песні", "Песні без рэха", "Песні смутку". Тым не менш, асноўны матыў яе вершаў — надзея, што нехта людзям "сцэжку ўскажа", якая "весці к шчасцю будзе", што "зорка ясная... пазалоціць хатаў чорных стрэхі саламяны", наварожыць "дзянёчак сонечны і шчасны". Філасофія актыўнага, дзейснага жыцця ўвасоблена ў мностве твораў М. Канапніцкай: у цыклах "Радкі і гукі", "Міцкевіч дзень", у паэме "Імагіна" (1886 — 1887), у драматычных фрагментах "3 мінулага" (1881), адным з герояў якіх стаў Галілей. Канапніцкая распрацоўвае праблемы рэлігійнай маралі ("Без прытулку", "Перазвон") і патрыятызму ("Кут бацькаў сэрцам сцеражы", — скажа яна ў вершы "Родны

дом"), звяртаецца да тэмы нацыянальна-вызваленчай барацьбы польскага народа ("Хадзілі тут немцы"), спавядаецца-разважае аб каханні і шчасці ("Як цябе завуць?", "Будзь бласлаўёнай, ноч..." і інш.);

...І мучылася і — шчасліва ж была,
І з чары залатой раскошу я піла,
Была ў каханні я бяссілай і натхнёнай.
Усмешкі шчасця ўсе і безліч горкіх слёз —
О, будзь усё, што мне наканаваў мой лёс,
Будзь бласлаўёнай!..

Пераклад Ніны Мацяш

Асаблівую вядомасць набыў верш "Прысяга" (1908), скіраваны супраць рэпрэсіўнай палітыкі прускіх уладаў; у гады Другой сусветнай вайны гэты верш стане гімнам Войска Польскага.

Заклапочанасцю народным лёсам абумолены і мастацкі лад паэтычных твораў М. Канапніцкай. Яны блізка да народнай песні з яе рэчыгатыўнасцю і рытмічнай шматстайнасцю, зачынамі, зваротамі да прыроды, насычаны рэфрэнамі і паралелізмамі. Вершам М. Канапніцкай уласцівы глыбокі трагізм, незвычайная экспрэсіўнасць, вобразная кантрастнасць. Напрыклад, верш "Як ішоў кароль вайною..." (у перакладзе Янкі Купалы — "Як кароль у паход выходзіў...") быў вельмі папулярны далёка за межамі Польшчы. Невялікі па памерах, ён мае характар эпічна — як па змесце, тыповасці ўвасобленых у ім падзей (пакутуюць і гінуць, "кладуцца" на

Дом, шасцёра дзяцей, выхаваннем якіх займалася выключна сама маці, не маглі засланіць астатняга вялікага свету. У лісце да Э. Ажэшкі М. Канапніцкая пісала: "Заўважаеш, што тваё жыццё падобнае да жыцця зачыненай у клетцы птушкі, якая разбівае сваю маленькую галоўку, поўную лясных песенек, аб турэмныя пруты. Сумуеш, прагнеш, гарыш...". Ратавалі кнігі. Сапраўднай падзеяй стала для М. Канапніцкай знаёмства з творамі М. Мантэня; менавіта пасля прачытання яго "Вопытаў" яна, па ўласным прызнанні, "пачала задумвацца" і ўрэшце паспрабавала пісаць сама.

вайне заўсёды простыя людзі, звычайныя, як Стах, ваяры, выйграюць жа войны, пажынаюць лаўры перамогі адно каралі-манархі), так і па паэтыцы, шматлікімі сваімі складнікамі адпаведнай паэтыцы народнай песні, якую Канапніцкая ўспрымае, паводле яе ўласнага выразу, як "дакумент народных пакутаў".

Адзін з паэтычных шэдэўраў паэтыкі — верш "На Куявах" — таксама звернуты да народнай песні з яе найбольш характэрнымі рысамі. Ён пабудаваны настолькі па-майстэрску, што мае эфектам чытацкую прысутнасць, нават міжвольную нашу ўцягненасць у імкліва-віхурны танец куявяка.

На Куявах скрыпка рэжа:
На абэрак — дзеўка перша!
Паахало цябе за станік,
Закручу, аж горка стане.
Ай, бо ўсенька вігна з неба,

Падчас свята беларускага пісьменства ў Хойніках чытачы "ЛіМа" і ўдзельнікі святочных мерапрыемстваў, бадай, пераканаліся, што Гомельшчына вельмі багатая на таленты. Агсюль паходзіць шмат вядомых літаратараў. Значную ролю ў іх фарміраванні адыграў Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Францыска Скарыны. Пра кафедру беларускай літаратуры, дзе не толькі працуюць з сённяшнімі студэнтамі, але і вы-

вучаюць творчасць выпускнікоў, распавядае дацэнт Анжэла Мельнікава. Асобнай згадкі варта пісьменнікі, якія нарадзіліся ў Хойніцкім раёне: гонар за Івана Мележа выклікаў агульнае паважлівае стаўленне да літаратуры, рэдкае для так званай глыбінкі. Вынік — цэлая кагорта адметных пісьменнікаў. Успамін пра іх — як вогтулле свята...

Алеся ЛАПЦКАЯ

Напрамак характэрны, гомельскі

Значная праца па вывучэнні жыцця і творчасці славурых творцаў Гомельшчыны праводзіцца кафедрай беларускай літаратуры пад кіраўніцтвам прафесара Івана Штэйнера. Увогуле, рэгіянальныя даследаванні, асэнсаванне творчасці пісьменнікаў Гомельшчыны — адзін з вызначальных напрамкаў дзейнасці кафедры.

Пачатак рэгіянальных даследаванняў быў закладзены на пачатку 1970 г. вядомым беларускім вучоным, заслужаным дзеячам навукі Беларускай ССР, доктарам філалагічных навук, прафесарам Мікалаем Грынчыкам (1923 — 1999). М. Грынчык стварыў студэнцкую навуковую лабараторыю па фальклору, дзе збіраліся матэрыялы, запісаныя студэнтамі і выкладчыкамі ў час студэнцкіх практык і фальклорных экспедыцый. Пад яго кіраўніцтвам рэгулярна праводзіліся канферэнцыі па праблемах рэгіянальнага пачатку ў фальклору, мове і літаратуры.

творчасці і міфалагічныя ўяўленні жыхароў "сталіцы Палескага краю".

У 2007 годзе пабачыла свет двухтомнае выданне "Речица. Літаратурна-духавное наследие региона", дзе разглядалася творчасць пісьменнікаў Рэчыцкага раёна. У 2009 годзе выйшла кніга "Дняпроўскія матывы", прысвечаная асэнсаванню творчасці пісьменнікаў, ураджэнцаў Гомельскага Падняпроўя. Гэта першая з шасці запланаваных кніг. У кожнай кнізе мяркуецца асэнсаванне творчасці пісьменнікаў пэўнага рэгіёна Гомельшчыны і самога горада. Так, у "Дняпроўскіх матывах" разглядаецца творчасць як беларускамоўных, так і рускамоўных пісьменнікаў, якія ў розныя часы праявілі сябе ў творчасці. Усяго пададзена 77 творчых партрэтаў пісьменнікаў шасці раёнаў Гомельшчыны.

Сёння падрыхтавана чарговая манаграфія Івана Штэйнера "Прыпяцкая распада", у якой прадстаўлены творчыя постаці пісьменнікаў Жыгитавіцкага, Пётрыкаўскага, Калінкавіцкага, Мазырскага, Ельскага, Нараўлянскага, Хойніцкага раёнаў Гомельскай вобласці. Серыя з'явіцца спецабілітым даведнікам па літаратуры Гомельшчыны.

Пры кафедры беларускай літаратуры працуе крэатыўная навуковая лабараторыя "Гомельшчына літаратурная", чытаецца аднайменны спецкурс.

Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт нездарма носіць імя Францыска Скарыны. Універсітэт мае сталыя літаратурныя традыцыі.

Загадчык кафедры беларускай літаратуры прафесар І. Ф. Штэйнер у адной са сваіх кніг піша: "З чаго складаецца імідж навучальнай установы, яе ўспрыманне ў навуковым і культурным свеце, нарэшце, вядомасць і слава? Са старажытных сценаў, што перажылі стагоддзі і былі сведкамі векавой эвалюцыі чалавецтва? Са змрочных сцяпенняў бібліятэк і кніжных сховішчаў, дзе спачываюць фаліянты ў пергаментна-драўляных вокладах? А можа, славу ўніверсітэта складаюць сівыя (і не вельмі) акадэмікі і прафесары (у мантиях і без іх), пра якіх так любяць апавядаць вясельныя гісторыі і анекдоты? Але хутэй за ўсё сапраўдную славу Alma mater прыносяць яе выпускнікі".

Гісторыя нашай літаратурнай Alma mater бярэ пачатак яшчэ з 1930-х. Тут вучыліся Іван Шамякін, Леанід Гаўрылаў, Мікола Сурначоў, Кастусь Кірзенка, Паўлюк Прануза. Некаторыя з іх атрымалі дыпламы ў першыя дні Вялікай Айчыннай вайны і загінулі, абараняючы радзіму. Гомельскі ўніверсітэт даў літаратуры та-

кіх адметных творцаў: як лаўрэат Дзяржаўнай прэміі М. Башлакоў, В. Ярац, А. Сус, А. Эзак, В. Куртаніч, А. Казлоў, М. Даніленка, Р. Андрэявец, Т. Мельчанка, Н. Шклярава, Э. Акулін, І. Багдановіч, Л. Раманава, А. Мельнікаў, С. Балахонаў.

Пад рэдакцыяй Івана Штэйнера ў 1998 годзе была выдадзена анталогія лірыкі выпускнікоў ГДУ "Крыніцы", "напісаныя аўтарамі ў студэнцкія гады або тэматычна звязаныя з горадам юнацтва, з універсітэтам". Вучоны падаў гісторыю літаб'яднання "Крыніцы", што ўжо некалькі дзесяцігоддзяў працуе пры кафедры. Сёння ёй кіруе вядомы наш паэт, дацэнт Віктар Ярац. Прадмова да анталогіі — "Крыніцы светлага юнацтва" — крытычны агляд здабыткаў пісьменнікаў вядучай ВДУ Гомельшчыны. У прадмове пададзены цікавыя, часам невядомыя звесткі пра творчасць нашых паэтаў: "Цяпер ніводная славянская анталогія ваеннай паэзіі ўжо не можа абысці без слаўтай балады М. Сурначова

"У стоптаным жыцце"). Невыпадкова сам аўтар "Васілія Тёркіна" перастварыў яе на рускую мову і трагедыяны радкі твора заучалі ў суладзі з радкамі "Его зарыли в шар земной".

Гісторыя літаратурнай "гомельскай школы" мае некалькі этапаў, узлётаў. Чарговымі, пасля ваеннага, сталі ўваходзіны ў літаратуру новай паэтычнай генерацыі: Т. Мельчанкі, Н. Шкляравай, А. Дуброўскага, С. Крупенькі, М. Башлакова, В. Яраца, В. Стрыжака. Наступным этапам у гісторыі літаратурнай "гомельскай школы" стала творчасць А. Сыса, А. Казлова, В. Куртаніч, І. Багдановіч, Э. Акуліна, А. Бяляцкага. 90-я гады — чарговая хваля таленавітых творцаў: Л. Раманава, А. Мельнікаў, З. Вінаградаў, З. Сасноўскі, С. Балахонаў, В. Цярэшчанка. Нашы спадзяванні сёння на В. Грын, Н. Маркевіч, А. Бараноўскага, В. Агееву.

Да 80-годдзя Гомельскага ўніверсітэта быў выдадзены зборнік "Alma mater universitatis", гэта — не паўтарэнне папярэдніх выданняў, а новае пераасэнсаванне твораў выпускнікоў ГДУ, дапоўненае цікавымі ўспамінамі пра гады навучання, пачынаючы з успамінаў І. Шамякіна. Іван Пятровіч з цэльнай угадкавай колішняга рэктара ГДУ акадэміка Б. Бокуця: "Шчыры беларус, ён зваражыў мяне веданнем роднай літаратуры ... Па ініцыятыве Б. Бокуця мы заключылі няпісаную дамову: у пачатку кожнага навучальнага года ва ўніверсітэце — літаратурны вечар. Сакратар Саюза пісьменнікаў, я падбіраў брыгаду паэтаў, празаікаў, крытыкаў — чалавек 10-12. Праводзіўся агульнаўніверсітэцкі вечар, надзвычайны па сваім змесце, форме, цэльнасці, з якой сустракалі нас студэнты, выкладчыкі, кіраўніцтва горада".

Анжэла МЕЛЬНИКАВА, дацэнт кафедры беларускай літаратуры ГДУ імя Францыска Скарыны

Узняцца на крылы таленту...

Госці і ўдзельнікі святкавання Дня беларускага пісьменства у Хойніках пераканаліся, што тут жыве добрая памяць пра пісьменнікаў-землякоў. Шмат хто з іх добра вядомы сучаснаму чытачу, пра кагосьці ж варта і нагадаць, бо, безумоўна, у творчасці кожнага аўтара ёсць свае здабыткі...

З Хойнікшчынай у беларускага чытача маюць найперш атысячлікі імяны такіх класікаў роднай літаратуры, як **Іван Мележ** і **Барыс Сачанка**. Творчасць гэтых пісьменнікаў разглядаецца ў грунтоўных навуковых працах, іх унёсак у беларускую літаратуру бясспрэчна вялікі. Хто ж яшчэ з літаратараў нарадзіўся і вырас на Хойнікшчыне?

Між пісьменнікаў, якія на сёння таксама адзілі ў нямёт, — **Змітро Бяспалы** і **Алесь Шлег**. **Зм. Бяспалы** доўгі час быў рэдактарам часопіса "Родная прырода", пісаў апавяданні для дзяцей, прысвечаныя беларускай фаўне. У яго кароткія гісторыі размова ідзе то пра прыручаную сойку, то пра нечаканую сустрэчу з мядзведзем, то пра лёс птушынага гняздзечка... Творы напісаныя спакойна і светла — настрой, па якім пазнаецца эпоха савецкай літаратуры, — але адчуваецца, што аўтар сапраўды шчыра і клапатліва любіў прыроду сваёй краіны, імкнуўся навучыць гэтаму сваіх маленькіх чытачоў. Беларускія выдавецтвы імкнуцца падтрымліваць сучасных аўтараў дзіцячай літаратуры, але не варта забывацца і на створане раней. Зборнік перавыдадзены апавяданняў **Зм. Бяспалага** з добрымі, якаснымі ілюстрацыямі было б цікава і зараз пачытаць разам з дзецьмі на дачы альбо ў лесе...

Апошні раман **А. Шлега "Сталінскія байструкі"** (1990 г.) — цікавая спроба прааналізаваць жыццё ў сталінскі час. Насельнікі ПТВ-шнага інтэрната адмаўляюцца падпарадкоўвацца жорсткаму дырэктару — былому следчаму органаў. Гэтая "палітычная акцыя" прыпадае на смерць Сталіна, а адкрыты фінал рамана (ля "паўстанцаў" доўга едзе варанок і хлопцы трымцяць ад думкі "Будуць браць, ці не?") пакідае шматкроп'е ў разважаннях пра змены ў палітычнай сістэме краіны. "Нібы і клопаціцца: бясплатна корміць, апрапаюць, вучаць, у санаторый во накіроўваюць, але робяць гэта так, што... завьць хочацца." — заўважае галоўны герой. **А. Шлег** піша рэзка і натуральна, у адрозненне ад раманаў сучасных аўтараў, дзе герой засяроджаны на адзінай (часцей за ўсё, асабістай) праблеме, гэты твор — выдатны прыклад раскрыцця шэрага ўзаемазвязаных тэм. Сем і хлопцоў зачалі ваіны і рэпрэсіі, герояў хвалююць праблемы адносін з бацькамі і сябрамі, праблемы грамадства і асабісты стасунак.

Вельмі жорсткімі падаюцца і творы **Барыса Пятровіча ("Жыць не страшна"**, 2008 г.), асабліва прысвечаныя тэмам вайны, п'янства, несумленнага кахання, знявечання чалавечай душы. Дзякуючы жанравай, тэматычнай, стыльвай разнастайнасці кнігу сапраўды цікава чытаць, кожны твор

пакідае асобнае ўражанне, і чытачу сапраўды будзе над чым задумацца...

Лідзія Адамовіч — празаік таксама з Хойнікшчыны. Яе апавесць **"Кветкі самотнай князёўны"** была б цікавай для сучасных дзяўчын-студэнтак: ёсць тут і расповед пра сённяшняе моладзевае жыццё, і гісторыя нявернай каханкі князя Вітаўта... У лёсе маладых герояў надта шмат шлюбаў, здрадаў, абортаў, некаторыя ўчынкі персанажаў кепска стасуюцца з іх характарамі (псіхалагічныя недакладнасці не ўласцівыя, прыкладам, раманам **І. Мележа**: сучаснаму чытачу, магчыма, бракавала б багатай вобразнасці, затое дзеянні герояў заўсёды канкрэтна прадуманыя). Вырашэнне маральных праблем сучаснасці пісьменніца бачыць у звароце да рэлігіі: **Алёнка** з дзяўчыны, што захапляецца моднымі джынсікамі і макіяжам, робіцца манахіняй, а адзіны варты хлопец **Антось** ідзе ў святары...

Вядомыя сёння паэты з Хойнікшчыны — **Ала Канапелька** і **Мікола Мятліцкі**. У зборніку **А. Канапелькі "Летазілчанне"** шмат удалых вершаў, цікавых вобразаў ("Плыткі плыт мой каханы зрабіў/ і пусціў па рацэ./ Дожджык вясенскі — золкі, рабы,/ мне сячэ па пчаца"; "Накіну на плечы карункі —/ цень вербаў зялёных/ ад леташняй летняй дарогі..."; "Трава распрамяе сляды/ мае і чужыя"...). Істотна, што паэтэса піша не толькі пра праблемы міжасабовых стасунакаў, але і пра родны край, **Чарнобыль**, стварае філасофскую лірыку.

Апошні на сённяшні дзень зборнік **М. Мятліцкага** — **"Замкнёны дом"**, дзе, як відаць з назвы, дамінуючай з'яўляецца чарнобыльская тэма. Вось-вось паэт павінен

атрымаць сваю новую кнігу — у чаканні ж яе **М. Мятліцкі** дзеліцца ўражаннямі пра сваё літаратурнае юнацтва. Бо невыпадкова **М. Мятліцкі**, **А. Канапелька**, **Л. Адамовіч**, **Б. Пятровіч** — аўтары фактычна аднаго пакалення (нарадзіліся ў 1950-х — пачатку 1960-х гг.). Пэўна ж, былі на Хойнікшчыне спрыяльныя ўмовы для творчага развіцця...

Паводле слоў паэта, дзякуючы славе **І. Мележа**, якім вельмі ганарыліся землякі, да пачынаючых аўтараў ставіліся на Хойнікшчыне з вялікай павагай. Маладыя паэты, якія друкавалі свае вершы ў раёнцы, былі вядомымі людзьмі, удзельнічалі як у вясковых святах, так і ва ўрачыстасцях, што ладзіліся ў Хойніках.

Вельмі моцным з'яўлялася літаб'яднанне "Крылы", якое ў пачатку 1970-х — канцы 1960-х гг. існавала пры Хойніцкай раённай газеце. Узначальвалі ято мясцовыя паэты **Алесь Мікалайчанка** і **Мікола Гамянюк**, раз на два мейсяці прыязджаў з Гомеля паэт **Міхась Даніленка**. Вельмі ўражвалі моладзь сустрачы з самім **І. Мележам**, які наведваў мясцовыя школы, гасцючы ў сваёй. Любілі літаратуру і настаўнікі Хойніцкага раёна.

Згадваючы "Крылы", **М. Мятліцкі** заўважае, што творчасць сяброў літаб'яднання была разнастайнай: для кагосьці была актуальнай грамадзянская тэма, хтосьці пісаў пра прыроду. Геаграфія ж мясцовасці розная: адна вёска стаіць над самай Прыпяццю, другая ля лесу, дзесьці лесу зусім няма, а да ракі ажно 40 км — што не можа не адбівацца на характары вершаў.

Шмат хто з сяброў літаб'яднання ў будучыні стаў прафесійным журналістам, вышэйзгаданых аўтараў працягваюць займацца прыгожым пісьменствам. Варта думаць, што літаратурная слава Хойнікшчыны паспрыяе з'яўленню новых мясцовых пісьменнікаў...

Алеся ЛАПЦКАЯ

Нарадзілася Вера (Фэйт Элізабет Рыч) 24 красавіка 1936 года ў Лондане. Шлях яе станаўлення як перакладчыцы беларускай паэзіі неардынарны. Ён, як узгадвала Вера пазней, пачаўся з наведвання беларускай каталіцкай місіі ў Лондане ў сямнаццацігадовам узросце падчас экскурсіі моладзі з яе мясцовай царквы. Сустрэча з групай уніяцкіх святароў, якая заснавала інтэлектуальны цэнтр беларускай дыяспары, зрабіла вялікі ўплыў на жыццё і творчасць перакладчыцы. Да апошняга часу Вера была членам беларускай уніяцкай царквы і спявала ў царкоўным хоры. Менавіта так пачала яна вывучаць беларускую мову. Тады ж прыйшло і жаданне займацца перакладамі. На той час В. Рыч ужо пачала засвойваць славянскія мовы — рускую, украінскую, польскую. Праграма Оксфарда, дзе Вера вучылася ў каледжы Св. Хільды, уключала таксама і вывучэнне стараанглійскай і стараісландскай моў. Ёй пачалі прапаноўваць пераклады з украінскай паэзіі і неўзабаве яна паспрабавала перакласці і беларускія вершы. Зацікаўленасць рознымі мовамі і паэзіяй умацнілася ў час навучання В. Рыч у Бедфардскім каледжы ў Лондане. Разам з уласнымі вершамі ў сваім першым зборніку (1960) яна змясціла пераклад "Песні званой" — урывак з першай часткі Коласаўскага "Сымона-музыка" — невялікая кніга, прысвечана дзядулі і бабулі В. Рыч і змяшчае дваццаць пяць вершаў і два пераклады (Другі з іх — "Каўказ" Т. Шаўчэнкі). Зборнік мае выразныя рысы наследвання "азёрнай школы" англійскіх рамантыкаў, што праявілася і ў перакладах.

У 1962 г. В. Рыч засноўвае паэтычны часопіс Manifold ("Разнастайнасць"), які рэдагуе і выдае да мая 1969 года. Часопіс лічыўся адным з найлепшых з шасці "невялікіх" паэтычных часопісаў у Брытаніі і на момант закрыцця меў 900 падпісчыкаў, амаль палова з якіх былі жыхарамі ЗША. У перакладзе Веры Рыч тут з'явіліся творы Максіма Багдановіча ("Мае песні", "Апокрыф"), Янкі Купалы (вялікая падборка вершаў), Максіма Танка ("Рукі маці"), Анатоля Вярцінскага ("Маленькі домік"), Ларысы Геніюш ("Уначым"), Янкі Сіпакова ("Зялёнае воблака на рынку"), Анатоля Вялюгіна ("Лясное возера"). Часопіс быў адноўлены ў 1998 г., і менавіта ў ім В. Рыч друкавала свае апошнія пераклады: у тым ліку — варыянты перастварэння некаторых вядомых багдановічаўскіх вершаў, пераклады паэзіі З. Бядулі.

Прыпыненне выхаду часопіса было выклікана практычнымі чыннікамі. У 1969 годзе буйнейшы прыродазнаўчы штотыднёвік Nature ("Прырода") прапанаваў В. Рыч пасаду савецкага і ўсходне-еўрапейскага карэспандэнта. Гэтая праца была ўспрынята Верай як "часовая", аднак зацягнулася больш чым на дваццаць гадоў. Часу на напісанне асабістых вершаў і на пераклады заставалася менш. Аднак і ў гэтых умовах праца над перакладамі працягвалася. Пэўна, можна правесці паралель паміж В. Рыч і адным з яе любімых паэтаў для перакладу — М. Багдановічам: абодва марылі пра Беларусь, жылі далёка ад яе (нягледзячы на сваю пасаду "савецкага і ўсходне-еўрапейскага карэспандэнта", В. Рыч так і не здолела прыехаць у Беларусь да сакавіка 1991 года).

1971 год стаў даволі значнай вехай у жыцці В. Рыч — у гэтым годзе пад эгідай ЮНЕСКА выходзіць яе кніга

Сярод англамоўных перакладчыкаў беларускай літаратуры асоба Веры Рыч унікальная. Англійскай паэтыцы, перакладчыцы і рэдактару належыць найбольшая колькасць англійскіх перастварэнняў беларускіх аўтараў. Беларуская літаратура для Веры была не прафесійным заняткам. Гэта было аднае служэнне даўжынёй больш як 50 год. Яна стала голасам Беларусі для англамоўнага свету, найбуйнейшым перакладчыкам-папулярызатарам беларушчыны на Захадзе — не маючы пры гэтым ніякіх славянскіх каранёў. У адрозненне ад іншых перакладчыкаў, Вера імкнулася заўсёды змясціць каментарыі, спасылкі, што тлумачылі англамоўнаму чытачу спецыфічныя асаблівасці беларускага жыцця. Толькі адною ёй зроблена своеасаблівая паэтычная "анталогія" англійскіх перакладаў беларускіх твораў — з каментарыямі і класіфікацыяй па перыядах.

Служэнне паэзіі працягам паўвека

Дарога да Беларусі

— паэтычная анталогія Like Water, Like Fire: An Anthology of Byelorussian Poetry from 1828 to the Present Day ("Як вада, як агонь: Анталогія беларускай паэзіі ад 1828 г. па сённяшні дзень"). Анталогія — з'ява значная з пункту гледжання рэпрэзентацыі беларускай літаратуры англамоў-

гады" А. Куляшова). Пасля кожнага раздзела падаюцца каментарыі, тлумачацца некаторыя рэаліі, асаблівасці іх перакладу ці прыводзіцца апісанне некаторых з'яў беларускай культуры.

У 1970-х і 1980-х гадах быў перыяд, калі Вера не толькі перакладала, але і ўдзельніча-

ла ў барацьбе за правы чалавека (асабліва за свабоду слова ў СССР). У тым жа 1971 г. выйшаў яе пераклад з рускай мовы "Запіск Мядзведзева" (The Medvedev Papers), у якім выкрывалася засілле савецкай цензуры і абмежаванне свабоды навукоўцаў. Нарэшце ў 1982 годзе выйшла другая кніга перакладаў В. Рыч — Thelimages Swarm Free: A Bi-Lingual Selection of Poetry by Maksim Bahdanovich, Ales Harun and Zmitrok Bidula ("Снуецца зданяў мой: Двухмоўны збор паэзіі Максіма Багдановіча, Алеся Гаруна і Змітрака Бядулі"), выдадзеная Арнольдам МакМілінам з дапамогай Англа-беларускага таварыства ў Ліверпулі. Кніга змяшчае шмат новых перакладаў твораў паэтаў. А сама Вера, па яе словах, была "па горла занятая журналістыкай і правамі чалавека — гэта быў час сахаарускай ссылі і акадэмічнага байкоту Савецкага Саюза...".

Пасля выхаду кнігі праца В. Рыч як перакладчыцы, а таксама крытыка працягвалася. У 1985-м была апублікаваная кніга The Image of the Jew in Soviet Literature: The Post-Stalin Period ("Вобраз яўрэя ў савецкай літаратуры: постсталінскі перыяд", Нью-Ёрк). Кніга, па сутнасці, — дзве асобныя манаграфіі: невялікі агляд рускай літаратуры, напісаны Якубам Блумама, і значна большы — па беларускай літаратуры, што належыць В. Рыч.

У 1996 г. ёю былі перакладзены некаторыя эсы з кнігі дзіцячых успамінаў пра Чарнобыль "След чорнага ветру", якія пазней былі пастаўленыя юнацкімі тэатрамі Гомеля, Абердына і Клермон-Ферана (апошнія два — гарады-пабрацімы Гомеля) на фестывалі ў Абердыне з нагоды 10-годдзя аварыі на ЧАЭС. Праз два гады пасля гэтага адноўлены "Маніфолд" узяў за сваю асноўную мэту друк высакаякаснай паэзіі ў любым традыцыйным або прагрэсіўным стылі на любым варыянце англійскай мовы, а таксама (час ад часу і без перакладу) на асноўных еўрапейскіх мовах (французскай, нямецкай, італьянскай, іспанскай, лацінскай. Акрамя "Маніфолда" пераклады Веры выходзілі таксама і ў розных паэтычных анталогіях, шматлікія вершы былі змешчаныя ў Інтэрнеце на сайце Пятра Казаты.

З нагоды юбілею Купалы і Коласа у 2002 г. у Мінску выйшла кніга санетаў Купалы ў перакладах на некалькі моў: Yanka Kupala. Sanety. In Belarussian, English, Spanish, German, Polish, Russian, Ukrainian and French. Англійскія варыянты ў зборніку належыць В. Рыч.

Праз два гады пасля санетаў выходзіць новая кніга перакладаў: анталогія сучаснага беларускага верша на англійскай мове Poems on Liberty, у якой прадстаўлена творчасць сучасных беларускіх паэтаў. Яшчэ праз год, калі я працавала над стварэннем дыска з перакладамі беларускай літаратуры Belarusian Literature in English Translations: 100 Authors, 500 Works ("Беларуская літаратура ў англійскіх перакладах: 100 аўтараў 500 твораў") пад эгідай ЮНЕСКА ў Цэнтральнай бібліятэцы Янкі Купалы, Вера актыўна падключалася да перавыдання сваіх перакладаў, якія, па большасці, не пераглядаліся ёю з 1970-х гадоў. У знак сваёй павагі да перакладчыцы гонар напісаць прадмову да дыска я аддала Веры Рыч. Прадмова, па большай частцы ўзятая з кнігі "Як вада, як агонь", была перапрацаваная ёю за ноч падчас нашай сустрэчы ў

Вільні летам 2005 года. Вера вельмі перажывала за якасць перакладаў і хацела ўдасканаліць і перапрацаваць іх. Мы вырашылі выпусціць невялікі наклад і даць ёй час на карэкціроўку, каб у далейшым пераклады былі, як ёй хацелася, ідэальнымі. Аднак часу не засталася...

Наступная наша сустрэча адбылася ў 2008 годзе падчас канферэнцыі з нагоды 200-годдзя з дня нараджэння В. Дуніна-Марцінкевіча. Вера і тут выступіла наватарам: да канферэнцыі быў выдадзены англійскі пераклад "Пінскай шляхты" (Pinsk Gentry). Кніга "Класіка", у якой ён змешчаны, утрымлівае "Пінскую шляхту" ў арыгінале, а таксама ў перапрацоўцы на сучасную беларускую мову, англійскую, нямецкую, польскую і рускую. Далучаны да яе "Тарас на Парнасе" К. Вераніцына мае яшчэ нават большую колькасць моўных варыянтаў: беларускі, англійскі, балгарскі, іспанскі, нямецкі, польскі, рускі, украінскі. Па словах Веры Рыч, якая выступіла перакладчыкам і асноўным стыльрэдактарам, пераклад быў зроблены ёю і Дамінікам Янушкевічам і ажыццяўляўся з аўтэнтычнага тэксту. Рэдактарская праца і зверка дыялектызмаў з дапамогай слоўніка адняла ў яе — пры наяўнасці ўжо гатовага тэксту — шэсць месяцаў. Руцкі праца Веры відавочная і дакладнасць перадачы аўтарскага тэксту здзіўляе.

Падчас сустрэчы Вера дзелялася сваімі планами выдання перакладу "Вянка" М. Багдановіча і паэмы "Новая зямля" Я. Коласа. Апошняю ёй марылася выдаць ў вядомым выдавецтве класічнай літаратуры, каб англамоўны свет змог прачытаць беларускі шэдэўр. Аднак гэтая мара не спраўдзілася. 20 снежня 2009 года Веры не стала...

Акрамя перакладаў з беларускай мовы, В. Рыч таксама належыць тры кнігі перакладаў з украінскай паэзіі, а таксама пераклады з польскай, стараанглійскай моў. За сваю плённую працу на працягу сарака гадоў на карысць украінскай літаратуры ў маі 1998 г. Саюз пісьменнікаў Украіны ўзнагародзіў В. Рыч прэміяй імя Івана Франка. А ў 2007 годзе яна атрымала ордэн Св. Вольгі за сваю перакладчыцкую працу ў галіне украінскай літаратуры.

Вера Рыч падаравала нам высакаякасныя пераклады беларускай паэзіі на англійскую мову. Яе ператлумачэнні адлюстроўваюць паэтычнае майстэрства, вызначаюцца захаваннем формы арыгінала, дасканалым веданнем беларускіх культурных сімвалаў і глыбокім адчуваннем аўтарскага намеру. Наспела патрэба ў перавыданні яе перакладаў асобнай кнігай, каб аддаць даніну павагі той, хто стала голасам Беларусі для ўсяго свету.

Святлана СКАМАРОХАВА

Саюз пісьменнікаў Беларусі выказвае шчырае і глыбокае спачуванне пісьменніку, доктару гістарычных навук, прафесору Віцебскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя П. М. Машэрава Русецкаму Аркадзю Уладзіміравічу з прычыны напатакушага яго гора — смерці ЖОНКІ.

Віцебскае абласное аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі выказвае глыбокае спачуванне вядомаму пісьменніку, доктару гістарычных навук, прафесору Віцебскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя П. М. Машэрава Русецкаму Аркадзю Уладзіміравічу з прычыны напатакушага яго гора — смерці ЖОНКІ.

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета
ўзнагароджана ордэнам
Дружбы народаў

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь

ГА "Саюз пісьменнікаў
Беларусі"

РВУ "Літаратура
і Мастацтва"

ГАЛОЎНЫ РЭДАКТАР
Алесь КАРЛЮКЕВІЧ

Рэдакцыйная калегія:

- Анатоль Акушэвіч
- Лілія Ананіч
- Алесь Бадак
- Дзяніс Барсукоў
- Святлана Берасцень
- Віктар Гардзей
- Уладзімір Гніламедаў
- Вольга Дадзімава
- Уладзімір Дуктаў
- Анатоль Казлоў
- Алесь Карлюкевіч
- Анатоль Крэйдзіч
- Віктар Кураш
- Алесь Марціновіч
- Мікола Станкевіч
(намеснік галоўнага
рэдактара)
- Юрый Цвяткоў
- Мікалай Чаргінец
- Іван Чарота
- Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:

220034, Мінск,
вул. Захарова, 19

Тэлефоны:

галоўны рэдактар —
284-84-61
намеснік галоўнага
рэдактара — 284-66-73

Аддзелы:
публіцыстыкі — 284-66-71
крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04
прозы і паэзіі — 284-44-04
мастацтва — 284-82-04
навін — 284-82-04,
284-66-71
бухгалтэрыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73

E-mail: lim_new@mail.ru

Адрас у Інтэрнеце:

www.lim.by

Пры перадруку просьба
спасылання на "ЛіМ".
Рукапісы рэдакцыя
не вяртае і не рэцэнзуе.
Аўтары допісаў у рэдакцыю
паведваюць сваё
прозвішча, поўнасьцю імя і
імя па бацьку, пашпартныя
звесткі, асноўнае месца
працы, зваротны адрас.
Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацыі.
Набор і вёрстка
камп'ютэрнага цэнтра
РВУ "Літаратура і Мастацтва".

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова
"Літаратура і Мастацтва".

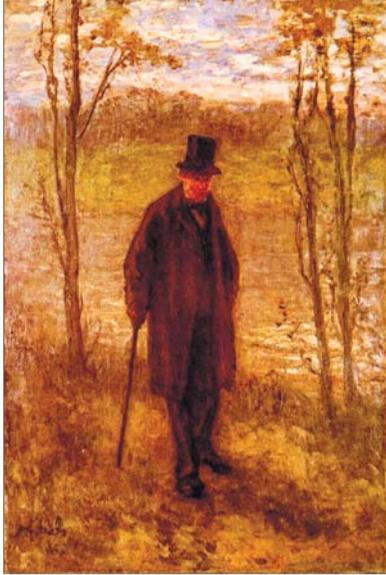
Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
"Выдавецтва
"Беларускі Дом друку"
г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 79.

Індэкс 63856
Наклад 2946
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаньня ў друк
9.09.2010 у 11.00

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 7
Заказ — 4334

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

ISSN 0024-4686

Шалёныя нідэрландцы Ван Гогі

Бог — дзіўны жартаўнік. Вінсэнт Ван Гог, які атрымаў першую пазітыўную ацэнку сваіх работ ажно ў год смерці, у 1890 годзе, ніколі не быў у Дзяржаўным музеі Вінсэнта Ван Гога ў Амстэрдаме. Музеі, дзе акрамя карцін мастака, ёсць крама, запоўненая турыстамі з усяго свету. Кофтачкі і цішоткі з рэпрадукцыяй карцін Вінсэнта. Люстэркі, кубкі і талерачкі. Паштоўкі, календары, магніты, пеналы і торбы — таксама ж. А ўваход у музей — 14 еўра.

Гісторыя стварэння музея ў Амстэрдаме

Тэа Ван Гог смерць старэйшага брата Вінсэнта перажываў з адчаем. І сам памёр праз паўгода. А жонка Тэа Іана Ван Гог-Бонгер засталася з нованароджаным сынам Вілемам ды творамі тады яшчэ зусім не вялікага мастака Вінсэнта. "Не маюць мастацкай каштоўнасці ягоныя палотны!", — гэтак большасць экспертаў думала. Але ж Іана дбайна прасоўвае карціны на вочы людскія. У 1905 годзе нарэшце была арганізавана выстава ў музеі Стэдэйлік. За два месяцы карціны праглядзелі 2000 чалавек. Аднак Рэйксмузеум, галоўны музей Нідэрландаў, адмаўляецца прыняць ад жанчыны творы мастака ў падарунак. Затое з іншых еўрапейскіх музеяў ды галерэй прыходзіць запрашэнні. У 1914 годзе, пасля гадоў руплівага рэдагавання, адважная Іана выдае трохтомнік — перапіска братоў Вінсэнта і Тэа. Цяпер грамадскасць ведае пра мастака Ван Гога так шмат! Зрэшты, ужо ў тых гадах шалёна працавіты нідэрландскі творца атрымаў годнае імя "бацька постімпрэсіянізму і экспрэсіянізму".

Сын Іаны і Тэа, пляменнік Вінсэнта Вілем тым часам стаўле. І, пасля смерці маці ў 1927 годзе, разумны інжынер, ён працягвае яе справу. Мінула Другая сусветная вайна — і Вілем дамогся ад уладаў стварыць фонд Ван Гога, на грошы якога і распачалося будаўніцтва музея. І вось у 1973 годзе ў Амстэрдаме з'явілася цікавая выбітніца — музей сусветна вядомага творцы. На сённяшні дзень у ім знаходзіцца 200 палотнаў Вінсэнта, 500 малюнкаў, каля 800 лістоў. Там жа цэнтр па вывучэнні творчасці Ван Гога. Побач з "дзіцяцкамі" харызматычнага нідэрландца тут пасяліліся і карціны ягоных сучаснікаў — К. Манэ, П. Пікасо, П. Сіньяка, П. Гагена. Дзве карціны Вінсэнта "Прыхаджане, што наведваюць рэфармацкую царкву ў Нюэвене" і "Від на мора ў Схевенінгене" ў 2002 годзе былі скрадзеныя.

У амстэрдамскім музеі творцы, які вырашыў стаць мастаком у дваццаць сем і прамалаяў усяго толькі дзесятак гадоў, можна назіраць, як змяняюцца стылістыка, колеры, настроі на ягоных палотнах. "Якія ядуць бульбу" 1885 года — ранні, спакойны твор цыянных колераў. Гэтая карціна вісела над камінам ягонай маці. І смелае, насычанае, як жнівень, экспрэсіўнае "Пшанічнае поле з крумкачамі" 1890 года — апошняе, што стварыў шалёны палкі мастак. "Міндаль у квецені" ў духу жывапісу Японіі, падараваны колісь Іане і Тэа з нагоды нараджэння Вілема...

"Залаты кактус" імя Тэа Ван Гога Другога

Тэа, унук Вінсэнта Вілема — таго самага, чыміі дбанніямі музей заснаваны — быў сапраўдным Ван

Гогам. А гэта значыць — таленавітым і працавітым. У год ён здымаў па фільме, пісаў кніжкі і эсэ, вёў штотыднёвую калонку ў бясплатнай газеце "Метро". Тэа Ван Гог Другі быў славутым персанажам багемна-інтэлектуальных бараў Амстэрдама, вясёлы і дзёрзкі, здольны да гарачых спрэчак.

Урад Нідэрландаў выдаткоўвае мільёны на барацьбу з паленнем, а Тэа Ван Гог стварае сайт "Здаровы палітышчык". У Нідэрландах жыве шмат тысяч мусульманаў, а Тэа Ван Гог публічна ганьбіць "ісламскі фашызм". Краіна — у стане крызісу з этнічна-культурнай ідэнтыфікацыяй, а ён... тэлесерыял "Наджыб і Джульета" здымае! Пра каханне ўладальніка мараканскай піцэрыі і нідэрландскай спартсменкі...

Апантані творчасцю, Тэа Ван Гог Другі абураўся, што карціны дзядулі былі перададзеныя дзяржаве. Гэта ж фільмы можна было б цэлае жыццё здымаць на грошы твая!..

2 лістапада 2004 года рэжысёр і пісьменнік быў застрэлены маладым галандцам мараканскага паходжання. За што? А за дакументальную стужку "Пакора" пра ролі жанчыны ў мусульманскім свеце. Здаецца,

вясёлага Тэа не дужа турбавалі ананімныя лісты і званкі. І ён усё гэтак жа свабодна працягваў перамяшчацца па Амстэрдаме на сваім ровары.

"Залаты кактус" — так завецца прэмія ў гонар Тэа Ван Гога, што ўручаецца на Міжнародным фестывалі ў Ратэрдаме.

Гаага — горад на берэзе Паўночнага мора

Сланечнікава-жыгнёвая радзіма Ван Гогаў Нідэрланды — памерам з Мінскую вобласць. У сталіцы Амстэрдаме, з насельніцтвам 700 тысяч, турысты ўпадабалі не адзін музей сусветна вядомага мастака. Нідэрландцы ўмеюць несці выяўленчае мастацтва ў народ. Паштоўкі, паштоўкі з карцінамі мастакоў прадаюцца паўсюдна.

Ёсць у краіне другая неафіцыйная сталіца, у якой пасялілі ўрад і парламент. Гаага — горад на берэзе Паўночнага мора з насельніцтвам усяго 500 тысяч. Такое яно маленечкае і мілае гэтым, Каралеўства Нідэрланды. Была ў Гааге рэалістычная школа жывапісу (1860 — 1890 гады), да якой адносяць і Ван Гога. Славутыя французскія барбізонцы — вось з кім сучучны рэалізм Гаагі XIX стагоддзя. Ёзэф Ізраэлс, Вілем Рулофс, Антон Маўвэ, Хендрых Месдаг...

А яшчэ Нідэрланды — радзіма таемнага Босха і Рэмбранта ван Рэйна, філосафаў Эразма Ратэрдамскага і Спінозы. Кінарэжысёраў Ёса Сцелінга ("Ілюзіяніст", "Стрэлачнік") і дзіўчынкі Ганны Франк — аўтаркі нашумелага дзённіка, што загінула ў фашысцкім канцлагеры.

Кацярына БЕЗМАЦЕРНЫХ Нідэрланды — Беларусь

На здымках Тэа Ван Гог Другі; Джозеф Ізраэлс "Мы старэем"; Рэйксмузеум — галоўны музей Нідэрландаў; чарга ў музей Ван Гога.

Фота аўтара

У наступным нумары

Ці ведаеце вы ў якім з музеяў Беларусі захоўваецца старажытнае іпапецкая статуэтка "Ушэпці"? Дзе можна пабачыць рэшткі першага драўлянага водаправода і незвычайныя каменны ідал XI ст.? У наступным выпуску краязнаўчай рубрыкі "Зямля пад белымі крыламі" мы распачынаем новы праект, у межах якога раскажам пра гэтыя і многія іншыя рэдкія і загадкавыя экспанаты, што захоўваюцца ў фондах музеяў Беларусі. Да ўдзелу запрашаем усе краязнаўчыя музеі краіны. Калі ў вашым музеі ёсць прадметы з незвычайнай гісторыяй, звяртайцеся да рэдактара рубрыкі Марыны Вяселухі па электронным адрасе: himarina@tut.by

3 глыбінкі

Свае, вясковыя, артысты

Гарачым жнівеньскім днём у клуб на свята вёскі Ладараж Пінскага раёна сышліся не толькі яе жыхары, але і з'ехаліся госці з некаторых гарадоў, суседніх вёсак, а таксама кіраўніцтва Ласіцкага сельвыканкама, СВК "Ласіцк", прадстаўнікі райвыканкама, фальклорны калектыў "Вяселуха" з вёскі Жоўкіна.

Гэтым разам значная частка праграмы святачнага мерапрыемства была прысвечана ўшаноўванню мясцовага фальклорнага калектыву "Ладаражаначка", якому сёлета споўнілася 25 гадоў. Дарэчы, гэтая мілагучная назва замацавалася за калектывам крыху пазней, калі на адным з канцэртаў шчырая народная песня ды звонкія жаночыя галасы паланілі душы аднавяскоўцаў і хтосьці са слухачоў у захваленні выгукнуў: "Брава, ладаражаначкі!" Так сама сабою нарадзілася і назва самадзейнага гурта.

Падчас канцэрта ў гонар юбіляраў выказвалася шмат добрых слоў, чыталісь прысвечаныя ім вершы, выконваліся жоўкінскімі "вяселухамі" песні, кожнай юбілярцы ўручаліся падарункі. Не засталіся ў даўту і "ладаражаначкі": кожная з іх праспявала паасобку і хо-

рам не адну песню, распавёўшы перад гэтым, як і чаму патрапіла ў фальклорны калектыў.

Сабрала спявачак у адзін самабытны гурт улюбёная ў народную песню, маладая, поўная энергіі і натхнення загадкава сельскага клуба Тамара Паляйчук, якая кіруе калектывам і па сённяшні дзень. Тады ж, летам, у далёкім 1985-м будучыя ўдзельніцы фальклорнага хору ператрэслі кувэркі сваіх матуль і бабур з дзівочымі скарбам, павыцягвалі адтуль даматкавыя сарочкі, андаракі, фартушкі, падабралі аднолькавыя каляровыя хустцінкі і пачалі збірацца ў клубе на рэпетыцыі, рыхтавацца да Дня вёскі. Цяпер у калектыве налічваецца 11 спевакоў, а ў рэпертуары — да 50 песень.

Са сваімі тэатралізаванымі абрадамі "Шчодрык", "Каляды", "Куста", "Зажынкі", "Дажныкі", "Каравай", "Вяселле" калектыў выступаў на раённых і абласных аглядач-конкурсах, у Мінску — на III этнаграфічным канцэрте "Вясновы фальклор", у Польшчы — на IV Міжнародным фестывалі "Па маёвай расе". Майстэрства спявачак усюды адзначалася граматамі, дыпламамі, памятнымі падарункамі.

Надзея ПАРЧУК

— Олег Александрович, как так получилось, что вы, актер, начали выходить в эфир именно с литературными произведениями?

— Я всегда был пленен литературой, чувствовал, что есть резервы, которые должны когда-то себя проявить. И именно в чтении художественных произведений этот литературный потенциал нашел выход. В то же время мне хотелось быть и актером, а как быть им, если находишься за пределами театра? Тогда я не знал, что существует радиотеатр, удивительное явление с долгой и интересной историей, которое меня не отпускает до сих пор.

— Во время вашего прихода на радио здесь уже существовала традиция чтения?

— Белорусская традиция чтения литературных произведений ведет свой отсчет с давних пор. Мы все, кто приходил на радио в 1980-е, видели, какое богатство хранится здесь, в Доме радио, — не только записи спектаклей, но и голоса людей, которые создавали этот золотой фонд. Люди, сформировавшие белорусское вещание, вышли именно из театральных коллективов. Актеры проживали здесь совершенно иные жизни. Нужно вспомнить блистательных мастеров жанра — таких, как народные артисты Советского Союза Глеб Глебов, Леонид Рахленко, Лидия Ржецкая, Борис Платонов, Роман Филипов, Виктор Тарасов, народные артисты Беларуси Лилия Давидович, Зинаида Броварская, Павел Дубашинский. Не могу не сказать еще об одном человеке, который оказал огромное влияние на становление моей творческой индивидуальности,

Профессия актёра-диктора жива

Литература и радио всегда были неразрывно связаны. Стихи и проза, звучавшие из динамиков с самого начала появления радиоприемника, вызвали огромный интерес у слушателей. Часто радио для многих людей было единственным источником художественного слова. Об особенностях существования литературы на радио — наша беседа с Олегом Винярским, актером и режиссером Белорусского радио, который за много лет работы прочел в эфире множество произведений зарубежной, белорусской и русской литературы.

— заслуженный артист Беларуси Игорь Лаптинский — режиссер, благодаря которому я в 1986 году сыграл главную роль в радиоспектакле «Мой генерал» по повести Альберта Лиханова. Тогда же встретился и с народной артисткой Советского Союза Стефанией Станютой, моим учителем по театральной школе Матвеем Федоровским.

— Кого из чтецов старшего поколения можете назвать своими учителями?

— Когда я пришел на радио в качестве диктора-стажера, здесь работал целый отряд дикторов, которые учились у московских педагогов. Сюда приезжали классики мастерства Ольга Высоцкая, Юрий Левитан, Владимир Герцик. Это было поколение дикторов, воспитанных мхатовскими актерами. Потом у нас появились свои педагоги, которые умели научить плавно

переносить ударение во фразе так, что даже информационный выпуск был гармоничным и изящным по форме. Тогда же образовалась группа педагогов, с которыми мне пришлось работать. В нее входили заслуженные артисты Беларуси Лилия Стасевич, Галина Сидельникова, Илья Курган, Галина Еременко, Владимир Шелихин, Николай Чирик. Я бы хотел отметить и тех могучих актеров и чтецов, без которых не представляю своего роста. Это Игорь Ильинский, замечательный чтец, актер и киноартист, он и по сей день остался образцом умения заразительно передавать, доносить мысль и чувства автора. Ростислав Плятт, актер, который сделал радио своей второй профессией, был неподражаем как интерпретатор зарубежной классики, один из лучших голосов, живой, легкий, подвижный.

Незабываемый чтец Михаил Ульянов, с каким чувством пронзительной уверенности он читал Василия Шукшина «Я пришел дать вам волю». Из современных артистов я преклоняюсь перед Сергеем Юрским, одним из чтецов, который сохранил свою уникальную манеру, неизбывную тягу к эксперименту.

— Сегодня радио у нас ассоциируется с образом озорного ди-джея. А вы говорите о дикторе как о профессии.

— Профессия диктора еще жива, и не нужно ее воспринимать как нечто архаическое, несвоевременное. По-прежнему люди пишут письма на радио, называют человека, к которому обращаются, «диктор». В то

же время мы говорим о том, что сегодня часто слышим на радио неправильные ударения, неверные интонации, не совсем подходящие голоса. И я это связываю с тем, что, к сожалению, утрачен институт дикторства, который стоял отдельно в нашей культурной традиции и существовал только на радио и телевидении. Утрачено ощущение своего авторского начала в предложении, абзаце, периоде. Если думают, что читать просто, что читать не нужно тратиться, люди глубоко заблуждаются — в чтении нужно прежде всего добиться того, чтобы тебе поверили и сделали акцент на то, что вот этого человека мы будем слушать.

— Вы уже достаточно долго читаете в эфире литературные произведения. Менялось ли за это время отношение к литературе на радио, да и сама литература?

— Действительно, очень много прочитано. Сначала «литературные» выходы в эфир были достаточно спорадическими, не было длительных чтений, «радиосериалов», как я их называю. Радиосериалы начали появляться в 1990-е. В конце 1980-х информационное и литературное пространство стало более доступным, возникла массовая литература, но и классическая оставалась актуальной. Популярная литература давала читателю и слушателю новое — мистические истории, триллеры, темы западной традиции вплоть до нарушения табу. Мы узнали и литературу белорусской эмиграции. В конце 1990-х мы начали искать совершенно иной литературный материал. Обратили внимание на детективы.

(Продолжение на стр. 2)

Аўтограф

Нягледзячы на стэрэатыпы

Госцем «Кніжнага свету» на гэты раз стаў Зміцер Сасноўскі, кіраўнік гурта сярэднявечнай музыкі «Стары Оляса».

— Зміцер, якія кнігі вы чытаеце?

— Большасць літаратуры, якую я чытаю, прысвечана гісторыі музыкі. На жаль, у Беларусі няма ні падручнікаў, ні дапаможнікаў па гісторыі беларускай музыкі. Таму даводзіцца чытаць польскія, літоўскія, чэшскія. Апошняй кнігай, што мяне ўразіла, была праца Нікаласа Арнанкура «Музыка як мова гукаў».

— А з беларускай літаратуры кнігі якіх аўтараў вас ураджаюць?

— У першую чаргу гэта творы Уладзіміра Караткевіча. Кожны раз, адкрываючы яго кнігі, часам нават зусім выпадкова, знаходзіш адказы на пытанні, што цябе хваляюць. Асабліва значнай для мяне з'яўляецца аповесць «Ладзю распачы». Яе можна чытаць у любым кепскім стане і настроі, і ён адразу ж паляпшаецца. Аповесць гэтая прыцягальная найбольш тым, што ў ёй Уладзімір Сямёнавіч, нягледзячы на існуючыя стэрэатыпы добрых і кепскіх паводзінаў, піша пра рэгулярнае ўжыванне алкаголю, увагу да жанчын. Да таго ж, праз «Ладзю распачы» можна шмат над чым паразважаць, у першую чаргу пра смерць як вызначальнік жыцця зараз.

Аўтограф брала Марына ВЕСЯЛУХА

На здымку: Зміцер Сасноўскі — чытачам «Кніжнага свету»: «Пабойце чытайце Караткевіча!»

Фота аўтара
Калаж Віктара Калініна

Вітрына

Лепшая сяброўка дзяцей

Кнігарня «Вільно», што знаходзіцца ў Мінску па адрасе: вул. К. Каліноўскага, 55, у гэтым годзе адсвяткавала сваё 35-годдзе. Цёплая атмасфера і гасціннасць супрацоўнікаў дадаюць своеасаблівага шарму гэтай невялікай кніжнай краме.

За час існавання (з 1975 года) кнігарня перажыла шмат змен і новаўвядзенняў. «У мінулым годзе было цалкам зменена ўсё абсталяванне крамы, інтэр'ер стаў больш зручны для пакупнікоў. — расказвае дырэктар кнігарні Тамара Філіпеня. — Вельмі задаволенымі

засталіся маладыя мамы і іх дзеткі, бо стэнд з дзіцячай літаратурай цяпер знаходзіцца адразу каля ўваходу ў краму, тут хапае месца нават для дзіцячых калясак».

І сапраўды, у «Вільно» прадстаўлены шырокі выбар дзіцячай, забаўляльнай і вучэбнай літаратуры для школьнікаў. Таму кнігарня мае заслужаны аўтарытэт сярод вучняў і іх бацькоў. Зручна размешчаны аддзелы крамы. Пасля аддзела дзіцячай літаратуры знаходзіцца канцэлярыя, які таксама дапамагае маленькім наведвальнікам рыхтавацца да школы. Паліцы з мастацкай, вытворчай літаратурай і класікай размешчаны ў глыбіні магазіна. Шырока прадстаўлены і слоўнікі, і кнігі па тэхнічных навуках, філасофіі, юрыспрудэнцыі, філалогіі. Самае пачэснае месца ў краме займае стэнд з кнігамі беларускіх выдавецтваў. Кнігарня мае свой сайт у Інтэрнэце, на якім падаецца інфармацыя пра кніжныя навінкі, акцыі і зніжэнні цэн. Працуе паслуга «Кніга поштай».

(Працяг на стар. 2)

Профессия актёра-диктора жива

(Окончание. Начало на стр. 1)

— А как же белорусская литература? Какие произведения наших классиков вы читали в то время?

— В конце 1990-х я стал заниматься режиссурой и попал в литературно-драматическую редакцию. Тогда мы стали выстраивать палитру белорусского вещания, возникло несколько проектов, ставилось много спектаклей на основе белорусских произведений. Мне повезло прочитать буквально подряд несколько романов Владимира Короткевича, которые стали и школой чтения, прикосновения к нашей истории, и хорошим наблюдением за тем, как минувшее резонирует в современности. Я прочел романы "Нельзя забыць", "Чёрный замок Ольшанский", на них научился выстраивать пространство, распределять эфирное время, воспринимать, как люди реагируют на произведение. Ведь картина дорисовывается до целого только когда получаешь отзыв — письмо или телефонный звонок. Был начат и завершён роман "Колосья под серпом твоим", его мы прочитали с актёрами из разных театров (постановочное чтение). Тогда же мне доверили один из программных романов Ивана Пташников "Олимпиада" — потрясающую сагу, описывающую судьбу нескольких поколений белорусов. Иван Николаевич принимал самое активное участие в проекте, делал замечания. Это сотрудничество стало для меня вехой в профессиональном становлении.

Тогда же в нашей редакции появилась еженедельная программа "Окно в мир", которая просуществовала 4 года. Сначала её вел известный поэт и журналист Владимир Дюба, затем редактором и режиссером стала Елена Козленя. Сейчас не перечислить всех произведений мировой литературы, которые читались в рамках этой программы. Мы старались вести и авторов по своим интересам, которые лично нас волновали, не забывали о белорусских и русских писателях. "Окно в мир" запомнилось ещё и потому, что

мы получали огромную почту.

И тут я хочу вспомнить ещё одного актёра, народного артиста Беларуси, голос которого всегда узнавали по особому тембру и манере, Юрия Сидорова. Несмотря на то, что он был актёром Русского драматического театра, очень любил читать на белорусском языке. Одной из последних работ Юрия Владимировича было чтение книги воспоминаний Олега Волкова "Погружение во тьму", которая одно время была запрещена, так как написал её бывший лагерник. Мы знали, что пришли перемены на радио, и из-за изменения всей сетки вещания не смогли дочитать произведение.

— Как эти изменения отразились на чтении литературы в эфире?

— Они коснулись всей системы радиовещания. Редакции были упразднены, начался поиск новых форм радио, менялся и состав, и оборудование. Вот тогда пропала и дикторская школа. В начале 2000-х разорвалась связь времен, но люди как-то вовремя спохватились, и спустя 2-3 года литература стала постепенно проникать на радиостанцию "Беларусь". Мы возвращали и критерий художественности, и интерес к классике. Тогда я запланировал, что обязательно прочитаю трилогию "Полесская хроника" Ивана Мележа. И действительно, мы за три года прочли её всю по зарубежному вещанию. Тогда же я прочел "Новую землю" Якуба Коласа — трижды. Один раз в прямой эфир целиком на канале "Культура", потом на зарубежное вещание в записи, позже мне предложили прочитать "Новую землю" в третий раз, но уже на польском языке в прекрасном переводе Чеслава Сениоха.

Канал "Культура" Белорусского радио стал одним из столпов, на котором развивались традиции литературного чтения. Здесь появились две литературные рубрики — "Бестселлер", в которой звучит лучшая мировая литература и "Белорусская антология", где читаются исключительно белорусские произведения. Благодаря этой рубрике мы вернулись к творчеству на-

шего классика Максима Горького, к его документально-художественным запискам "На империалистической войне" — Произведению, которое наряду с романами Эрих-Мария Ремарка, Эрнеста Хемингуэя, Ричарда Олдингтона ярко показывает трагизм эпохи и человека. После Первой мировой войны. Потом пошел поток литературы. Мы начали читать произведения замечательного лирика и наблюдателя Янки Брыля. Прочли "Горсть солнечных лучей", "Мир далекий и близкий", роман "Птицы и гнезда".

— Но ведь изменилось время, изменился и слушатель, неужели в чтении все осталось прежним?

— Во время чтения "На империалистической войне" я решил на эксперимент — в прямом эфире оформлять голос музыкально, дополнять его шумами — стрельбой, взрывами, пулеметными очередями. Ранее в прямом эфире можно было только читать, и моя задумка могла быть проблемой прежде всего для звукорежиссера. Сначала я пользовался маленькими бумажками с написанными на них темами, потом для звукорежиссера разметил вторую книгу.

— Неужели все это остается в стенах Дома радио и не выходит за рамки эфира?

— И снова точкой отсчета стала повесть "На империалистической войне". Я решил закрепить опыт и исправить ошибки чтения — диском. Его мы разработали маленькой командой. В 2008 году к 115-летию со дня рождения Максима Горького в Государственном музее истории белорусской литературы провели презентацию.

В этом году мы завершили ещё один проект, инициированный Белорусским Экзархатом и предложенный архимандритом Алексием Шинкевичем, — чтение Евангелия в эфире. Работала целая творческая группа в составе редактора Людмилы Митакович, звукорежиссера Валерия Беляева, консультанта, преподавателя Минской духовной семинарии Александра Короля. С 2007 года мы записали все четыре Евангелия, возмож-

но, с помощью Издательства Белорусского Экзархата записи будут изданы на диске.

— Вы уже говорили об участии Ивана Пташников в работе над чтением его романа. А как другие авторы, от них вы получали отзывы?

— Когда начинал читать "Жи-ви, как хочется" Янки Сипакова, сам автор все время меня поддерживал. Сейчас заканчивается чтение романа в стихах Джорджа Байрона "Дон Жуан" на белорусском языке. Владимир Скоринкин, который блестяще осуществил перевод романа, неоднократно высказывал слова одобрения. Плодотворное сотрудничество меня связывает также с Василем Ткачевым, Владимиром Степаном и Максимом Климовичем.

— Вы говорите о чтении поэтических произведений. А поэзия присутствует на радио?

— Поэзия как особый род чтения всегда была востребована на радио. Галина Шаблинская, заведующая литературным отделом, стала инициатором возрождения белорусского стиха в эфире. На радио часто проходят презентации книг, беседы с авторами, которые сопровождаются чтением отрывков, целых циклов. Каждую неделю в специальной рубрике звучит подборка белорусских стихов. В последнее время вышли в эфир произведения Рыгора Бородулина, Владимира Марука, поэзия Великой Отечественной войны.

— Каким образом вы выбираете произведение для чтения? Что служит основным критерием?

— Выбор произведения часто происходит на уровне подсознательного, интуитивного. Важно, чтобы оно соответствовало тебе как чтецу. Когда я выбираю произведение и автора, мне хочется одновременно рассказать и о своей любви к писателю, которого хочу представить со всей его художественной и эмоциональной палитрой. В то же время рассказать словами автора, почему я взял его произведение именно сейчас, и с помощью именно этого автора и произведения дать ответ на вопросы современности. И когда сливаются эти две позиции — есть подлинность твоего существования перед микрофоном.

Беседовала
Марина ВЕСЕЛУХА

На снимке: Олег Винярский.

Фото
Константина Дрובה

Час чытаць

Не вярта спяшацца

Беларусы пазначаюць свае адносінны да літаратуры і называюць кнігі, што паўплывалі на іх светаўспрыманне.

Соф'я Жыбулеўская, дырэктар кнігарні "Кніжны салон":

— Я палюбіла кнігу з дзяцінства — у маю вёску Навашына прыязджала выязная бібліятэка з За-слаўя. Канечне, пачыналася ўсё з казак. А пасля сур'ёзную кнігу прачытала — "Старик и море" Эрнеста Хемингуэя. Я яе праглынула і з таго часу пачала чытаць больш, і больш, і больш. Як мне падаецца, усе творы цікавыя. Сёння мяне захапляюць многія творы філасофскага характару. Чытаеш таго ж Барадуліна — ліставанне з мамай, і бачыш адносінны бацькоў і дзяцей... На жаль, не хапае часу многае пачытаць. Шмат кніг цікавых. І ўсе яны кладуцца на сэрца.

— А ці змяніўся ваш падыход да самаго працэсу чытання? Некаторыя чытаюць, адчуваючы асалоду ад кожнага радка, іншыя прачытаюць кнігі па дыяганалі, каб хутчэй азнаёміцца са зместам.

— Думаю, што хутка чытаць — гэта не чытанне. Вось, была я на вечарыне Яўгена Еўтушэнкі. Калі ён сам чытаў вершы — гэта адно, ён выдатна дэкламуе! А калі я пасля сама ўзяла кнігу і пачытала творы сам-насам — мне яны сталі больш зразумелымі. Хаця Еўтушэнка чытае эмацыйна, артыстычна. Я некалькі разоў яго перачытала! А спяшацца, каб толькі пазнаёміцца з кнігай, чытаць агулам — гэта зусім не тое.

Ірына ТУЛУПАВА

Фота Кастуся Дрובה

Вітрына

Лепшая сяброўка дзяцей

(Заканчэнне.

Пачатак на стар. 1)

У кніжнай краме "Вільно" часта праводзяцца распродажы і акцыі. "Традыцый ужо сталі зімовыя распродажы кніг, якія ўзгадняюцца з кнігагандлёвым прадырэмствам "Белкніга", і акцыя "Дзень добры, школа". Ды і асартымент у нас шыкоўны!" — з гонарам падкрэслівае Тамара Эдуардаўна.

У снежні мінулага года прадавец кнігарні Вера Герашчанка ўдзельнічала ў рэспубліканскім конкурсе прафесійнага майстэрства, які праводзіўся ў Доме кнігі "Светач". Нягледзячы на тое, што спаборніцтва прафесіяналаў праходзіла ўпершыню, конкурс атрымаўся цікавым і прадуктыўным. Вера Валер'еўна з гонарам прайшла ўсе этапы выпрабавання, але разгубілася і не змагла

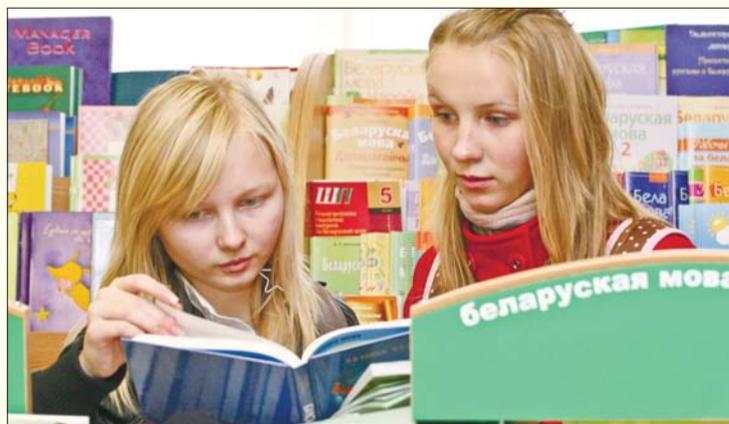
адказаць толькі на апошнія пытанне. Тым не меней, яна годна прадставіла краму на гэтым конкурсе.

Напрыканцы гутаркі я запыталася ў дырэктара кнігарні: "Чым "Вільно" вылучаецца сярод іншых мінскіх кніжных крам?". Тамара Эдуардаўна адказала проста і лаканічна: "Энтузіязмам і працаздольнасцю прадаўцоў, якія шчыра клапоцяцца пра поспех і, не шкадуючы сіл, робяць усё для большага камфорту і задавальнення пакупніцкага попыту".

Кацярына ДЗЕМЯНЧУК

На здымках: дырэктар кнігарні «Вільно» Тамара Філіпеня; намеснік дырэктара Ірына Ліпень знаёміць пакупніка з кніжнымі навінкамі; у гандлёвых залах кнігарні.

Фота Кастуся Дрובה

Добрая справа — «Наша страв»

У выдавецтве Логвінава была перавыдадзена кніга Алеся Белага "Наша страв". Кніга сапраўднай беларускай кухні змяшчае не толькі рэцэпты, але і іх варыяцыі, цікавую гісторыю, міфы і паказкі, згадкі ў літаратурных творах, карацей, ахоплівае цэлы культуралагічны пласт, звязаны з кулінарнымі прыхільнасцямі беларусаў.

Алеся Бель распавёў, што ў назве кнігі закладзена гульня слоў, бо яна асацыіруецца са словазлучэннем "наша справа", гэта надае элемент нейкага з'яднання на карысць адраджэння нацыянальных кулінарных традыцый. Апроч гэтай кнігі, Алеся Бель мае англамоўнае выданне пра беларускую кухню, выпушчанае амерыканскім выдавецтвам, а таксама з'яўляецца аўтарам многіх артыкулаў у "Энцыклапедыі беларускай кухні", што выйшла ў выдавецтве "Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі". Плануе працягваць апісанне кулінарнай гісторыі і ў кнігах, якія пакуль толькі ў праектах.

Другое выданне "Нашай стравы" было дапоўнена зусім нязначна — у яго ўключаны толькі дадатковы нарыс пра трюфелі. Але за гэты час аўтар напісаў яшчэ некалькі тэкстаў, якія маюць б уважлівы ў наступныя перавыданні, таму, відаць, кніга будзе станавіцца з кожным перавыданнем усё таўсцейшай.

Саша ДОРСКАЯ

Навінкі кнігавыдання

Айчынным выданні, зарэгістраваныя Нацыянальнай кніжнай палатай Беларусі апошнім часам

Будаўніцтва. Будаўнічыя матэрыялы. Будаўніча-мантажныя работы

Дистанция гражданских сооружений: 65 лет: 1944–2009 / Брестское отделение Белорусской железной дороги; [фото О. В. Бараньчикова и др.; автор текста А. М. Суворов]. — Брест: Полиграфика, 2009. — 47 с. — 700 экз.

Нормативно-технические документы по экономике строительства. Ресурсно-сметные нормы на ремонтно-строительные работы: утверждено Министерством архитектуры и строительства Республики Беларусь 12.11.07; введено 01.01.08. — Изд. официальное. — Минск: Минстройархитектуры Республики Беларусь. — 29 см. — (Национальный комплекс нормативно-технических документов в строительстве). — Обложка на белорусском языке. — Заглавие обложки параллельно на белорусском и русском языках.

Сб. 56: Проемы: РСН 8.03.356-2007; взамен сб. 56 «Проемы» (СНБ 8.03.356-02). — 2007 (2010). — III, 98 с. — 200 экз.

Сб. 63: Стеклольные, обойные и облицовочные работы: РСН 8.03.363-2007; взамен сб. 63 «Стеклольные, обойные и облицовочные работы» (СНБ 8.03.363-02). — 2007 (2010). — III, 79 с. — 200 экз.

Нормативно-технические документы по экономике строительства. Ресурсно-сметные нормы на строительные конструкции и работы: утверждено Министерством архитектуры и строительства Республики Беларусь 12.11.07; введено 01.01.08. — Изд. официальное. — Минск: Минстройархитектуры Республики Беларусь.

Сб. 23: Канализация — наружные сети: РСН 8.03.123-2007; взамен сб. 23 «Канализация — наружные сети» (СНБ 8.03.123-2000). — 3-е изд. — 2010. — IV, 121 с. — 200 экз.

Перспективы развития новых технологий в строительстве и подготовке инженерных кадров: сборник научных статей / Министерство образования Республики Беларусь, Гродненский государственный университет им. Янки Купалы; [редколлегия: Т. М. Пецольд (отв. ред.) и др.]. — Гродно: ГрГУ, 2010. — 497 с. — Часть текста на английском, немецком и польском языках. — 150 экз. — ISBN 978-985-515-288-1.

50 лет ОАО «Стройкомплекс» / Министерство архитектуры и строительства Республики Беларусь; [составители: В. С. Бажутов, Л. И. Оношко, В. М. Пеглич]. — Минск, 2010. — 189 с. — 1000 экз.

Сборник индексов изменения стоимости ремонтно-строительных работ и информации об отпускных ценах на материалы и изделия / Министерство архитектуры и строительства Республики Беларусь, Республиканское унитарное предприятие «Республиканский научно-технический центр по ценообразованию в строительстве». — Минск: РНТЦ, 2010 —

Вып. 5: Май. — 2010. — 202 с. — 13-14 экз.

Сборник индексов изменения стоимости, цен и тарифов в строительстве по регионам и в среднем по Республике Беларусь / Министерство архитектуры и строительства Республики Беларусь, Республиканское унитарное предприятие «Республиканский научно-технический центр по ценообразованию в строительстве». — Минск: РНТЦ, 2010 —

Вып. 5: Май, кн. 1. — 2010. — 483 с. — 2125 экз.

Вып. 5: Май, кн. 1 (приложение). — 2010. — 76 с. — 2279 экз.

Вып. 5: Май, кн. 2. — 2010. — 303 с. — 2134 экз.

Часткі будынкаў і збудаванняў

Правила устройства и безопасной эксплуатации лифтов: [утверждено Министерством по чрезвычайным ситуациям Республики Беларусь 31.07.06; введены в действие с 13.09.06]. — 4-е изд. — Минск: ДИЭКОС, 2010. — 150 с.

— 300 экз. — ISBN 978-985-6743-55-2.

Сборник инструкций по обеспечению безопасной эксплуатации лифтов / [Министерство по чрезвычайным ситуациям Республики Беларусь, Департамент по надзору за безопасным ведением работ в промышленности (Госпромнадзор)]. — 7-е изд. — Минск: ДИЭКОС, 2010. — 38 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-6743-57-6.

Ацяпленне, вентыляцыя і кандыцыянаванне паветра ў будынках і збудаваннях

Как построить печь и камин / [автор-составитель Л. С. Конева]. — Минск: Харвест, 2010. — 317 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-16-8542-0.

МАСТАЦТВА. ЗАБАВЫ. ВІДОВІШЧЫ. СПОРТ

Агульныя пытанні мастацтва

Малевич. Классический авангард. Витебск: [альманах]. — Минск: Экономпресс, 2005 —

Вып. 12 / [редколлегия: Дмитрий Сарбабянов и др.]. — 2010. — 288 с. — Часть текста параллельно на русском и английском языках. — Часть текста на английском языке. — 500 экз.

Архітэктара

Баня, сауна: лучшие рекомендации опытных специалистов по строительству русской бани, сауны, походной бани и мини-сауны / [автор-составитель Лариса Станиславовна Конева]. — Москва: АСТ; Минск: Харвест, 2010. — 94 с. — 7000 экз. — ISBN 978-5-17-033299-1 (АСТ). — ISBN 978-985-16-1291-4 (Харвест).

Памятник в воспоминание сражений при Полоцке в 1812 году / [составление, вступительная статья, примечания А. И. Судника; фото: С. М. Прокудин-Горский и др.]. — Полоцк: Полоцкое книжное издательство, 2010. — 61 с. — 2000 экз. — ISBN 978-985-6936-20-6.

Выяўленчае мастацтва. Дэкаратыўна-прыкладнае мастацтва. Маляванне і чарчэнне

Манга-мания. Девочки и девушки / [перевела с английского Т. И. Попова]; иллюстрации Тоби Квармби при участии Роба Холла. — 3-е изд. — Минск: Попурри, 2010. — 31 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-15-1108-8.

Манга-мания. Фантастические существа / [перевела с английского Т. И. Попова]; иллюстрации Тоби Квармби при участии Джона Энгельхардта. — 2-е изд. — Минск: Попурри, 2010. — 31 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-15-1107-1.

Манга-мания. Юноши и мужчины / [перевела с английского Т. И. Попова]; иллюстрации Тоби Квармби при участии Джона Энгельхардта и Роба Холла. — 2-е изд. — Минск: Попурри, 2010. — 31 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-15-1106-4.

Уотсон, Э. У. Искусство рисования карандашом / Эрнест Уотсон; [перевела с английского Е. Л. Орлова]. — Минск: Попурри, 2010. — 151 с. — 3500 экз. — ISBN 978-985-15-1075-3.

Черчение: 9-й класс: решение упражнений по учебному пособию «Черчение. 9 класс» автор В. Н. Виноградов / [составитель С. В. Смолич]. — Минск: Юнипресс, 2010. — 78 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-532-221-5.

Эдвардс, Б. Откройте в себе художника = Drawing on the right side of the brain / Бетти Эдвардс; [перевел с английского П. А. Самсонов]. — 3-е изд. — Минск: Попурри, 2010. — 287 с. — 8000 экз. — ISBN 978-985-15-1017-3.

Дэкаратыўна-прыкладнае мастацтва. Мастацкія промыслы

Вышивка лентами. — Минск: Харвест, 2010. — 255 с. — 10000 экз. — ISBN 978-985-16-7310-6 (в пер.).

Декупаж. Красивый декор своими руками. — Минск: Харвест, 2010. — 255 с. — 10000 экз. — ISBN 978-985-16-8150-7 (в пер.).

Ликсо, Н. Л. Игрушечки из бисера / [Ликсо Наталья Леонидовна]. — Минск: Харвест, 2010. — 35 с. — 7000 экз. — ISBN 978-985-16-8133-0.

Ликсо, Н. Л. Цветы из бисера / [Ликсо Наталья Леонидовна]. — Минск: Харвест, 2010. — 35 с. — 7000 экз. — ISBN 978-985-16-8132-3.

Мурзина, А. С. Шторы и гардины: [более 100 вариантов] / А. С. Мурзина. — Минск: Харвест, 2010. — 254 с. — 7000 экз. — ISBN 978-985-16-7307-6 (в пер.).

Чернышева, Л. А. Лоскутное шитье: 100 лучших образцов / [Чернышева Людмила Александровна]. — Минск: Харвест, 2010. — 255 с. — 7000 экз. — ISBN 978-985-16-7219-2 (в пер.).

Жывапіс. Графіка

Баженова, О. Д. Радзивилловский Несвиж. Росписи костела Божьего Тела / Ольга Баженова. — Минск: Харвест, 2010. — 414 с. — Часть текста и резюме на английском языке. — 1000 экз. — ISBN 978-985-13-9752-1 (в пер.).

Счастный, В. Г. Художники Парижской школы из Беларуси: эссе, биографии, путеводитель / Владимир Счастный; [под редакцией Б. А. Крепака, Н. М. Усовой, Л. В. Хмельницкой]. — Минск: Четыре четверти, 2010. — 174 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-6856-85-6.

Музыка

Чыгрын, С. М. Жыў роднай песняй: нарыс пра беларускага харавога дырыжора, кампазітара і педагога Антона Вальчыка / Сяргей Чыгрын. — Минск: Кнігазбор, 2010. — 86 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6930-99-0.

Белорусская государственная академия музыки (Минск). Научные труды Белорусской государственной академии музыки / Министерство культуры Республики Беларусь, Белорусская государственная академия музыки. — Минск: БГАМ, 1991 — ISSN 2079-6102.

Вып. 22: Теория и практика профессиональной исполнительской и педагогической подготовки в высшей музыкальной школе / [составитель Якобук Вадим Леонтьевич; редколлегия: Е. Н. Дулова (гл. редактор) и др.]. — 2010. — 207 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6837-70-1.

Забавы. Відовішчы. Гульні. Спорт. Тэатр. Сцэнічнае мастацтва. Драматычныя прадстаўленні

Алисейчик, Г. В. Мистерии древних славян и генезис театра / Галина Алисейчик; [научный редактор А. В. Соболевский]. — Минск: БГАИ, 2010. — 171 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-6708-31-5 (в пер.).

Спорт. Гульні. Фізічная культура. Спартыўныя гульні

Бадминтон: методические рекомендации: [для студентов] / Министерство образования Республики Беларусь, Витебский государственный университет им. П. М. Машерова, Кафедра спортивных игр и гимнастики; [автор-составитель: Е. Л. Зубрицкая]. — Витебск: ВГУ, 2010. — 50 с. — 60 экз.

Белорусский государственный университет физической культуры (Минск). Информационно-аналитический бюллетень / Министерство спорта и туризма Республики Беларусь, Белорусский государственный университет физической культуры. — Минск: БГУФК, 2008 —

№ 8 / [составители: Т. Д. Полякова, И. В. Усенко]. — 2010. — 279 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6953-21-0.

Борщ, М. К. Развитие физических качеств спортсменов-паралимпийцев с глубоким нарушением зрения на основе вибрационной стимуляции нервно-мышечного аппарата: методическое пособие / М. К. Борщ; Министерство спорта и туризма Республики Беларусь, Государственное учреждение «Научно-исследовательский институт физической культуры и спорта Республики Беларусь». — Минск: НИИ ФКиС, 2010. — 55 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-90168-2-0.

Врублевский, Е. П. Легкая атлетика: учебно-методическое пособие: [для студентов] / Е. П. Врублевский, Е. А. Масловский; Национальный банк Республики Беларусь, Полесский государственный университет. — Пинск:

ПолесГУ, 2010. — 242 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-516-100-5.

Кобринский, М. Е. Организационно-методические аспекты управления спортом / М. Е. Кобринский, М. М. Эншин; Министерство спорта и туризма Республики Беларусь, Белорусский государственный университет физической культуры. — Минск: БГУФК, 2010. — 217 с. — 200 экз. (1-й з-д 50). — ISBN 978-985-6953-06-7.

Куценко, А. Г. Борьба за жизнь и жизнь в борьбе / Алексей Куценко; [литературная запись, предисловие, послесловие и комментарии Анатолия Тасминского]. — 2-е изд., дополненное. — Минск: Кнігазбор, 2010. — 243 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-6930-93-8.

Литвинович, В. М. Организация и экономика физической культуры и спорта: учебно-методическое пособие / В. М. Литвинович, О. А. Гусарова, Н. Ф. Денисенко; Министерство спорта и туризма Республики Беларусь, Белорусский государственный университет физической культуры. — 2-е изд., исправленное и дополненное. — Минск: БГУФК, 2010. — 117 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-6953-13-5.

Макаров, А. А. Лыжный спорт: учебно-методический комплекс для студентов специальности 1-03 02 01 «Физическая культура» / А. А. Макаров; Министерство образования Республики Беларусь, Полоцкий государственный университет. — Новополоцк: ПГУ, 2010. — 179 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-531-022-9.

Международная научно-практическая конференция государств — участников СНГ по проблемам физической культуры и спорта: доклады пленарных заседаний, Минск, 27–28 мая 2010 г. / [редколлегия: М. Е. Кобринский (главный редактор) и др.]. — Минск: БГУФК, 2010. — 283 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6953-23-4.

Международная научно-практическая конференция государств — участников СНГ по проблемам физической культуры и спорта: материалы международной научно-практической конференции (Минск, 27–28 мая 2010 г.) / [редколлегия: М. Е. Кобринский (главный редактор) и др.]. — Минск: БГУФК, 2010 — ISBN 978-985-6953-08-1.

Ч. 1. — 2010. — 466 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6953-09-8.

Ч. 2. — 2010. — 465 с. — Часть текста на английском языке. — 100 экз. — ISBN 978-985-6953-10-4.

Мехрикадзе, В. В. Толкание ядра: пособие: [для студентов] / В. В. Мехрикадзе, Э. П. Позюбанов, Л. И. Мальцева; Министерство спорта и туризма Республики Беларусь, Белорусский государственный университет физической культуры. — Минск: БГУФК, 2010. — 35 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6902-94-2.

Полвека белорусского биатлона: в лицах и цифрах / [автор текста Г. Л. Москаленко; раздел «Справочная информация» подготовил Е. И. Павловский]. — Минск: БЕЛТА, 2010. — 51 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-6828-48-8.

Президентский спортивный клуб: [информационные материалы о республиканском государственно-общественном объединении]. — Минск: РеМарк, 2010. — 81 с. — 500 экз.

President's Sports Club. — Minsk: РеМарк, 2010. — 81 с. — На английской мове. — 500 экз.

Прэзідэнцкі спартыўны клуб

МОВА. МОВАЗНАЎСТВА. ЛІНГВІСТЫКА. ЛІТАРАТУРА

Мовазнаўства і мовы. Лінгвістыка

Мова і літаратура: матэрыялы 67-й навуковай канферэнцыі студэнтаў і аспірантаў філалагічнага факультэта БДУ (28 красавіка 2010 г.) / Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, Філалагічны факультэт. — Минск: РІВШ, 2010. — 167 с. — Частка тэксту на рускай мове. — 100 экз. — ISBN 978-985-500-358-9.

Идеи. Поиски. Решения: III Международная научно-практическая конференция, г. Минск, 25 ноября 2009 г.: в 2 т. / [редколлегия: И. С. Ровдо — председатель и др.]. — Минск: БГУ, 2010 —

Т. 2. — 2010. — 172 с. — Часть текста на английском и белорусском языках. — 68 экз. — ISBN 978-985-500-282-7 (ошибоч.).

Мосунова, Н. И. Теория перевода: учебно-методический комплекс: [для студентов] / Н. И. Мосунова; [Частное учреждение образования «Минский институт управления»]. — Минск: МИУ, 2010. — 157 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-490-615-7.

Мовы

Акуленко, И. С. Путешествие = Die Reise: учебно-методический комплекс по практике устной и письменной речи немецкого языка для студентов лингвистических специальностей / И. С. Акуленко; Министерство образования Республики Беларусь, Барановичский государственный университет. — Барановичи: БарГУ, 2010. — 173 с. — 60 экз. — ISBN 978-985-498-321-9.

Английский язык: 3-й класс: рабочая тетрадь: пособие для учащихся общеобразовательных учреждений с белорусским и русским языками обучения / [Л. М. Лапицкая и др.]. — Минск: Аверсэв, 2010. — 127 с. — 5100 экз. — ISBN 978-985-533-032-6.

Английский язык: учебно-методический комплекс для студентов специальности 1-70 02 01 «Промышленное и гражданское строительство» / Министерство образования Республики Беларусь, Полоцкий государственный университет; составление и общая редакция Л. Ф. Булойчик, Л. А. Синяк. — 2-е изд. — Новополоцк: ПГУ, 2010. — 195 с. — 160 экз. — ISBN 978-985-531-029-8.

Английский язык: учебно-методическое пособие по практике устной и письменной речи для студентов, изучающих английский язык как второй иностранный / Министерство образования Республики Беларусь, Витебский государственный университет им. П. М. Машерова, Кафедра английской филологии; [автор-составитель: О. П. Осипова]. — Витебск: ВГУ, 2010. — 242 с. — 80 экз. — ISBN 978-985-517-225-4.

Английский язык. Аудиопрактикум: для школьников и абитуриентов / [И. И. Панова и др.]. — Минск: Вышэйшая школа, 2010. — 220 с. + 1 электронно-оптический диск (CD-R). — 2000 экз. — ISBN 978-985-06-1839-9 (в пер.).

Английский язык. Сборник стандартизированных тестов к курсу «English for medical students» (для студентов 1–2 курсов лечебного факультета, занимающихся по базовому учебнику М. Б. Вайнштейн) / [Р. В. Кадушко и др.]; под редакцией Кадушко Р. В.; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Витебский государственный медицинский университет, Кафедра иностранных языков. — Витебск: ВГМУ, 2009. — 247 с. — 700 экз. — ISBN 978-985-466-219-0.

Березовская, С. Н. Основы экономики = Basics of economics: учебно-методическое пособие по деловому английскому языку: для студентов экономических специальностей заочной формы обучения / С. Н. Березовская, Е. В. Климук; Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский государственный экономический университет. — Минск: БГЭУ, 2010. — 43 с. — 925 экз. — ISBN 978-985-484-693-4.

Волшебная шкатулка: рабочая тетрадь-1 по английскому языку: пособие для учащихся 4-го класса учреждений, обеспечивающих получение общего среднего образования, с русским и белорусским языками обучения (повышенный уровень) / [Н. М. Седунова и др.]. — 6-е изд. — Минск: Аверсэв, 2010. — 79 с. — 10600 экз. — ISBN 978-985-529-352-2.

Волшебная шкатулка: рабочая тетрадь-2 по английскому языку: пособие для учащихся 4-го класса учреждений, обеспечивающих получение общего среднего образования, с русским и белорусским языками обучения (повышенный уровень) / [Н. М. Седунова и др.]. — 6-е изд. — Минск: Аверсэв, 2010. — 95 с. — 10100 экз. — ISBN 978-985-529-353-9.

Волшебная шкатулка: тетрадь-словарик по английскому языку: [для учащихся 3–4-х классов / Н. М. Седунова и др.]. — 3-е изд. — Минск: Аверсэв, 2010. — 110 с. — 5100 экз. — ISBN 978-985-529-341-6.

Гвоздович, Е. Н. Безэквивалентная лексика: теория и практика перевода = Non-equivalent words: theory and practice of translation: учебно-методическое пособие / Е. Н. Гвоздович. — Минск: ТетраСистемс, 2010. — 127 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-536-059-0.

Глагол. Времена действительного залога: сборник упражнений по ан-

глийскому языку: [для слушателей факультета довузовской подготовки / Н. А. Бондарева и др.]; Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский государственный экономический университет. — Минск: БГЭУ, 2010. — 33 с. — 1125 экз. — ISBN 978-985-484-709-2.

Гуль, М. В. Книги и музыка = Books and reading. Music: практикум по английскому языку для студентов 4-го курса гуманитарных и педагогических специальностей 1-21 06 01-01 «Современные иностранные языки», 1-02 03 06 «Иностранные языки (английский, немецкий)» / М. В. Гуль; Брестский государственный университет им. А. С. Пушкина. — Брест: БрГУ, 2010. — 79 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-473-534-4.

Денисюк, О. В. Немецкий язык = Deutsch: Окружающая среда. Тексты экологической тематики: учебно-методическое пособие: [для студентов] / О. В. Денисюк; Министерство образования Республики Беларусь, Международный государственный экологический университет им. А. Д. Сахарова, Кафедра иностранных языков. — Минск: МГЭУ, 2010. — 63 с. — 67 экз. — ISBN 978-985-6931-32-4.

Жук, И. В. Вводно-фонетический курс по испанскому языку для начинающих: учебно-методическое пособие: [для студентов] / И. В. Жук, О. В. Сакович; Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский государственный экономический университет. — Минск: БГЭУ, 2010. — 163 с. — 135 экз. — ISBN 978-985-484-638-5.

История Франции: учебное пособие для студентов высших учебных заведений по специальности «Современные иностранные языки»: в 3 т. — Минск: Вышэйшая школа, 2001–2010.

Т. 3 / П. И. Примак, Т. П. Примак, Л. Руайе. — 2010. — 262 с. — Переплет и текст на французском языке. — 1000 экз. — ISBN 978-985-06-1845-0 (в пер.).

Калочкова, Т. В. Английский язык: весь школьный курс в таблицах / [Калочкова Татьяна Валерьевна]. — Минск: Юнипресс, 2010. — 223 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-532-210-9.

Койрович, М. В. Совершенствуем грамматику: практика и тесты = Improve and test your grammar: пособие: в 2 ч. / М. В. Койрович, Л. И. Василевская; Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский государственный экономический университет. — 2-е изд., стереотипное. — Минск: БГЭУ, 2010. — 110 экз. — ISBN 978-985-484-694-1.

Койрович, М. В. Совершенствуем грамматику: практика и тесты = Improve and test your grammar: пособие: в 2 ч. / М. В. Койрович, Л. И. Василевская; Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский государственный экономический университет. — Минск: БГЭУ, 2009–2010. — 180 с. — 625 экз. — ISBN 978-985-484-685-9.

Латинский язык: словарь-справочник: для студентов гуманитарных факультетов / Брестский государственный университет им. А. С. Пушкина; [авторы-составители: А. Н. Грицук, Е. А. Митюкова]. — Брест: БрГУ, 2010. — 63 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-473-536-8.

Межкультурная коммуникация = Interkulturelle Kommunikation: учебно-методическое пособие для студентов лингвистических специальностей высших учебных заведений / Министерство образования Республики Беларусь, Барановичский государственный университет; [составители: Т. Н. Ступчик, Я. Ханц]. — Барановичи: БарГУ, 2010. — 68 с. — 70 экз. — ISBN 978-985-498-308-0.

Немецкий с интересом = Deutsch mit Interesse: практикум по немецкому языку для студентов специальности 1-02 03 06-02 — Немецкий язык. Английский язык: в 2 ч. / Министерство образования Республики Беларусь, Гродненский государственный университет им. Янки Купалы. — Гродно: ГрГУ, 2007–2009.

Ч. 2 / К. Ч. Ольшевская, Л. Мархофф, Н. И. Власюк. — 2009. — 87 с. — 120 экз. — ISBN 978-985-515-185-3.

Панова, И. И. Английский язык: устные темы и тексты для чтения: пособие для подготовки к экзаменам / И. И. Панова, Е. Б. Карневская, Е. А. Мисуню. — 5-е изд., переработанное и дополненное. — Минск: Юнипресс, 2010. — 318 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-532-202-4.

Страноведение Германии: учебно-методическое пособие для студентов

лингвистических специальностей / Министерство образования Республики Беларусь, Барановичский государственный университет; [составитель И. С. Акуленко]. — Барановичи: БарГУ, 2010. — 192 с. — 60 экз. — ISBN 978-985-498-322-6.

Точилина, А. К. Супертренинг. Английский язык: материалы для подготовки к централизованному тестированию / А. К. Точилина. — 2-е изд., переработанное и дополненное. — Минск: ТетраСистемс, 2010. — 142 с. — 5100 экз. — ISBN 978-985-536-055-2.

Французский язык для экономистов: учебно-методическое пособие: [для слушателей] / Академия управления при Президенте Республики Беларусь; [составитель О. П. Жевнерчук]. — Минск: Академия управления при Президенте Республики Беларусь, 2010. — 114 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-457-998-6.

Щуцкий, А. Б. Семья и семейная жизнь = Family & family life: учебно-методическое пособие для студентов лингвистических специальностей / А. Б. Щуцкий, В. К. Коновалик, Е. Г. Карапетова; Министерство образования Республики Беларусь, Барановичский государственный университет. — Барановичи: БарГУ, 2010. — 140 с. — 105 экз. — ISBN 978-985-498-328-8.

English grammar and practice: учебно-методическое пособие: [для аспирантов]: в 3 ч. / Академия управления при Президенте Республики Беларусь; [автор-составитель А. Г. Храменков]. — Минск: Академия управления при Президенте Республики Беларусь, 2007–2010. — ISBN 978-985-457-725-8.

Ч. 3. — 2010. — 122 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-457-978-8. — ISBN 978-985-457-724-1 (ошибоч.).

Alekseyeva, G. Z. Latin in English for the first year medical students / [G. Z. Alekseyeva]; edited under the direction of R. V. Kadushko; Ministry of Health of the Republic of Belarus, Vitebsk State Medical University, Chair of Foreign Languages. — Vitebsk: VSMU, 2010. — 128 с. — На английской мове. — 300 экз. — ISBN 978-985-466-219-0.

Аляксеева, Г. З. Латинская мова. Дапаможнік па латынскай мове для студэнтаў 1 курса медыцынскага ўніверсітэта, якія навучаюцца на англійскай мове.

Русская мова

Историческая грамматика русского языка: учебно-методический комплекс: [для студентов] / Министерство образования Республики Беларусь, Витебский государственный университет им. П. М. Машерова, Кафедра общего и русского языкознания; [авторы-составители: Л. М. Вардомацкий, Е. Ю. Вардомацкая]. — Витебск: ВГУ, 2010. — 245 с. — 130 экз. — ISBN 978-985-517-155-4.

Мурина, Л. А. Русский язык: учебное пособие для 11-го класса общеобразовательных учреждений с белорусским и русским языками обучения / [Л. А. Мурина, Ф. М. Литвинко, Е. Е. Долбик]. — Минск: Национальный институт образования, 2010. — 277 с. — 136200 экз. — ISBN 978-985-465-677-9 (в пер.).

Русский язык. Читаем тексты по экономической теории: учебно-методическое пособие: [для иностранных студентов]: в 2 ч. / Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский государственный экономический университет. — [2-е изд.]. — Минск: БГЭУ, 2009–2010.

Ч. 2 / Н. В. Молочко. — 2010. — 147 с. — 115 экз. — ISBN 978-985-484-696-5.

Беларуская мова

Беларуская мова: вучэбны дапаможнік для 11-га класа агульнаадукацыйных устаноў з беларускай і рускай мовамі навучання / [Валочка Г. М. і інш.]. — Мінск: Нацыянальны інстытут адукацыі, 2010. — 253 с. — 136200 экз. — ISBN 978-985-465-681-6 (у пер.).

Беларуская мова: (прафесійная лексіка): вучэбна-метадычны комплекс: [для студэнтаў / Прыватная ўстанова адукацыі «Мінскі інстытут кіравання»; складальнік Л. І. Шпакоўская]. — 2-е выд. — Мінск: МІК, 2010. — 245 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-490-643-0.

Зраківа, В. А. Беларуская мова. Эканамічная лексіка: вучэбны дапаможнік для студэнтаў вышэйшых навучальных устаноў па эканамічных спецыяльнасцях / В. А. Зраківа, А. В. Губкіна. — 2-е выд., дапоўненае і

перапрацаванае. — Мінск: Издательство Гревцова, 2010. — 214 с. — 1200 экз. — ISBN 978-985-6826-91-0.

Клуцдук, С. С. Слова да слова — будзе мова: дыялектны слоўнік в. Фядоры: для студэнтаў філалагічнага факультэта / С. С. Клуцдук; Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт ім. А. С. Пушкіна. — Брэст: БрДУ, 2010. — 100 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-473-542-9.

5446. **Леванцэвіч, А. В.** Гісторыя беларускай літаратурнай мовы: вучэбна-метадычны комплекс для студэнтаў-завочнікаў / А. В. Леванцэвіч; Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт ім. А. С. Пушкіна. — Брэст: БрДУ, 2010. — 90 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-473-533-7.

Мовазнаўства: матэрыялы IV Міжнароднага кангрэса беларусістаў «Беларуская культура ў кантэксце культур еўрапейскіх краін», Мінск, 6–9 чэрвеня 2005 г. / [пад рэдакцыяй Сяргея Запрудскага, Генадзя Цыхуна]. — Мінск: Лімарыус, 2010. — 230 с. — Частка тэксту на польскай і рускай мовах. — 300 экз. — ISBN 978-985-69-68-02-3.

Развіццё маўлення на ўроках беларускай мовы: 4-ты клас: дапаможнік для вучняў пачатковых класаў / [укладальнікі: С. В. Вячорка, І. В. Прошчанка]. — 2-е выд. — Мазыр: Белы Вецер, 2010. — 30 с. — 363 экз. — ISBN 978-985-538-065-9.

Рамза, Т. Р. Беларуская мова? 3 задавальнем! для замежных навучэнцаў / Т. Р. Рамза. — Мінск: Вышэйшая школа, 2010. — 310 с. + 1 электронна-апытны дыск (CD-R). — 1200 экз. — ISBN 978-985-06-1820-7 (у пер.).

Літаратура

на паўночна-германскіх мовах

Ніемі, М. Папулярная музыка з Вітуль: раман / Мікаэль Ніемі; пераклад са шведскай мовы [Вольгі Цьвіркі]. — Мінск: Логвінаў І. П., 2010. — 314 с. — (BYBOOKS). — 750 экз. (1-шы з-д 100). — ISBN 978-985-6901-75-4.

Руская літаратура

Ахматова, А. А. Лирика / Анна Ахматова; [автор-составитель Мирослав Вячеславович Адамчик]. — Минск: Харвест, 2010. — 95 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-16-7800-2 (в пер.).

Есенин, С. А. Лирика / Сергей Есенин; [автор-составитель Мирослав Вячеславович Адамчик]. — Минск: Харвест, 2010. — 95 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-16-7799-9 (в пер.).

Літаратура Беларусі на рускай мове

Воронов, И. Virtuoz: роман / Игорь Воронов. — Минск: Книжный Дом, 2010. — 383 с. — 2050 экз. — ISBN 978-985-17-0166-3 (в пер.).

Гринев, В. Д. Мотивы: стихотворения, песни / Венедикт Гринев; [автор вступительной статьи Галина Сташкевич; рисунки Галины Худницкой]. — Полоцк: Полоцкое книжное издательство, 2010. — 71 с. — Часть текста на украинском языке. — 99 экз. — ISBN 978-985-6936-15-2 (в пер.).

Данилов, С. Б. Прощу простить: [фантастика] / Сергей Данилов. — Минск: В. Хурсик, 2010. — 301 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-6888-34-5.

Денисов, Л. Д. Жизнь: сборник поэзии и прозы / Денисов Леонид Дмитриевич. — Минск: Логвинов И. П., 2010 —

Кн. 3. — 2010. — 154 с. — Часть текста на белорусском языке. — 50 экз. — ISBN 978-985-6901-71-6.

Дыханием единым = Подыхам адзіным: коллективный сборник авторов и поклонников альманаха «Гоман»: [в 2 т.]. — Минск: Смэзлок, 2009–2010.

Т. 2. — 2010. — 423 с. — Часть текста на белорусском и украинском языках. — Содержит авторов: Атрахімовіч В., Балашов А., Бобровицкая Н., Богдановіч Л., Боянков П., Буланый А., Вербицкая О., Владыхтикова С. (Владыко-Рыхтикова Л.), Вольнец Д., Герасимик Н., Гетманчук У., Гончаренко Е., Гуков И., Гучок Я., Домніч В., Драгун Г., Ена В. (Халимоненко В. А.), Ермоленко М., Зарембо Р., Змитрошенко О., Иванченко А., Кисель Т., Концевой Г., Кремнева А., Кучмель В., Лис Г., Лис О., Лога А., Малышкин В., Малышкин Н., Малышкина А., Михнович Л., Молчанская Л., Никитина М., Никифорович М., Опекунов В., Павловская В., Пасынкова Людмила (Эмилия Михайловна), Полазава Л., Прокопенко О., Пусов Г., Раманчук Р., Рыхтиков-Владыко В., Салтанова В., Самойлов В., Селиверстова Т., Смалянічэнка А., Совет-

ная Н., Станкевич А., Стэцко Т., Супрун К., Графімчук М., Феоктистов Д., Харченко В., Цеханович В., Цыплюк С., Чайко Л., Шабанова Р., Шувалова Л., Шушко-Кандратовіч С., Щербакова В., Яскевіч Б. — 200 экз. — ISBN 978-985-6917-68-7 (в пер.).

Котляров, И. Г. В днях, к самозабвенно не готовых...: стихи / Изяслав Котляров. — Минск: Четыре четверти, 2010. — 231 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-6856-93-1.

Крымов, Е. Большая ломка: роман / Егор Крымов. — Минск: Книжный Дом, 2010. — 382 с. — 2050 экз. — ISBN 978-985-17-0165-6 (в пер.).

Крымов, Е. Клятвопреступник: роман / Егор Крымов. — Минск: Книжный Дом, 2010. — 382 с. — 2050 экз. — ISBN 978-985-17-0163-2 (в пер.).

Крымов, Е. Маков цвет: роман / Егор Крымов. — Минск: Книжный Дом, 2010. — 382 с. — 2050 экз. — ISBN 978-985-17-0164-9 (в пер.).

Лебедева, Т. А. Молчание: стихотворения / Татьяна Лебедева. — Минск: Книгазбор, 2009. — 102 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6930-73-0.

Марчук, Г. В. Сладкие слезы: дневник / Георгий Марчук. — Минск: Адукацыя і выхаванне, 2010. — 245 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-471-368-7 (в пер.).

Маслюкова, О. И. «Рай» во тьме / Ольга Маслюкова. — Минск: Четыре четверти, 2010. — 251 с. — 500 экз. — В переплете. — ISBN 978-985-6856-61-0 (ошибоч.).

Наследышева, Е. С. Болью вспаханные души: записки сестры милосердия / Елена Наследышева; [художник С. Пискун]; Союз сестричества милосердия Белорусской Православной Церкви. — Минск: Книгазбор, 2010. — 37 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-6976-03-5.

Новиков, М. К. По бескрайним далям, по лесным просторам: стихи / Михаил Новиков. — Минск: Смэлток, 2005.

Кн. 2 / [автор вступительной статьи Анатолий Зэкаў]. — 2010. — 214 с. — Часть текста на белорусском языке. — 300 экз. — ISBN 978-985-6917-65-6 (в пер.).

Пасынкова, Э. М. Не ропщи: стихи, баллады, сказания / Людмила Пасынкова. — Минск: Смэлток, 2010. — 118 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6917-66-3 (в пер.).

Разумова, В. И. Отвечать за все: повесть / В. И. Разумова. — Гродно: Гродненская типография, 2010. — 127 с. — 115 экз. — ISBN 978-985-6835-76-9 (в пер.).

Рымша, В. М. Я выпью красного вина: стихи / Владимир Рымша. — Минск: Издательство Виктора Хурсика, 2010. — 76 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-6888-35-2.

Симанович, Д. Г. Скрипка Шагала, или Здесь осталась его душа: стихи / Давид Симанович. — Минск: Медисонт, 2010. — 47 с. — 400 экз. — ISBN 978-985-6887-71-3.

Соколов, С. А. Ксюша: повесть / Станислав Соколов. — Минск: З. Колас, 2010. — 102 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-6783-87-9 (в пер.).

Соловьев, И. И. День за днем: стихи / Иван Соловьев. — Слоним: Слонимская типография, 2010. — 103 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-6602-82-8.

Соловьева, Н. Осень ставит спектакли: стихи / Наталья Соловьева; [автор предисловия Игорь Бояринцев]. — Минск: Медисонт, 2010. — 181 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-6887-69-0.

Суслов, А. А. Творцы Победы: документальные очерки / Александр Суслов. — Минск: Литература і Мастацтва, 2010. — 157 с. — 1400 экз. — ISBN 978-985-6941-23-1 (в пер.).

Трушкевич, А. И. Ты останешься в сердце моем: стихи / Анатолий Трушкевич. — Минск: Логвинов И. П., 2010. — 74 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-6901-76-1.

Яблоневый бонсай: сборник стихов и прозы. — Гомель: Барк, 2010. — 155 с. — Содержит авторов: Величко Л., Власов А., Галатин В., Гурская И., Дорошко Т., Исачев Я., Коляда А., Крох Е., Крулякова Р., Кудрявцев А., Кудцвалов И., Лугинина Е., Мезина Л., Мороз С., Прибыльская Э., Пулькин Л., Равченко О., Рябинин В., Тренкунова А., Хомутовская Т., Юрченко А. — 99 экз. — ISBN 978-985-6763-53-6.

Українська література

Мурашкевич, В. С. Ріка літ пропливла: вірші / Володимир Мурашкевич. — Брест: Альтернава, 2010. — 122 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-521-160-1.

Мурашкевич, У. С. Рака гадоў праплыла.

Беларуская літаратура

Агмень: зборнік вершаў [сяброў паэтычнага аб'яднання] / Дзяржаўна ўстанова «Палац культуры горада Маладзечна»; [укладальнік Таццяна Атрошанка; прадамовы Святланы Сароки, Алеся Бадака]. — Минск: Книгазбор, 2010. — 107 с. — Частка тэксту на рускай мове. — Змяшчае аўтараў: Атрошанка Т., Бельская М., Бельскі П., Біль Г., Боговец С., Бородако Л., Бярэзіна Т., Важнік А., Ганусевіч С., Гардынец Л., Дурко І., Дурко Н., Елецкова А., Касаты С., Кривичанка Н., Мінчукова Н., Сысун Л., Хіхіч В., Цішко В., Шукин О. — 100 экз. — ISBN 978-985-6930-84-6 (у пер.).

Анапрэнка, Я. Р. Грушэнскія пролагі: фальклорна-этнографічны раман / Я. Р. Анапрэнка. — Выд. 2-е, выпраўленае і дапоўненае. — Минск: Экспрэс Прынт, 2009. — 381 с. — 200 экз.

Анапрэнка, Я. Р. Лоеўскія пролагі: гісторыка-біяграфічны раман / Я. Р. Анапрэнка. — Минск: Экспрэс Прынт, 2010. — 305 с. — 300 экз.

Анапрэнка, Я. Р. Пролагі: [гісторыка-біяграфічны раман] / Я. Р. Анапрэнка. — Минск: Экспрэс Прынт, 2009. — 463 с. — 200 экз.

Бураўкін, Г. М. Лісты да запатрабавання: вершы і паэмы / Генадзь Бураўкін; [мастак Павел Татарнікаў]. — Минск: Книгазбор, 2010. — 335 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-6930-87-7 (у пер.).

Бутэвіч, А. І. Каралева не здраджвала каралю, або Каралеўскае шлюбаванне ў Новагародку: [займальны аповед пра каханне 17-гадовай беларускай князёўны Соф'і Гальшанкай і 70-гадовага караля польскага Ягайлы: раман] / Анатолий Бутэвіч. — Минск: Літаратура і Мастацтва, 2010. — 318 с. — 1450 экз. — ISBN 978-985-6941-35-4 (у пер.).

Валько, М. Бім-бом: вершы, загадкі, проза / Міхась Валько. — Нясвіж: Нясвіжская ўзбуйненая друкарня, 2010. — 84 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6796-48-0 (у пер.).

Выхота, В. А. Прылятаюць з неба знічкі: дасціпныя вершаваныя замалёўкі з жыцця: выбранае / Валянціна Выхота; [аўтар прадамовы Анатолий Валахановіч]. — Минск: Смэлтак: Энцыклапедыкс, 2010. — 68 с. — Частка тэксту паралельна на нямецкай мове. — 100 экз. — ISBN 978-985-6917-69-4 (Смэлтак). — ISBN 978-985-6958-11-6 (Энцыклапедыкс).

Выхота, В. А. Сонейка нас пеставала: вершаваныя замалёўкі з жыцця / Валянціна Выхота; [аўтар прадамовы Анатолий Валахановіч]. — Минск: Смэлтак: Энцыклапедыкс, 2010. — 32 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6917-70-0 (Смэлтак). — ISBN 978-985-6958-12-3 (Энцыклапедыкс).

Гурскі, В. Р. Польмя гневу: апавяданні / Васіль Гурскі. — Минск: Книгазбор, 2010. — 211 с. — 700 экз. — ISBN 978-985-6930-96-9.

Зялкоўскі, Я. Ф. Што кранула душу: вершы, паэмы, апавяданні, казкі, п'еса / Яўген Зялкоўскі. — Минск: Книгазбор, 2010. — 107 с. — 237 экз. — ISBN 978-985-6930-95-2.

Карыцька, С. С. Зачараваны родным краем: зборнік вершаў / Сяргей Карыцька; [аўтар уступнага артыкула Марыя Ляшук]. — Минск: Тэхналогія, 2010. — 207 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-458-200-9.

Коўш, Г. В. Крокі ў тумане: вершы / Генадзь Коўш. — Минск: Книгазбор, 2010. — 111 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6930-97-6.

Кукара, А. Ведае сэрца: [вершы, паэмы, санеты, бестэарыі, рандо] / Алякс Кукара. — Минск: Экспрэс друк, 2010. — 179 с. — 200 экз.

Кусянкоў, М. С. Хмель каля вольхі: раман / Мікола Кусянкоў. — Минск: Мастацкая літаратура, 2010. — 238 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-02-1205-4 (у пер.).

Пазнякоў, М. П. Паміж радасцю і болям: апавяданні, эсэ, абразкі, гумар / Міхась Пазнякоў. — Минск: Чатыры чвэрці, 2010. — 194 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-6856-92-4.

Рыбак, А. П. Хрумак: раман, апоўсець, эсэ / Алякс Рыбак. — Минск: В. Хурсік, 2010. — 422 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-6888-39-0.

Семнацатай вясной: зборнік сучаснай беларускай прозы і крытыкі / [укладальнікі: Лада Алейнік, Мікола Мінзер]. — Минск: Літаратура і Мастацтва, 2010. — 190 с. — Змяшчае аў-

тараў: Быкаў В., Навуменка І., Стральцоў М., Чыгрынаў І. — Змяшчае аўтараў артыкулаў: Бугаёў Дз., Васючэнка П., Сінькова Л. — 2500 экз. — ISBN 978-985-6941-32-3 (у пер.).

Танк, М. Збор твораў: у 13 т. / Максім Танк; [рэдкалегія: У. В. Гніламедаў і інш.; прадамова В. В. Зуёнка]; Нацыянальная акадэмія навук Беларусі, Інстытут мовы і літаратуры ім. Якуба Коласа і Янкі Купалы. — Минск: Беларуская навука, 2006. — ISBN 985-08-0699-0. — ISBN 978-985-08-0699-4 (у пер.).

Т. 10: Дзённікі (1960–1994) / [укладальнікі: У. І. Мархель, С. У. Калядка; падрыхтоўка тэкстаў і каментар: У. М. Казбярук, А. У. Бразгуноў, А. Р. Шакун; рэдактар тома А. У. Бразгуноў]. — 2010. — 917 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-08-1149-3.

Узлёт: паэтычны альманах / [складанне: Кукара Аляксандр Уладзіміравіч; рэдакцыя: Анапрэнка Якаў Рыгоравіч]. — Минск: Экспрэс-друк, 2010. — 118 с. — Змяшчае аўтараў: Аляксева А., Анапрэнка Я., Андрыявец М., Анікеенка Н., Архіпава С., Асіпцова С., Бабраўнічы А., Бараўцова Р., Белая Н., Булаўка В., Бульга І., Бутанаў М., Вацаранка Т., Вінічэнка Л., Власенка М., Гаргуева В., Гладкая Л., Глухаторанка Н., Грабцэвіч А., Грушко В., Даніленка В., Даманова М., Ефіменка К., Жураўскі В., Захараў В., Івашкевіч Т., Казак Ю., Казлова В., Каласан Г., Камендава Т., Канапелька А., Кароткі В., Карпік А., Кацуба А., Кірдаева М., Кляева Н., Кончыч Н., Коцур Л., Крысанова А., Кукара А., Ласоўская Н., Леванькова І., Луданік П., Малееў У., Міхалюк С., Мышкавец С., Мядзведзеў Дз., Навуменка Г., Неўмяржыцкая В., Папруга С., Пасканная Г., Пастушэнка А., Паўліўская Н., Паўлючэнка В., Пахомова А., Пашкевіч В., Петруненка Г., Петухова Л., Пінчук А., Прысчык Г., Пустошная С., Пяшкун І., Пяшкун Н., Рабянок І., Раманенка І., Станілевіч А., Сузько В., Сусла Г., Татарынова Т., Трухан Г., Туравец В., Філіпенка В., Цімашэнка А., Цітова Л., Ціханчук А., Цярэня А., Чарнаморчанка Н., Чэрнікава І., Шамела Дз., Шкудун М., Шульган Н., Юрусава М., Юрчанка В., Янчанкава Ж., Яскевіч А., Яцко А. — 200 экз.

Хадамовіч, А. Несымэтрычныя сны / Андрэй Хадамовіч. — Минск: І. П. Логвінаў, 2010. — 118 с. — 1000 экз. (1-шы з-д 500). — ISBN 978-985-6901-63-1.

Чантарыцкая, Ю. Добра, што даў Бог жыццё чалавеку: [вершы] / Юзэфа Чантарыцкая. — Минск: Медысон, 2010. — 99 с. — 99 экз. — ISBN 978-985-6887-73-7.

Шпадарук, У. М. У згодзе з сумленнем: выбранае / Уладзімір Шпадарук; [прадамова Івана Штэйнера]. — Минск: Книгазбор, 2010. — 311 с. — Частка тэксту на рускай мове. — 300 экз. — ISBN 978-985-6930-94-5.

Польская літаратура

Міцкевіч, А. Пілігрым = Pielgrzym: [вершы] / Адам Міцкевіч; [пераклад на беларускую мову, укладанне Георгія Шэўмера; карціны і малюнкi В. Ваньковіча і інш.]. — Минск: Книгазбор, 2010. — 15 с. — Тэкст паралельна на беларускай і польскай мовах. — 10-00 экз. — ISBN 978-985-6976-01-1.

Літаратура на індаіранскіх мовах

Омар Хайям. Рубаи / Омар Хайям; [автор-составитель Мирослав Вячеславович Адамчик]. — Минск: Харвест, 2010. — 95 с. — 7000 экз. — ISBN 978-985-16-7899-6 (в пер.).

Мастацкая літаратура для дзяцей і юнацтва

Янсан, Т. Маленькія тролі і вялікая паводка: [для малодшага школьнага ўзросту] / Тувэ Янсан; [пераклала з шведскай Наста Лабада; рэдактар перакладу Зміцер Колас; ілюстрацыі Тувэ Янсан]. — Минск: З. Колас, 2010. — 52 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-6783-85-5 (у пер.).

Аксаков, С. Т. Аленькія цветочки: сказка ключницы Пелагеи: издание с адаптированными пересказом: [для чтения взрослыми детям] / С. Т. Аксаков; [иллюстрации Натальи Сустровой, Николая Козлова]; Беларуская Праваславная Царква. — Минск: Издательство Дмитрия Харченко, 2010. — 56 с. — 7000 экз. — ISBN 978-985-6876-77-9.

Андерсен, Х. К. Принцесса на горошине: [для дошкольного и младшего школьного возраста] / Ханс Кристиан

Андерсен; [художники: Виктор Чайчук и Александр Ткачук; литературная обработка Сергея Кузьмина]. — Минск: Книжный Дом, 2010. — 10 с. — 8050 экз. — ISBN 978-985-17-0170-0.

Андерсен, Х. К. Русалочка: [для дошкольного и младшего школьного возраста] / Ханс Кристиан Андерсен; [художники: Виктор Чайчук и Александр Ткачук; литературная обработка Сергея Кузьмина]. — Минск: Книжный Дом, 2010. — 10 с. — 8050 экз. — ISBN 978-985-17-0169-4.

Волшебное кольцо: [русская народная сказка: для дошкольного и младшего школьного возраста] / литературная обработка Сергея Кузьмина; художники: Виктор Чайчук и Александр Ткачук]. — Минск: Книжный Дом, 2010. — 10 с. — 8050 экз. — ISBN 978-985-17-0172-4.

Гримм, Я. Стопнанные туфельки: [для дошкольного и младшего школьного возраста] / братья Гримм; [художники: Виктор Чайчук и Александр Ткачук; литературная обработка Сергея Кузьмина]. — Минск: Книжный Дом, 2010. — 10 с. — 8050 экз. — ISBN 978-985-17-0168-7.

Изюмский, Б. В. Ханский ярлык: историческая повесть: [для среднего школьного возраста] / Борис Изюмский. — Минск: Беларуская Праваславная Царква (Белорусский Экзархат Московского Патриархата), 2010. — 103 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-511-265-6.

Киплинг, Р. Отважные мореплаватели: повесть: [для среднего школьного возраста] / Редьярд Киплинг. — Минск: Беларуская Праваславная Царква (Белорусский Экзархат Московского Патриархата), 2010. — 95 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-511-255-7.

Лиса и Рак: [русская народная сказка: для дошкольного и младшего школьного возраста] / литературная обработка Татьяны Кузьминой; художники: Ирина и Владимир Пустоваловы]. — Минск: Книжный Дом, 2010. — 10 с. — 8050 экз. — ISBN 978-985-17-0175-5.

Медведь и Собака: [русская народная сказка: для дошкольного и младшего школьного возраста] / литературная обработка Сергея Кузьмина; художники: Ирина и Владимир Пустоваловы]. — Минск: Книжный Дом, 2010. — 10 с. — 8050 экз. — ISBN 978-985-17-0173-1.

Медведь – липовая нога: [русская народная сказка: для дошкольного и младшего школьного возраста] / литературная обработка Сергея Кузьмина; художники: Ирина и Владимир Пустоваловы]. — Минск: Книжный Дом, 2010. — 10 с. — 8050 экз. — ISBN 978-985-17-0174-8.

Пушкин, А. С. Повести Белкина: роман, повести / А. С. Пушкин. — Минск: Мастацкая літаратура, 2010. — 148 с. — 2000 экз. — ISBN 978-985-02-1197-2.

Русские сказки. — Минск: Харвест, 2010. — 255 с. — 7000 экз. — ISBN 978-985-16-8230-6 (в пер.).

Толстой, Л. Н. Три медведя: [для дошкольного и младшего школьного возраста] / Лев Толстой; [художники: Виктор Чайчук и Александр Ткачук]. — Минск: Книжный Дом, 2010. — 10 с. — 8050 экз. — ISBN 978-985-17-0171-7.

Туричин, И. А. Крайний случай: сказ о солдате Иване и Фрице – рыжем лисе: [для младшего школьного возраста] / Илья Туричин; [художник А. П. Коршакевич]. — Минск: Издательство Белорусского Экзархата, 2010. — 69 с. — 3500 экз. — ISBN 978-985-511-271-7 (в пер.).

Літаратура Беларусі на рускай мове

Игнатенко, Н. А. История про Варю и Дубовенка: [для дошкольного и младшего школьного возраста] / Наталья Игнатенко. — Минск: Пачатковая школа, 2010. — 10 с. — 2000 экз. — ISBN 978-985-6947-31-8.

Панова, В. Ф. Печерский подвижник: сказание о Феодосии: историческая повесть: [для среднего школьного возраста] / Вера Панова. — Минск: Беларуская Праваславная Царква (Белорусский Экзархат Московского Патриархата), 2010. — 87 с. — 5000 экз. — ISBN 978-985-511-254-0.

Торбецкая, И. А. Удивительные приключения Гориуси: [повесть-сказка] / Ирина Торбецкая; [художник Анна Ходаненок]. — Минск: Союз евангельских христиан баптистов в Республике Беларусь, 2010. — 154 с. — 3010 экз. — ISBN 978-985-90212-2-0 (в пер.).

Беларуская літаратура

Беларускія народныя казкі: расказваў неяк Міхалка з Данеяк: [для дашкольнага і малодшага школьнага ўзросту / мастак У. С. Пашчасцеў]; літаратурная апрацоўка Анатоля Клышкі. — Мінск: Народная асвета, 2010. — 127 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-03-1352-2.

Жабко, Я. Г. Ці то казка, ці то быль?.. / Яніна Жабко; [прадмова: Ладуцька Л. К.]. — Мінск: Беларусь, 2010. — 101 с. — Частка тэксту на рускай мове. — 1000 экз. — ISBN 978-985-01-0846-3.

Усціновіч, Ю. Яська і конік ягоны Грыўка: казка: прысвячаецца вялікай пераможце нашых продкаў на полі Грунвальдскім / Юры Усціновіч; мастак Іван Іваню. — Мінск: І. П. Логвінаў, 2010. — 28 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-6901-77-8.

Тэорыя літаратуры. Вывучэнне літаратуры. Літаратурная тэхніка

Воропаева, В. С. Тетрадь по литературному чтению: 4-й класс: приложение к учебнику «Литературное чтение» для 4-го класса общеобразовательной школы с русским языком обучения (авторы: В. С. Воропаева, Т. С. Куцанова) / В. С. Воропаева, Т. С. Куцанова. — 3-е изд. — Мінск: Аверсэв, 2010. — 110 с. — 6100 экз. — ISBN 978-985-529-340-9.

Замысел и воплощение: формы и способы реализации авторских идей в художественном произведении: сборник научных трудов / Министерство образования Республики Беларусь, Факультет русской филологии УО «Белорусский государственный педагогический университет им. Максима Танка», Кафедра гуманитарных дисциплин ГУО «Минский областной институт развития образования». — Мінск: Рига: Лайма, 2009. — 55 с. — 50 экз.

Современные писатели Франции = Dictionnaire des écrivains contemporains de langue française: [энциклопедия, составленная самими писателями / под редакцией Жерома Гарсэна]; перевод с французского [Ирины Драбкиной]. — Мінск: Четыре четверти, 2010. — 375 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6856-94-8.

Беларуская літаратура

Літаратуразнаўства. Этналогія: матэрыялы IV Міжнароднага кангрэса беларусістаў «Беларуская культура ў кантэксце культур еўрапейскіх краін», Мінск, 6–9 чэрвеня 2005 г. / [пад рэдакцыяй Ірыны Багдановіч, Тацяны Валодзінай]. — Мінск: Лімарыус, 2010. — 297 — Частка тэксту на польскай, рускай і украінскай мовах. — 300 экз. — ISBN 978-985-6968-01-6.

Падстаўленка, В. Ф. Беларуская літаратура першай паловы XX ст.: вучэбна-метадычны комплекс: [для студэнтаў] / В. Ф. Падстаўленка; Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, Віцебскі дзяржаўны ўніверсітэт ім. П. М. Машэрава, Кафедра беларускай літаратуры. — Віцебск: ВДУ, 2010. — 119 с. — 60 экз. — ISBN 978-985-517-124-0.

Штэйнер, І. Ф. Alma mater universitatis: [зборнік навукова-папулярных артыкулаў і нарысаў] / І. Ф. Штэйнер; [навуковы рэдактар: В. У. Ярац]; Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт ім. Францыска Скарыны. — Гомель: ГДУ, 2010. — 195 с. — Частка тэксту на рускай мове. — 100 экз. — ISBN 978-985-439-475-6.

Штэйнер, І. Ф. Криница, из которой пил святой: философия поэзии Алеся Рязанова / Иван Штэйнер. — Мінск: РИВШ, 2010. — 160 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-500-351-0.

ГЕАГРАФІЯ. БІЯГРАФІІ. ГІСТОРЫЯ Краязнаўства

Луцінецкая памяць. Дадатак 4: Духоўнасць / запіс успамінаў, рэдагаванне і ўкладанне Тацяны Канапацкай. — Мінск: В. Хурсік, 2010. — 355 с. — Частка тэксту на рускай мове. — 500 экз. — ISBN 978-985-6888-38-3.

Паноў, С. В. Чалавек і свет: «Мая Радзіма — Беларусь»: 4-ты клас: рабочы сшытак / С. В. Паноў. — Мінск: Юніпресс, 2010. — 74 с. — 10000 экз. — ISBN 978-985-507-215-4.

Іран / Отдел культуры посольства Исламской Республики Иран в РБ. — Мінск, 2010. — 47 с. — 10000 экз.

Речица, 2010: реалии и перспективы развития / [Речицкий районный ис-

полнительный комитет; фото: Е. Луцинина, В. Янкович, В. Кашперко]. — Речица: Редакция газеты «Дняпровец», 2010. — 18 с. — 1000 экз.

Біяграфічныя і падобныя даследаванні

Цітоў, А. К. Гэральдыка Беларусі: (ад пачаткаў — да канца XX стагоддзя) / Анатоль Цітоў; [мастакі: А. Бажэнаў, А. Леўчык, К. Цітоў]. — 2-е дапоўненае і папраўленае выд. — Мінск: Мінская фабрыка каляровага друку, 2010. — 139 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-454-500-4 (у пер.).

Гісторыя. Усеагульная гісторыя

Мерников, А. Г. Всемирная история войн / [Мерников Андрей Геннадьевич]. — Мінск: Харвест, 2010. — 639 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-16-8287-0 (в пер.).

Гісторыя сярэдніх вякоў, новага і найноўшага часу

Страны Западной цивилизации XIX — начало XX в.: хрестоматия: учебное пособие для студентов высших учебных заведений по историческим специальностям / [составители, авторы комментариев: И. Р. Чикалова, Р. А. Чикалов]. — Мінск: Вышэйшая школа, 2010. — 527 с. — 1200 экз. — ISBN 978-985-06-1755-2 (в пер.).

Гісторыя замежных краін

Снайдер, Т. Рэканструкцыя нацый: Польшча, Украіна, Літва і Беларусь, 1569–1999 / Тымаці Снайдер; пераклад з англійскай [мовы Міколы Раманоўскага і Вольгі Калацкай; навуковы рэдактар Генадзь Сагановіч]. — Мінск: Медысонт, 2010. — 421 с. — 99 экз. — ISBN 978-985-6887-74-4 (у пер.).

Titovets, E. P. Oswald: russian episode / Ernst Titovets. — Minsk: Mon Litera, 2010. — XXI, 468 с. — На англійскай мове. — 300 экз. — ISBN 978-985-902-15-3-4.

Освальд: рускі эпізод

Гісторыя Расіі. Гісторыя СССР у цэлым

Белорусы в советском тылу: июль 1941 г. — 1944 г.: сборник документов и материалов / Департамент по архивам и делопроизводству Министерства юстиции Республики Беларусь [и др.; составители: В. И. Адамушко и др.; редколлегия: В. И. Адамушко и др.]. — Мінск: НАРБ, 2010 —

Вып. 1: Июль 1941 г. — 1942 г. — 2010. — 256 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6372-70-7.

Егорычев, В. Е. Визиты в историю / Владимир Егорычев; [под общей редакцией: И. И. Ковкель]; Гродненский государственный университет им. Янки Купалы. — Гродно: ГрГУ, 2010. — 446 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-515-284-3 (в пер.).

Захаревич, С. С. Большая кровь: как СССР победил в войне 1941–1945 гг. / С. С. Захаревич. — 2-е изд. — Мінск: Современная школа, 2010. — 559 с. — 5050 экз. — ISBN 978-985-513-941-7 (в пер.).

Победы немеркнущий свет: Хроника. События. Факты / Республиканское государственное общество содействия армии, авиации и флоту Республики Беларусь; [составитель Шевченко Н. Д.; под общей редакцией В. А. Сероштаня]. — Мінск: Смэлток, 2010. — 303 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-6917-67-0.

Солоневич, И. Л. Россия в концлагере / Иван Солоневич; [научное редактирование, биографическая справка, примечания А. Е. Тараса]. — 2-е изд. — Мінск: Современная школа, 2010. — 590 с. — 3050 экз. — ISBN 978-985-513-942-4 (в пер.).

Гісторыя Беларусі

Анішчанка, Я. К. Збор твораў: у 6 т. / Яўген Анішчанка. — Мінск: В. Хурсік, 2004–2010. — ISBN 985-6718-15-5. — ISBN 978-985-6718-15-4.

Т. 6: Ураднікі беларускіх земляў ВКЛ у першай палове XVIII ст. Спісы на рускай мове: укладанне, рэдакцыя, прадмова. — 2010. — 388 с. — Тэкст на рускай мове. — 300 экз. — ISBN 978-985-6888-33-8. — ISBN 985-6888-33-8 (памылк.).

Вялікая Айчынная вайна ў нашых лёсах / Міністэрства адукацыі Рэспуб-

лікі Беларусь, Полацкі дзяржаўны ўніверсітэт; [складальнік Т. А. Грудніцкая; рэдакцыя: Дз. М. Лазоўскі (галуючы рэдактар) і інш.]. — Наваполацк: ПДУ, 2010. — 171 с. — Частка тэксту на рускай мове. — 170 экз. — ISBN 978-985-531-047-2.

Гістарычна-археалагічны зборнік / Нацыянальная акадэмія навук Беларусі, Інстытут гісторыі. — Мінск, 1993–Заснаваны ў 1927 г. — ISSN 17-28-0532.

Вып. 25: [да юбілею з дня заснавання Інстытута гісторыі НАН Беларусі / рэдакцыя: А. А. Каваленя (гал. рэд.) і інш.]. — Беларуская навука, 2010. — 287 с. — Частка тэксту на англійскай, рускай і ўкраінскай мовах. — 150 экз.

Радзівіл, Б. Аўтабіяграфія / Багуслаў Радзівіл; [ідэя, канцэпцыя, укладанне і пасляслоўе Уладзіміра Сіўчыкава; навуковы рэдактар — А. М. Янушкевіч; пераклад на беларускую мову: Бутэвіч А. І., Сіўчыкаў У. М.; прадмова Генрыка Літвіна]. — Мінск: Радыёлаплас, 2009. — 208 с. — 560 экз. (1-шы з-д 300). — ISBN 978-985-448-102-9.

Гомельская область в первые месяцы Великой Отечественной войны: документы и материалы / Департамент по архивам и делопроизводству Министерства юстиции Республики Беларусь [и др.; составители: В. Д. Селеменев (руководитель) и др.; редколлегия: В. И. Адамушко и др.]. — Мінск: НАРБ, 2010. — 268 с. — 250 экз. — ISBN 978-985-6372-68-4.

Коваленя, А. А. Великая Победа. Вклад белорусского народа в разгром германских агрессоров / А. А. Коваленя, Е. А. Колесникова; Республиканское государственное общество объединения «Белорусское общество «Знание». — Мінск: РИВШ, 2010. — 48 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-500-360-2.

Крестоносцы. Грюнвальдская битва / [автор-составитель Н. Н. Малишевский]. — Мінск: Харвест, 2010. — 668 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-16-8567-3 (в пер.).

Лякин, В. А. Мы с берегов Каленковки: сборник историко-биографических очерков / В. А. Лякин. — Мозырь: Белый Ветер, 2010. — 218 с. — 112 экз. — ISBN 978-985-538-044-4 (в пер.).

Макаров, М. П. Полеты в бессмертие / М. П. Макаров, Н. П. Матвеев, А. П. Сергеев. — Мінск: Смэлток, 2010. — 130 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-6917-64-9.

Оборона Витебска 1941 года / [составитель Подлипский Аркадий Михайлович]. — Витебск: Витебская областная типография, 2010. — 63 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-534-012-7.

Овеянные славою: героизму и мужеству белорусского народа в годы Великой Отечественной войны 1941–1945 гг. посвящается / Республиканское государственное общество объединения «Добровольное общество содействия армии, авиации и флоту Республики Беларусь»; [составитель Шевченко Н. Д.; под общей редакцией А. Я. Степука]. — Мінск: Смэлток, 2010. — 186 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-6917-63-2.

Пустовитовский, А. Д. Бессмертные имена: справочник выдающихся участников Великой Отечественной войны в названиях улиц и учреждений г. Барановичи: [к 65-летию Великой Победы] / А. Д. Пустовитовский. — Барановичи: Филиал № 1 ОАО «Красная звезда», 2010. — 86 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-90207-6-6.

Сасим, А. М. История Беларуси: схемы, таблицы, карты: [ответы на билеты]: 9-й класс / А. М. Сасим. — Мінск: Экоперспектива, 2010. — 70 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-469-323-1.

Сражения при Полоцке, 1812 год / [составление А. И. Судника; вступительная статья С. И. Полякова]. — Полоцк: Полоцкое книжное издательство, 2010. — 61 с. — 2000 экз. — ISBN 978-985-6936-19-0.

Тарас, А. Е. Грюнвальд 15 июля 1410 года / А. Е. Тарас. — Мінск: ФУАинформ, 2010. — 158 с. — 800 экз. — ISBN 978-985-6868-37-8. — ISBN 978-985-6868-27-12 (ошибоч.).

НАВУКА І ВЕДЫ. ІНФАРМАЦЫЯ. ДАКУМЕНТАЦЫЯ. БІБЛІЯТЭЧНАЯ СПРАВА

Навука і веды ў цэлым. Арганізацыя разумовай працы

Сборник организационно-методических документов, регулирующих порядок разработки и выполнения государственных программ фундаментальных и прикладных научных исследований / Национальная акаде-

мия наук Беларуси. — Мінск, 2007 —

Вып. 2 / [составители: Н. Н. Костюкович, И. Ф. Солоневич]. — [Б. и.], 2010. — 103 с. — 400 экз.

Сводный тематический план проведения научных и научно-технических мероприятий в Республике Беларусь в 2010 году = List of exhibitions, scientific conferences and seminars in the Republic of Belarus to be held in 2010 / Государственный комитет по науке и технологиям Республики Беларусь, Государственное учреждение «Белорусский институт системного анализа и информационного обеспечения научно-технической сферы». — Мінск: БЕЛІСА, 2010. — 205 с. — Часть текста параллельно на русском и английском языках. — 115 экз. — ISBN 978-985-6874-03-4.

Сістэмы пісьма і пісьменнасці.

Семіётыка ў цэлым. Коды.

Графічнае прадстаўленне думкі

Тайны почерка: шаг за шагом / [автор-составитель Надеждина Вера]. — Мінск: Харвест, 2009. — 415 с. — 5000 экз. — ISBN 978-985-16-5770-0 (в пер.).

Інфармацыйныя тэхналогіі.

Апрацоўка даных.

Крылов, А. Б. Создание и редактирование графических изображений в программе Word: учебно-методическое пособие: [для студентов] / А. Б. Крылов; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусский государственный медицинский университет, Кафедра медицинской и биологической физики. — Мінск: БГМУ, 2010. — 38 с. — 160 экз. — ISBN 978-985-528-176-5.

Оджаева, И. Н. Excel для юристов: пособие для учащихся Юридического колледжа БГУ / И. Н. Оджаева; Юридического колледж Белорусского государственного университета. — Мінск: Издательский центр БГУ, 2010. — 71 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-476-823-6.

Пустовалова, Н. Н. Информатика и компьютерная графика: учебно-методическое пособие для студентов высших учебных заведений, обучающихся по специальностям 1-47 02 01 «Технология полиграфических производств», 1-36 07 01 «Машины и аппараты химических производств и предприятий строительных материалов» / Н. Н. Пустовалова, Т. В. Кишкурно; Белорусский государственный технологический университет. — Мінск: БГТУ, 2010. — 95 с. — 700 экз. — ISBN 978-985-434-955-8.

Системы баз данных. Реляционные базы данных и работа с ними в среде СУБД MS Access : пособие для студентов специальности 1-26 03 01 «Управление информационными ресурсами» / Белкоопсоюз, Белорусский торговно-экономический университет потребительской кооперации, Кафедра информационно-вычислительных систем; [авторы-составители: С. М. Мовшович, К. Г. Сулейманов]. — Гомель: БТЭУПК, 2010. — 119 с. — 145 экз. — ISBN 978-985-461-736-7.

Шеламова, М. А. Обработка медико-биологической информации с использованием программы Excel: учебно-методическое пособие: [для студентов] / М. А. Шеламова; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусский государственный медицинский университет, Кафедра медицинской и биологической физики. — Мінск: БГМУ, 2010. — 51 с. — 60 экз. — ISBN 978-985-528-187-1. — ISBN 978-982-528-187-1 (ошибоч.).

Кіраванне. Менеджмент

Гайдова, М. В. Менеджмент: учебно-методический комплекс для студентов специальности 1-25 01 07 «Экономика и управление на предприятии» дневной и заочной полной и сокращенной форм обучения / М. В. Гайдова; Министерство образования Республики Беларусь, Полоцкий государственный университет. — Новополюцк: ПГУ, 2010. — 254 с. — 120 экз. — ISBN 978-985-531-027-4.

Журавлев, В. А. Основы логистики: конспект лекций / В. А. Журавлев, А. В. Сак; [под научной редакцией В. Ф. Медведева]. — Мінск: Право и экономика, 2010. — 163 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-442-821-5.

Инновационное управление как производство / [Голуб В. А. и др.]; под научной редакцией Голуба Владимира Аркадьевича. — Мінск: Право и экономика, 2010. — 405 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-442-803-1.

Качество, менеджмент и инновации – основа устойчивого развития: материалы международной научно-практической конференции, 26–27 мая 2010 г. / под общей редакцией В. Н. Корешкова. — Минск: БелГИСС, 2010. — 261 с. — 210 экз. — ISBN 978-985-6812-81-4.

Климович, Л. К. Основы менеджмента: учебное пособие для учащихся экономических специальностей учреждений, обеспечивающих получение среднего специального образования / Климович Л. К. — 2-е изд. — Минск: РИПО, 2010. — 287 с. — 950 экз. — ISBN 978-985-503-116-2 (в пер.).

Михалко, М. Н. Безопасность товаров: курс лекций для студентов специальности 1-25 01 09 «Товароведение и экспертиза товаров» специализации 1-25 01 09 02 «Товароведение и экспертиза непродовольственных товаров» / М. Н. Михалко; Белкоопсоюз, Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации. — Гомель: БТЭУПК, 2010. — 104 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-461-787-9.

Цывілізацыя. Культура. Прагрэс

Культура ва ўмовах глабалізацыі: матэрыялы навуковай канферэнцыі (25–26 лістапада 2009 г.) / [рэдакцыйны савет: Б. У. Святолю (старшыня) і інш.]. — Мінск: БДУ культуры і мастацтваў, 2010. — 259 с. — Частка тэксту на рускай мове. — 100 экз. — ISBN 978-985-6798-80-4.

Бібліяграфія і бібліяграфіі. Каталогі

Народныя рамёствы: урокі майстэрства: бібліяграфічны спіс літаратуры / ДУ «Мінская абласная бібліятэка ім. А. С. Пушкіна», Сектар інфармацыі па культуры і мастацтву; [складальнікі: Ключева А. Ю., Корзік Г. Я.]. — Мінск: Мінская абласная бібліятэка, 2010. — 11 с. — 40 экз.

Иван Николаевич Шило: к 60-летию со дня рождения и 35-летию научной, педагогической и общественной деятельности / Министерство сельского хозяйства и продовольствия Республики Беларусь, Белорусский государственный аграрный технический университет; [составители: В. Н. Дашков, Н. А. Воробьев; фото Е. А. Кружаловой]. — Минск: БГАТУ, 2010. — 97 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-519-249-8.

Инновационный путь развития современного общества: аннотированный библиографический указатель / ГУ «Витебская областная библиотека им. В. И. Ленина», Информационно-библиографический отдел; [составитель Е. Л. Скрипник]. — Витебская областная библиотека, 2010. — 52 с. — 10 экз.

«Красико-Принт», издательство (Минск). Каталог «Книга — почтой»: июль — декабрь, 2010. — Минск: Красико-Принт, 2010. — 128 с. — 50-00 экз.

Михаил Владимирович Мясников / Национальная академия наук Беларуси; [составитель и автор вступительной статьи А. М. Заборовский]. — Минск: Беларуская навука, 2010. — 70 с. — Часть текста на белорусском языке. — 150 экз. — ISBN 978-985-08-1160-8 (в пер.).

50 лет кафедре патологической физиологии Гродненского государственного медицинского университета: библиографический указатель / Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Гродненский государственный медицинский университет, Библиотека, Информационно-библиографический отдел, Кафедра патологической физиологии; [составители: Е. С. Волкова, Л. А. Клишко; общая редакция: Л. С. Лукашевич]. — Гродно: ГрГМУ, 2010. — 62 с. — 30 экз. — ISBN 978-985-496-634-2.

Бібліятэчная справа. Бібліятэчназнаўства

Беларускія пісьменнікі-юбіляры 20-10 года: метадычныя парады па рабоце з творами беларускіх пісьменнікаў / ДУ «Віцебская абласная бібліятэка ім. У. І. Леніна», АДДЗел бібліятэчназнаўства і навуковых даследаванняў;

[складальнік А. М. Лемеш; рэдкалегія: Т. М. Адамян (адказ. рэд.) і інш.]. — Віцебск: Віцебская абласная бібліятэка, 2010. — 19 с. — Частка тэксту на рускай мове. — 12 экз.

Ракавецкая, Л. І. Менеджмент у бібліятэчнай справе: (тэхналагічны бібліятэчны менеджмент): вучэбны дапаможнік для студэнтаў вышэйшых навучальных устаноў па спецыяльнасцях «Бібліятэчназнаўства» і «Бібліяграфія» / Л. І. Ракавецкая; Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў. — Мінск: БДУ культуры і мастацтваў, 2010. — 251 с. — 100 экз. — ISBN 985-6798-48-5. — ISBN 978-985-6798-48-4.

Касап, В. А. Патентно-информационная деятельность в библиотеке: учебное пособие для студентов высших учебных заведений по специальности 1-23 01 11 «Библиотековедение и библиография» / В. А. Касап; Министерство культуры Республики Беларусь, Белорусский государственный университет культуры и искусств. — Минск: БГУ культуры и искусств, 2010. — 104 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6798-77-4.

Петушко, Н. Е. Библиотечный маркетинг: учебно-методическое пособие: [для студентов] / Н. Е. Петушко; Министерство культуры Республики Беларусь, Белорусский государственный университет культуры и искусств. — Минск: БГУ культуры и искусств, 2010. — 115 с. — 80 экз. — ISBN 978-985-6798-79-8.

Арганізацыі і іншыя тыпы аб'яднанняў. Таварыствы. Асацыяцыі

Мінскаму грамадскаму аб'яднанню украінцаў «Заповіт» — 20 рокаў / Беларуская грамадская аб'яднанне ўкраінцаў «Ватра», Мінскае грамадскае аб'яднанне ўкраінцаў «Заповіт»; [підготавлена Г. Каложною і інш.]. — Мінск, 2010. — 7 с. — На ўкраінскай мове. — 500 экз.

Мінскаму грамадскаму аб'яднанню ўкраінцаў «Заповіт» — 20 гадоў.

Выданні змешанага зместу. Зборнікі

Белорусский государственный университет (Минск). Научная конференция студентов и аспирантов (66; 2009). Сборник работ 66-й научной конференции студентов и аспирантов Белорусского государственного университета, 18–21 мая 2009 г., Минск: в 3 ч. / Белорусский государственный

университет. — Минск: Издательский центр БГУ, 2010. — 100 экз. — ISBN 978-985-476-781-9.

Ч. 1. — 262 с. — Часть текста на белорусском языке. — ISBN 978-985-476-782-6.

Ч. 2. — 301 с. — Часть текста на белорусском языке. — ISBN 978-985-476-783-3.

Ч. 3. — 304 с. — Часть текста на английском и белорусском языках. — ISBN 978-985-476-784-0.

Белорусский государственный университет (Минск). Факультет международных отношений. Научно-практическая конференция студентов, магистрантов и аспирантов (67; 2010). Сборник тезисов 67-й научно-практической конференции студентов, магистрантов и аспирантов, Минск, 28 апреля 2010 г. / Белорусский государственный университет, Факультет международных отношений; [редколлегия: Шадурский Виктор Геннадьевич и др.]. — Минск: Четыре четверти, 2010. — 351 с. — Часть текста на английском, белорусском, испанском, итальянском, немецком, португальском и французском языках. — 70 экз. — ISBN 978-985-6856-96-2.

Белорусский государственный университет транспорта (Гомель). Сборник студенческих научных работ / Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский государственный университет транспорта. — Гомель: БГУТ, 1996 —

Вып. 17 / под общей редакцией В. И. Сенько. — 2010. — 390 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-468-710-0.

Белорусский национальный технический университет (Минск). Факультет маркетинга, менеджмента, предпринимательства. Студенческая научно-техническая конференция (66; 2010). Материалы 66-й студенческой научно-технической конференции: тезисы докладов студентов факультета маркетинга, менеджмента, предпринимательства Белорусского национального технического университета / Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский национальный технический университет, Факультет маркетинга, менеджмента, предпринимательства; [редколлегия: А. Д. Маляренко и др.]. — Минск: БНТУ, 2010. — 170 экз. — ISBN 978-985-525-119-5.

Витебский государственный университет имени П. М. Машерова. Ученые записки УО «ВГУ им. П. М. Машерова»: сборник научных трудов / Министерство образования Республики Беларусь, Витебский государственный университет им. П. М. Ма-

шерава. — Витебск: ВГУ, 2002. — ISBN 2075-1613.

Т. 9 / [редколлегия: А. П. Солодков (главный редактор) и др.]. — 2010. — 180 с. — Часть текста на белорусском языке. — 75 экз.

Молодежь в науке-2009: приложение к журналу «Весті Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі»: в 5 ч. / Национальная академия наук Беларуси, Совет молодых ученых НАН Беларуси. — Минск: Беларуская навука, 2010 —

Ч. 4: Серия биологических наук. Серия медицинских наук / [редколлегия: И. Д. Вологовский, Е. Ф. Конопля (главные редакторы) и др.]. — 2010. — 459 с. — 130 экз. — ISBN 978-985-08-1154-7.

От идеи — к инновации: материалы XVII Республиканской студенческой научно-практической конференции, г. Мозырь, 29 апреля 2010 г.: [тезисы докладов]: в 2 ч. / [редколлегия: И. Н. Кравец (отв. ред.) и др.]. — Мозырь: МзГПУ, 2010. — ISBN 978-985-477-237-0.

Ч. 1. — 2010. — 260 с. — Часть текста на белорусском языке. — 318 экз. — ISBN 978-985-477-389-6.

Республиканский институт высшей школы (Минск). Научные труды Республиканского института высшей школы: сборник научных статей. — Минск: РИВШ, 1999 —

Вып. 9 (14): Философско-гуманитарные науки: в 2 ч., ч. 1 / под редакцией В. Ф. Беркова. — 2010. — 269 с.: схема. — Часть текста параллельно на русском и английском языках. — 100 экз. — ISSN 2077-4877. — ISBN 978-985-500-357-2. — ISBN 978-985-500-355-8 (ч. 1).

Вып. 9 (14): Философско-гуманитарные науки: в 2 ч., ч. 2 / под редакцией В. Ф. Беркова. — 2010. — 204 с. — Часть текста параллельно на русском и английском языках. — 100 экз. — ISSN 2077-4877. — ISBN 978-985-500-357-2. — ISBN 978-985-500-356-5 (ч. 2).

Вып. 10 (15): Исторические и психолого-педагогические науки: в 2 ч., ч. 1 / под редакцией В. Ф. Беркова. — 2010. — 375 с. — Часть текста параллельно на русском и английском языках. — Часть текста на белорусском языке. — 100 экз. — ISSN 2077-4885. — ISBN 978-985-500-361-9. — ISBN 978-985-500-362-6 (ч. 1).

Современные технологии в науке, технике, образовании: материалы 50-й юбилейной студенческой научно-практической конференции (Минск, 11–21 мая 2010 г.) / под общей редакцией И. Л. Свито. — Минск: МГБPK, 2010. — 162 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-526-069-2.

Топ-10

Книжный магазин «Веды», город Минск

Книги белорусских издательств

1. Вабищевич С.С. Предпринимательское (хозяйственное) право РБ — Минск: Тетрасистемс, 2010.
2. Magic Vox (падручнік па анліійскай мове для 1-4 класаў). — Минск: Аверсэв, 2010.
3. Комментарий к Гражданскому кодексу Республики Беларусь с приложением актов законодательства и судебной практики: В 3 кн. — Минск: Амалфея, 2005.
4. Национальная экономика Беларуси, учебник для студ. эк. спец. вузов/ под ред. В. Н. Шимова. — Минск: БГЭУ, 2009.
5. Деружинский В.В. Тайны белорусской истории. — Минск: ФУАинформ, 2009
6. Скарбы Беларусі: Серыя. — Мінск: МФЦП, 2006.
7. Беларускі арфаграфічны слоўнік/ уклад. Л. П. Кунцэвіч, І. У. Кандраценя; пад рэд. А. А. Лукашанца. — Мінск: Беларуская навука, 2009.
8. Плыткевіч С. Нечаканая Беларусь. — Мінск: Рифтур, 2010.
9. Караткевіч У.С. Лебядзіны скіт: казкі. — Мінск: Мастацкая літаратура, 2009.
10. Караткевіч У.С. Аповесць. Вершы. — Мінск: МФЦП, 2000.

Книги российских издательств

1. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятий АПК: Учебник. — Москва: ИНФРА-М, 2003.
2. История политических и правовых учений: Учебник для вузов/ Под ред. В.С. Нерсесянца. — Москва: ИНФРА-М, 2010.
3. Суханов Е.А. Гражданское право. В 4 т.: Учебник для вузов. — Москва: Волтерс Клувер, 2008.
4. Гражданское право. В 3 ч. / Под ред. А.П. Сергеева, Ю.К. Толстого. — Москва: Проспект, 2009.
5. Белоглазова Г.Н. Банковское дело: Учебник. — Москва: Финансы и статистика, 2010.
6. Право интеллектуальной собственности: Учебник/ под ред. И.А. Близнеца. — Москва: Проспект, 2010.
7. Атоманчук Г.В. Теория государственного управления. — Москва: Омега, 2010.
8. Хьел Л. Теория личности названия. — Москва: Питер-М, 2010.
9. Таккилл Дж. Доллар: последняя битва. — Москва, Астрель, 2010.
10. Друкер П. Менеджмент. — Москва, Вильямс, 2010.

Топ-10

Магазин «Асвета», г. Брест

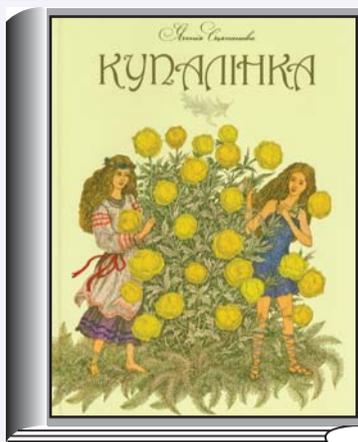
Книги белорусских издательств

1. Сергей Барменов. Поступаем в колледж. Устный экзамен по математике. — Минск: Аверсэв, 2009
2. Владимир Бешанов. Брестская крепость. — Минск: Беларусь, 2005
3. Оксана Котович, Янка Крук. Золотые правила народной культуры. — Минск: Адукацыя і выхаванне, 2010
4. Беларускія казкі. — Мінск: Парадокс, 2009
5. Голяш Г.О. Переходим во 2 класс. Тетрадь для повторения. — Минск: Аверсэв, 2010
6. Голяш Г.О. Переходим в 3 класс. Тетрадь для повторения. — Минск: Аверсэв, 2010
7. Трудовой кодекс РБ. — Минск: Амалфея, 2010
8. Уладзімір Караткевіч. Дзікае паляванне караля Стаха. — Мінск: Мастацкая літаратура, 2008
9. Татьяна Балух. Супертренинг по русскому языку. — Минск: ТетраСистемс, 2010
10. Вадим Деружинский. Тайны белорусской истории. — Минск: ФУАинформ, 2010

Книги российских издательств

1. Стефани Майер. Сумерки. — Москва: АСТ, 2010
2. Стефани Майер. Рассвет. — Москва: АСТ, 2010
3. Борис Акунин. Весь мир театр. — Москва: Захаров, 2010
4. Дмитрий Глуховский. Метро 2034. — Москва: Астрель, 2010
5. Александра Маринина. Взгляд из вечности. — Москва: Эксмо, 2010
6. Михаил Булгаков. Мастер и Маргарита. — Москва: Эксмо, 2010
7. Людмила Улицкая. Даниэль Штайн, переводчик. — Москва: Эксмо, 2009
8. Диана Рубина. Белая голубка Кордовы. — Москва: Эксмо, 2009
9. Николай Кун. Легенды и мифы Древней Греции. — Москва: Эксмо, 2010
10. Валерий Синельников. Практический курс доктора Синельникова. — Москва: Центрополиграф, 2010

Унікальныя выданні

Па выніках Нацыянальнага конкурсу "Мастацтва кнігі-2010", пераможцам у намінацыі "Лепшая дзіцячая кніга" стала кніга казак Ясені Сцяпанавай "Купалінка" (выдавецтва "Мастацкая літаратура"). Рэдактар выдання Наталля Філіповіч і загадчык рэдакцыі мастацкага афармлення Надзея Барай дапамаглі карэспандэнту "ЛіМа" выявіць асаблівасці кнігі.

Купалінка-пераможца

Галоўнае, на што звяртаеш увагу, калі ўпершыню гарташ "Купалінку" — гэта яе адмысловая структура. Так, для выдавецтва "Мастацкая літаратура" "Купалінка" — першае выданне для дзяцей, у якім кожны твор прапануецца чытачам як у беларускамоўным, так і ў рускамоўным варыянце. Аўтар тэксту — Ясенія Сцяпанавая — прапаноўвала змясціць і эквівалентныя тэксты на англійскай мове, але эканамічныя сродкі выдавецтваў заўсёды абмежаваныя...

Тым часам добры пошты на кнігу сведчыць, што двухмоўнасць "Купалінкі" прывабляе сучасных чытачоў. Кніга дае магчымасць дзецям супаставіць тэксты на розных мовах, выявіць адрозненні паміж імі, высветліць значэнне незразумелага слова. Параўноўваючы рускамоўную казку з беларускамоўнай, дзіця будзе больш уважліва, удумліва чытаць кнігу, развіваць свае маўленчыя здольнасці, удасканаліваць веданне абедзвюх моў. Таму, як спадзяецца Наталля Філіповіч, выданне мае быць прывабным не толькі для свядомых бацькоў, але і для выхаванцаў дзіцячых садкоў, настаўніц пачатковай школы. Ідэя двухмоўнай кнігі належыць Ясені Сцяпанавай, але Наталля Філіповіч лічыць цалкам мэтазгодным і надалей выдаваць кнігі для дзяцей у такім карысным фармаце.

Другая адметная рыса кнігі — вялікая колькасць ілюстрацый, выкананых вядомым спецыялістам у галіне станковай і кніжнай графікі Валерыем Славуком. Для творчай манеры гэтага майстра ўласціва скрупулёзная прапрацоўка, увага да дэталей, філіграннае валоданне штырком. Дасціпныя ілюстрацыі робяць кнігу эlegantнай і высакароднай.

Вырашаючы ж пытанні кампаноўкі і афармлення, Валянцін Макаранка — мастацкі рэдактар вы-

дання — таксама вырашыў пайсці своеасаблівым шляхам. Для таго, каб увесці маленькага чытача ў казку, стварыць адпаведны настрой, перад кожным тэкстам (і рускамоўным, і беларускамоўным) даюцца 3-4 разваротныя ілюстрацыі, якія ў адпаведнасці з сюжэтам выяўляюць пэўныя падзеі твора. Следам за ілюстрацыямі ідзе ўжо непарыўны тэкст казкі, упрыгожаны адно пейзажамі-застаўкамі і буквіцамі. У афармленні дзіцячай кнігі такі ход выкарыстаны ўпершыню — звычайна так афармляюць альбомы ці мастацкую літаратуру.

Кожны твор мае свой шмуцтыгул, але ілюстрацыі да першай паловы казкі змешчаны перад беларускамоўнымі творамі, ілюстрацыі ж да другой часткі ідуць перад рускамоўным варыянтам тэксту. Таму, незалежна ад таго, якой мовай карыстаецца дзіця ў паўсядзённым ужытку, кожная старонка кнігі будзе прагартаная. А вяселья казуркі, што жывуць у зарасніках папараці на форзацы, распаўзліся-размяцеліся па канцоўках усіх казак...

Дарэчы, гісторыя з'яўлення "Купалінкі" таксама даволі незвычайная. Ясенія Сцяпанавая прынесла ў выдавецтва ўжо зробленую кніжку з гатовымі ілюстрацыямі — праўда, выданне 2007 года існавала ўсяго ў некалькіх экзэмплярах. А ў 2009 годзе наведвальнікі маглі бачыць ілюстрацыі Валерыя Славука на выставе ў Дзяржаўным ілечным тэатры і ў галерэі "Лабірынт" Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. На малюнках — прынцэсы, чараўніцы, рыцары, буслы, зачараванае аленяня, баба Юга з Кашчэем Бессмяротным, шматлікія іншыя героі казак Ясені Сцяпанавай.

У кнізе змешчаны дзве казкі і адна быліна — шэсць паўнавартасных твораў з улікам двухмоўнасці выдання.

Казкі напісаныя як стылізацыя пад народныя. Фантастычныя героі і чараўніыя здарэнні збольшага маюць аналагі ў фальклору, аднак казачныя элементы спалучаюцца так адвольна і своеасабліва, што творы Сцяпанавай зусім не нагадваюць пераказы вядомых казак з заменай некаторых персанажаў ці нязначным складаннем фавулы.

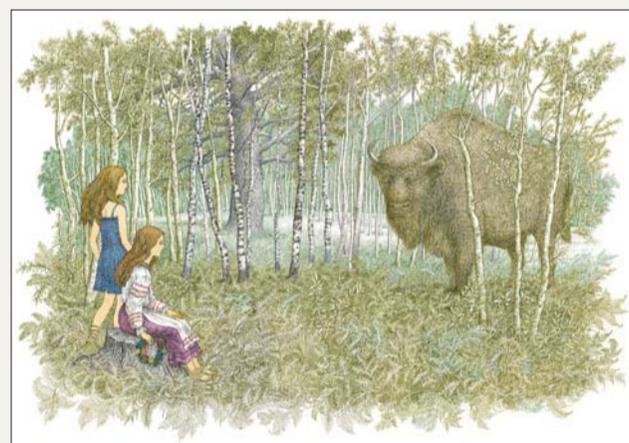
Аднак пісьменніца галоўным чынам апісвае дзівосныя здарэнні і мала засяроджваецца на псіхалогіі дзеючых асоб, амаль не абмелюе казачны антураж. З-за гэтага, а таксама з-за сцісласці, лаканічнасці выкладання творы падаюцца некалькі схематычнымі. Здольнасць пісаць прыгожа і паэтычна, ствараць цікавыя сюжэты дае падставу думаць, што з цягам часу маладая пісьменніца адчуе сябе больш самастойнай і выпрацуе ўласную манеру пісьма. Зрэшты, на час напісання казак Ясені Сцяпанавай было ўсяго сямнаццаць гадоў.

Сюжэты ж "Купалінкі", па словах пісьменніцы, нарадзіліся пасля святкавання Купалля ў бабулі Фені, на Рагачоўшчыне. Ужо тады дзяўчына мела пэўны літаратурны вопыт: яе першая кніга — паэтычны зборнік "МАРА" — выйшла ў 2003 годзе. Сёння Ясенія Сцяпанавая працягвае займацца творчасцю, прычым не толькі літаратурнай: падчас прэзентацыі "Купалінкі" ў "Лабірынце" экспанаваліся і ілюстрацыі, зробленыя самой пісьменніцай.

Дарэчы, выдавецтва "Мастацкая літаратура" працуе над серыяй "Казкі XXI стагоддзя", у якой часта выходзяць творы маладых пісьменнікаў. І кожны пакуль невядомы, але таленавіты казачнік мае магчымасць выдаць тут сваю першую кнігу!

Алеся ЛАПЦКАЯ

На здымках: вокладка кнігі "Купалінка", ілюстрацыі да казак "Купалінка" і "Берагіня".

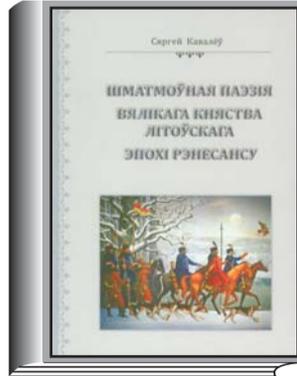

Пад вокладкай

1. Дайнека, Л.М. Назаві сына Канстанцінам / Леанід Дайнека. — Мінск: Літаратура і Мастацтва, 2010. — 448 с.

"Раман назаві сына Канстанцінам", які калісьці друкаваўся ў часопісе "Маладосць", выйшаў асобнай кнігай у серыі "Святыя мінуўшчыны". Аўтар, ужо добра вядомы шырокаму чытачу, не здраджвае гістарычнай тэматыцы. На гэты раз падзеі раману перанясуць чытача ў XV-XVI стагоддзі, у розныя мясціны — Рым, Вялікае Княства Літоўскае, Канстанцінопаль, які

штурмуюць туркі-асманы. Заключныя сцэны рамана — славацкая Аршанская бітва 8 верасня 1514 года, у якой гетман Канстанцін Астрожскі разграміў войска Вялікага маскоўскага князя.

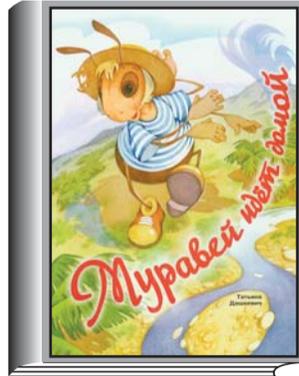
2. Кавалёў, С. Шматмоўная паэзія Вялікага княства Літоўскага эпохі Рэнесансу: манаграфія / Сяргей Кавалёў. — Мінск: Кнігазбор, 2010. — 376 с.

У сваёй манаграфіі даследчык літаратуры Сяргей Кавалёў разглядае шматмоўную паэзію Вялікага княства Літоўскага эпохі Рэнесансу

як агульную спадчыну літоўскага, беларускага, украінскага, польскага народаў, як састаўную частку шматмоўнай беларускай літаратуры даўніх стагоддзяў. У кнізе аўтар на аснове сваіх ранейшых публікацый і новых распрацовак падрабязна ўзнаўляе гісторыю развіцця паэтычнага жанру ў Літве і Беларусі ад пачатку XVI да пачатку XVII ст.

3. Шереметьева, Т.Л. 100 самых красивых мест на земле, которые необходимо увидеть / Т.Л. Шереметьева. — Мінск: Харвест, 2010. — 320 с.

На старонках кнігі можна пазнаёміцца з геаграфічнымі, прыроднымі, кліматычнымі асаблівасцямі, месцаў нашай планеты, якія ўжо сталі агульначалавечымі каштоўнасцямі. Не толькі пабачыць іх выявы на фотаздымках, але і прачытаць пра адметнасці культуры рэгіёна, характэрныя спосабы баўлення часу ў пэўным месцы. Гэта можа быць як наведванне парку ці рэстарана, так і — для аматараў экстрэму — нават небяспечныя прыгоды: узыходжанне на Кіліманджара, удзел у сафары.

4. Дашкевич, Татьяна Муравей идёт домой / Татьяна Дашкевич. — Издательство Дмитрий Харченко, 2009. — 36 с.

У гэтай кнізе для дзяцей Таццяна Дашкевіч у вершаванай форме расказвае не толькі пра жыццё і звычкі насельнікаў мурашніка, але і разам з Мурашом падарожнічае па свеце. Праз акіяны і моры, Афрыку і Антарктыду, пушчу і пустыню, тропікі і экватар, лес і стэп. Мураш шукае дарогу дадому, разам з тым знаёміцца з жыхарамі розных кантынентаў, прыродных і кліматычных зон.

5. Чижова, Елена Время женщин / Елена Чижова. — Москва: АСТ, Астрель, 2010. — 352 с.

Раман Алены Чижовай, кандыдата эканамічных навук, дырэктара Санкт-Пецярбургскага аддзялення Рускага ПЭН-клуба стаў не толькі лаўрэатам прэміі Рускі Букер (2009), але і атрымаў вялікую прыхільнасць сярод чытачоў (але, думаецца, пераважна сярод чытачоў). Лёс галоўнай герані рамана — свайго кшталту іранічны парафраз на тэму народнага фільма "Москва слезам не верит". Ціхую "лімітчышу" Антаніну спакушае піццарскі "стыляга". Яна нараджае ад яго дачку, у хуткім часе памірае і пакідае дзяўчынку суседкам па камунальнай кватэры. Пра іх, пра "тое" жыццё і вядзе апоўвед ужо дарослая дачка герані, мастачка.

3 кнігамі знаёміла Марына Весялуха

Вогрукі дасылаіце на электронны адрас аўтара: himarina@tut.by